

Gemeente Amsterdam

Dienst Onderzoek en Statistiek

Monografie Antillianen 2010

De positie van Antillianen en Arubanen in Amsterdam

Projectnummer: 9287

In opdracht van: Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, gemeente Amsterdam

Ellen Lindeman

Hester Booi

Lotje Cohen

Oudezijds Voorburgwal 300

1012 GL Amsterdam

Telefoon 020 251 0324

e.lindeman@os.amsterdam.nl

Postbus 658

1000 AR Amsterdam

Fax 020 251 0444

www.os.amsterdam.nl

Amsterdam, november 2010

Voorwoord

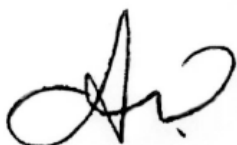
In Amsterdam wonen ruim elfduizend Antillianen en Arubanen. Met het merendeel van deze groep gaat het goed; zij vinden hun weg en hun plek in Amsterdam. Met ongeveer tien procent van deze groep gaat het niet goed: zij komen niet goed mee in de stad en zijn oververtegenwoordigd in onder andere schooluitval, werkloosheid, criminaliteit en armoede.

De monografie Antillianen en Arubanen in Amsterdam 2010 die voor u ligt, is een vernieuwde versie van de monografie uit 2004. De monografie biedt een grondige analyse van Antillianen en Arubanen in Amsterdam. In 2010 voert de gemeente Amsterdam het Programma Caraïbische Amsterdammers uit dat is gebaseerd op deze analyse. Dankzij deze monografie weten we waar de knelpunten binnen de groep liggen. We kunnen hiermee gericht aan de slag om de achterstanden die er zijn, weg te nemen.

Amsterdam werkt in deze aanpak samen met de Antilliaanse en Arubaanse gemeenschap, 21 andere gemeenten in Nederland waar veel Antillianen en Arubanen wonen en het Rijk.

Verbetering begint bij informatie. De monografie biedt een schat aan informatie belangrijk voor politici, voor beleidsmakers en zeker ook voor Antillianen en Arubanen in Nederland.

Ik hoop dat de monografie ook voor u een bron van kennis is.

Mevr. Andrée van Es
Wethouder voor Programma Caraïbische Amsterdammers.

Inhoud

Samenvatting en conclusies	5
Inleiding	11
1 Demografie en woonsituatie	13
1.1 Antillianen in Amsterdam	15
1.2 Vestiging en vertrek tussen Amsterdam en de Antillen	17
1.3 Samenstelling Antillianen in Amsterdam	18
1.4 Woonsituatie Antillianen	19
2 Arbeidsmarkt	29
2.1 Ondernemers	29
2.2 Niet-werkende werkzoekenden	30
2.3 Werkloze jongeren	33
3 Inkomen	37
3.1 Huishoudinkomen	37
3.2 Uitkeringen	40
3.3 Armoede	41
4 Inburgering en integratie	47
4.1 Inburgeringstrajecten	47
4.2 Gemengde huwelijken	49
4.3 Politieke interesse en participatie	51
4.4 Interculturele contacten	52
4.5 Maatschappelijke participatie	53
4.6 Identificatie met Nederland en de Antillen	54
4.7 Tevredenheid met Nederland en eigen leven	55
5 Onderwijs	57
5.1 Voor- en voerschoolse educatie	58
5.2 Basisonderwijs	58
5.3 Voortgezet onderwijs	61
5.4 Schoolverzuim	68
5.5 Schooluitval	69
5.6 Hoger onderwijs	72
6 Gezondheid en zorg	75
6.1 Leefstijl- en gezondheidsverschillen	75
6.2 Geestelijke gezondheid	77
6.3 Zorggebruik	78
6.4 Gezondheid jeugd	79
6.5 Problemen rond seksualiteit, zwangerschap en geboorte	80
6.6 Opvoedingsproblemen	84

7 Criminaliteit	87
7.1 Geregistreeerde verdachten	87
7.2 Jeugdcriminaliteit	90
7.3 Criminaliteit onder meisjes en vrouwen	92
7.4 Huiselijk geweld	93

Samenvatting en conclusies

In Amsterdam wonen circa 11,5 duizend mensen van Antilliaanse/Arubaanse herkomst, in bijna 6.500 huishoudens.¹ Dat komt neer op 1,5% van alle inwoners van de hoofdstad. Kenmerkend voor deze herkomstgroep is dat zij veel heen en weer reizen tussen de Antillen en Nederland. Sinds de tweede helft van de jaren tachtig bestaat de groep Antillianen die naar Nederland komt voor een groot deel uit kansarme Antillianen. In Amsterdam is het aandeel uit deze groep beperkt, zij gingen vaker naar Rotterdam en Den Haag. Naar Amsterdam kwamen meer Antillianen om te studeren of te werken. Antillianen, met name de eerste generatie, verhuizen frequent van de Antillen naar Nederland en omgekeerd. Er vertrokken in 2008 meer Antillianen naar het buitenland dan zich in Amsterdam vestigden (+78). Deze trend is al vier jaar gaande en doet zich ook voor onder Surinamers en Marokkanen. De groep Antillianen die vanuit de Antillen naar Amsterdam komt is relatief klein, de laatste jaren gaan zij vaker naar Rotterdam en Den Haag dan naar Amsterdam.

Van 2002-2007 nam het aantal Antillianen in Amsterdam af door de geringere instroom vanuit de Antillen en vooral doordat Antillianen naar de regio verhuisden. Daarna nam het aantal Antillianen in Amsterdam weer iets toe als gevolg van vestiging vanuit overige steden in Nederland. De prognose is dat het aantal Antillianen in Amsterdam gelijkmatig zal toenemen met de rest van de bevolking in Amsterdam tot rond de 12.400 personen in 2030. Bij deze prognose is geen rekening gehouden met de mogelijke gevolgen van komende staatkundige hervormingen op de Antillen.

Antillianen in Amsterdam zijn gemiddeld nog jong, de helft is jonger dan 30 jaar. Van de Antillianen in Amsterdam is 40% in Nederland geboren, zij worden de tweede generatie genoemd. In de leeftijdsgroep 20-29 jaar is de eerste generatie relatief groot, het gaat hier om Antillianen die voor studie of werk naar Amsterdam kwamen. Antillianen wonen vaak alleen of vormen een eenoudergezin. Eén van de vijf Antilliaanse huishoudens betreft een eenoudergezin. Een groot deel van de Antillianen in Amsterdam woont in stadsdeel Zuidoost (40%), vooral in de Bijlmer. Antillianen wonen vaak in een sociale-huurwoning (70% tegenover 50% onder alle Amsterdammers). Het Algemeen Loket Antillianen en Arubanen (ALAA) signaleert veel huisvestingsproblemen onder hun cliënten; cliënten wachten vaak lang op een woning in de sociale sector en zijn niet altijd goed op de hoogte van de systematiek, zoals het zich tijdig inschrijven bij Woningnet. Antillianen hebben relatief vaak een postadres en verhuizen vaker dan gemiddeld.

De sociaaleconomische positie van Antillianen in Amsterdam is gemiddeld ongunstiger dan van autochtonen en westerse allochtonen, maar gunstiger dan onder andere niet-westerse herkomstgroepen. Zo ligt de werkloosheid onder Antillianen hoger dan onder autochtonen, westerse allochtonen en Surinamers, maar lager dan onder Turken,

¹ Stand van zaken op 1 januari 2010. In het vervolg van het rapport wordt kortweg van Antillianen gesproken wanneer bedoeld wordt op mensen van Antilliaanse of Arubaanse herkomst. Iemand wordt gezien als Antilliaan wanneer hij/zij zelf op de Antillen of op Aruba geboren is en/of één ouder daar geboren is of beide ouders.

Marokkanen en overige niet-westerse allochtonen. De werkloosheid onder Antillianen (en Surinamers) is van 2006 op 2008 sterker gedaald dan onder andere herkomstgroepen. Vanaf begin 2009 stijgt, als gevolg van de economische crisis, de werkloosheid voor alle herkomstgroepen. Op 1 juli 2009 staan circa 900 Antillianen als niet-werkende werkzoekenden bij het UWV WERKbedrijf ingeschreven (9,9% van de Antillianen van 15-64 jaar, tegenover 7,7% gemiddeld in de stad).

Kijken we alleen naar jongeren, dan zien we dat de werkloosheid onder Antilliaanse jongeren (circa 5%) twee keer zo hoog ligt als gemiddeld onder jongeren. De werkloosheid is alleen nog iets hoger onder jongeren uit de groep van overige niet-westerse allochtonen. De bij het UWV WERKbedrijf ingeschreven Antilliaanse jongeren (circa 100 15-24 jarigen op 1 juli 2009) zijn vaak moeilijk bemiddelbaar en gaan een lang traject in.

Antillianen zijn relatief gezien niet zo vaak zelfstandig ondernemer maar hun aantal neemt toe. Ze zijn vaak actief in de dienstensector. Het gaat bij Antillianen, evenals bij Surinamers, relatief vaak om vrouwelijke ondernemers: 30% van de ingeschreven Antilliaanse ondernemers in 2008 is vrouw (bij autochtone ondernemers is dat 26%, bij Marokkaanse 11%, Turkse 14%, Surinaamse 29% en gemiddeld 24%).

Het gemiddelde huishoudinkomen van Antillianen (en dat van Surinamers en de groep overige niet-westersen) ligt hoger dan dat van Marokkanen en Turken, maar lager dan dat van autochtone Nederlanders en westerse allochtonen. Het gemiddelde inkomen van Antillianen was in de periode 2003-2007 vrij constant, terwijl het inkomen van de meeste andere herkomstgroepen in die periode is gestegen.

Er is veel armoede onder Antillianen in de stad: drie van de tien Antillianen leven op of onder de armoedegrens (circa 3.400 mensen in 1.800 minimahuishoudens), tegenover gemiddeld twee van de tien onder alle Amsterdammers. Alleen onder Marokkanen heerst nog vaker armoede. Onder de Antilliaanse jongeren leven zelfs vier van de tien in een huishouden met een minimuminkomen, terwijl dat gemiddeld voor drie van de tien Amsterdamse jongeren geldt. Ook onder ouderen komt armoede vaak voor: ruim de helft van de ruim 500 Antilliaanse 65-plussers heeft een minimuminkomen, tegenover nog geen kwart van alle Amsterdamse 65-plussers. We zien echter ook dat er een relatief grote groep Antillianen is met een hoog inkomen (10% van de huishoudens zit in de hoogste inkomensgroep van > € 3.116). Dat aandeel ligt lager dan onder autochtonen en westerse allochtonen (beiden 22% van de huishoudens) maar hoger dan onder Turken en Marokkanen (beiden 4% van de huishoudens). Antilliaanse vrouwen doen het qua inkomenspositie relatief goed in Nederland.

In het onderwijs zien we op veel punten een ongunstige positie voor Antillianen. Antilliaanse leerlingen halen gemiddeld lagere scores voor de Citotoets dan autochtone en westerse allochtone leerlingen, maar ongeveer dezelfde als die van de overige herkomstgroepen. Antilliaanse kinderen zijn sterk oververtegenwoordigd in het speciaal onderwijs, met name voor ernstige ontwikkelingsstoornissen. Ook beginnen zij relatief vaak met vertraging aan hun middelbare schoolcarriere en volgen minder vaak een hoog type onderwijs (HAVO/VWO) dan gemiddeld. Verder spijbelen Antilliaanse Amsterdammers vaker dan gemiddeld en is de schooluitval het hoogst onder Antilliaanse jongeren. Anderzijds zien we relatief veel Antillianen in het hoger onderwijs; het aantal Antillianen dat hoger onderwijs volgt neemt toe, vooral onder vrouwen. Deze trend zien we ook bij Turken en Marokkanen in de stad.

In de vorige monitor werd al aangegeven dat veel Antillianen de Nederlandse taal niet goed machtig zijn, wat grote belemmeringen kan vormen in het dagelijks leven, maar ook bij bijvoorbeeld sollicitaties. Eén vijfde deel van de 18-64 jarigen Antillianen in Amsterdam is inburgeringsbehoefstig (ongeveer 1.650 personen), dat wil zeggen dat zij minder dan acht jaar onderwijs in Nederland hebben gevolgd en niet aan het A2-niveau Nederlands taal voldoen. Rond de 200 van hen zijn aangemeld voor een inburgeringstraject (12% van de inburgeringsbehoefstigen) en daarvan neemt een kwart deel aan een traject. Het is niet bekend welk deel van de Antillianen het inburgeringstraject met succes afrondt. Antillianen gaan vaker met autochtonen om en hebben vaker een relatie met een autochtoon dan bijvoorbeeld mensen van Turkse of Marokkaanse afkomst. Ook zijn ze vaker maatschappelijk actief, maar hun politieke interesse ligt op een laag niveau.

Voor wat betreft de gezondheid wijzen landelijke cijfers uit dat Antillianen in Nederland minder gezond zijn en een minder gezonde levensstijl hebben dan autochtone Nederlanders. Dergelijke verschillen zien we vooral bij Antilliaanse kinderen en jongeren in Amsterdam terug. Antilliaanse kinderen hebben bijvoorbeeld vaker overgewicht dan autochtone kinderen, wat overigens ook voor de volwassenen geldt. Daarnaast zijn Antilliaanse kinderen en jongeren (0-19 jaar) relatief vaak cliënt bij de GGZ. Onder Antilliaanse tienermeisjes is het aandeel zwangerschappen hoog; circa 5% van de Antilliaanse tienermeisjes van 15 t/m 19 jaar (circa 10% van de 14 t/m 22 jarigen). Het is daarmee bijna vier keer zo hoog als onder alle Amsterdamse tienermeisjes en in tegenstelling tot onder andere tieners daalt het aandeel tienerzwangerschappen onder Antillianen niet. Antilliaanse vrouwen plegen het vaakst abortus van alle grote bevolkingsgroepen in Nederland. Daarnaast is de kindersterfte onder Antillianen relatief hoog: Antilliaanse kinderen in Nederland hebben 50% meer kans om te overlijden in het eerste levensjaar dan autochtone kinderen. Antilliaanse ouders van jonge kinderen (0-4 jaar) ervaren vaker opvoedingsproblemen dan gemiddeld, maar zoeken minder vaak professionele hulp. Verder blijkt dat Antilliaanse kinderen (en Surinaamse kinderen en kinderen uit de groep overige niet-westerse allochtonen) vaker het slachtoffer van kindermishandeling zijn dan kinderen van westerse allochtone of autochtone herkomst.

Antillianen in Amsterdam staan relatief vaak als verdachte geregistreerd, het vaakst van alle herkomstgroepen. Het ging in 2006 om rond de 670 verdachten van Antilliaanse herkomst (7,0% van de 12-80 jarige Antillianen, tegenover 2,3% gemiddeld). Daarvan is rond de 40% onder de 25 jaar. De criminaliteit onder Antillianen is vanaf 1999 (toen 6%) minder hard gestegen dan onder andere herkomstgroepen. Wel is het aandeel verdachten onder Antilliaanse jongeren (9,7% in 2007) sterker gestegen dan gemiddeld onder jongeren in Amsterdam. Het is opvallend dat Antillianen uit de tweede generatie minder vaak verdachten zijn dan Antillianen uit de eerste generatie. Bij de andere herkomstgroepen is dat juist andersom. Het criminaliteitscijfer onder Antillianen daalt minder sterk met de leeftijd dan bij andere herkomstgroepen; Antilliaanse verdachten zijn dan ook relatief vaak boven de 25 jaar. Verder is het opvallend dat het aandeel verdachten onder Antilliaanse meisjes en vrouwen veel groter is dan onder andere herkomstgroepen (3,1% tegenover 0,8% gemiddeld in 2006).

Al met al kunnen we concluderen dat de huidige positie van Antillianen in Amsterdam gemiddeld genomen minder gunstig is dan de positie van autochtone Nederlanders en

westerse allochtonen, maar vaak gunstiger is dan die van andere groepen Amsterdammers van niet-westerse herkomst, zoals Turken en Marokkanen. We zien in Amsterdam een tweedeling onder Antillianen, kortweg van Antillianen die een achterstandpositie hebben en Antillianen die het juist wel goed doen in de stad. Zo zijn er veel Antilliaanse minima in de stad, maar ook relatief veel Antillianen met een hoog inkomen. Onder de Antilliaanse jongeren zien we een grote groep waarmee het niet goed gaat (armoede, slechte schoolprestaties, schooluitval, hoge werkloosheid, relatief veel criminaliteit), maar ook een groeiende groep van Antillianen in het hoger onderwijs. Hierbij valt het grote aandeel vrouwelijke studenten op. De positie van Antilliaanse vrouwen is eveneens tweeledig. Antilliaanse vrouwen zijn relatief vaak ondernemer en hebben gemiddeld een gunstige inkomenspositie, maar anderzijds is er ook vaak sprake van een ongunstige positie, zoals tienerzwangerschappen, eenoudergezinnen, armoede en relatief veel criminaliteit. In het onderstaande schema is de geschetste problematiek onder Antillianen in Amsterdam samengevat.

Problematiek onder Antilliaanse Amsterdammers kort samengevat (aantallen bij benadering, afgeronde aantallen en percentages)

Doelgroep: 11.500 inwoners van Antilliaanse afkomst, 6.500 huishoudens

- 4.100 personen onder de 25 jaar (36%)
- 4.600 personen in Nederland geboren (40%), de tweede generatie

Woonsituatie:

- 40% woont in Zuidoost, 4.600 personen, waarvan 3.200 in De Bijlmer
- 70% woont in sociale huurwoning, 8.050 personen (50% gem.)
- veel huisvestingsproblemen, hoge verhuisfrequentie

Veel eenoudergezinnen, vaak met een minimuminkomen:

- totaal 1.300 eenoudergezinnen (20% van de huishoudens)
- waarvan 1.800 personen met een minimuminkomen
- waarvan 1.500 personen in langdurige armoede

Jong moederschap:

- tienermoeders: 5% 14-19 jarigen is moeder (1% gem.)
- 10% 14-22 jarigen is moeder, 80 moeders
- relatief veel opvoedingsproblemen, weinig professionele hulp

Armoede:

- totaal 1.800 minimahuishoudens (30% hh), 3.400 personen
- waarvan 1.500 hh, met 3.000 personen in langdurige armoede
- 270 minima onder 65-plussers (56% van 65+)
- 1.100 kinderen in minimahuishoudens (43% 0-18 jarigen)

Werkloosheid:

- 900 geregistreerd werkloos (1-7-'09), 10% van 15-64 jarigen (gem. 8%)
- waaronder 100 jongeren, 5% onder 15-24 jarigen (gem. 2,5%)

Achterstand onderwijs:

- lagere Citoscores dan autochtonen
- oververtegenwoordiging in speciaal onderwijs (48 leerlingen speciaal basisonderwijs, 134 speciaal voortgezet onderwijs)
- lagere middelbareschooltypes; 25% HAVO/VWO (gem. 50%)
- 30% verzuim onder 15-17 jarigen (gem. 21%)
- 20% voortijdig schoolverlaters onder 18-22 jarigen (gem. 13%), vooral veel onder jongens

Criminaliteit:

- totaal 670 verdachten ('06), 7% onder 12-80 jarigen (gem. 2%)
- waarvan 150 vrouwelijke verdachten, 3% onder 12-80 jarigen (gem. 1%)
- 240 verdachte jongeren ('07), 10% van 12-24 jarigen (gem. 5%)

In vergelijking met de vorige rapportage in 2004 zien we op sommige terreinen (lichte) vooruitgang voor Antillianen, die vaak ook voor andere herkomstgroepen is opgetreden, maar de achterstanden blijven groot. We zien bijvoorbeeld dat de concentratie van Antillianen in Zuidoost, en met name in de Bijlmer, iets is afgenomen. Dat komt mede door de stadsvernieuwing in dat gebied. Verder is de geregistreeerde werkloosheid gedaald, maar neemt het voor alle herkomstgroepen weer toe als gevolg van de economische recessie. Daarnaast is het aantal ondernemers onder Antillianen toegenomen. Het is opvallend dat het gemiddelde inkomen onder Antillianen niet is gestegen, terwijl dat voor andere herkomstgroepen wel het geval is. Het aandeel minimahuishoudens is wel iets lager dan in de vorige monitor (30% t.o. 33%), terwijl het onder andere niet-westerse groepen niet is gedaald of zelfs is toegenomen. In de vorige monitor werd gesignaleerd dat het inburgeringstraject niet goed aansluit op de specifieke behoeften van Antillianen. Dat is niet verbeterd; het aantal aanmeldingen is relatief klein en de uitval groot. Op het gebied van onderwijs zien we op een aantal punten vooruitgang, zoals iets minder schooluitval en een toenemend aantal HBO- en WO-studenten onder Antillianen. Maar er blijft nog steeds veel achterstand, vooral onder Antilliaanse jongens. Daarnaast is het zorgelijk dat het aandeel tienermoeders in Amsterdam in zijn algemeenheid is gedaald maar niet onder Antilliaanse tieners. Het percentage geregistreeerde verdachten is onder Antillianen toegenomen, maar minder sterk dan onder andere herkomstgroepen. Maar het aandeel verdachte Antilliaanse jongeren in Amsterdam is wel sterker gestegen dan gemiddeld.

Hoe groot is nu de groep Antillianen in Amsterdam die kampt met problemen? In de monografie komt naar voren dat de positie van Antillianen van de eerste generatie in het algemeen slechter is dan die van Antillianen die in Nederland geboren zijn, de tweede generatie. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het hogere aandeel tienermoeders onder de eerste generatie en het hogere aandeel verdachten onder de eerste generatie. Verder is de positie van Antillianen die zich na 1985 in Nederland gevestigd hebben minder gunstig dan van Antillianen die voor die tijd na Nederland kwamen. Sinds de tweede helft van de jaren tachtig bestaat de groep Antillianen die naar Nederland komen voornamelijk uit kansarme Antillianen. Kijken we naar deze criteria (1e generatie én na 1985 in Nederland gevestigd) dan gaat het om circa 5.000 Antillianen (43% van alle Antillianen in Amsterdam, op 1-1-2009). In 2003 ging het om ruim 400 meer Antillianen in deze groep (47% van alle Antillianen in Amsterdam, op 1-1-2003). Verder wordt aangenomen dat de situatie van Antillianen in het Noordelijk deel van Zuidoost, de Bijlmer (exclusief de Venserpolder), over het algemeen slecht is. Dit gebied kent immers verschillende concentraties van probleemcumulatie, veel bewoners kampen met moeilijkheden op sociaal-economisch terrein. Zoomen we naast de voorgaande criteria in op dit gebied dan komen we op een schatting van de probleemgroep van ruim 1.600 Antillianen. Dat komt neer op circa 14% van de Antillianen in Amsterdam; één op de zeven Antillianen. In de vorige monitor ging het om 640 meer personen, circa één op de vijf Antillianen (20%).² Van de huidige geschatte probleemgroep (1e generatie, na 1985 in Nederland, in de Bijlmer) zijn 462 personen jonger dan 25 jaar (waarvan 231 jongens en 231 meisjes). Aldus geschat, kunnen we concluderen dat het in vergelijking met de situatie van zes jaar

² In de Monografie van 2004 werd een cijfer van 2.600 Antillianen genoemd die tot de probleemgroep behoren in 2003. Rekenen we zoals nu is gedaan de bewoners van Venserpolder niet mee, dan komen we op een cijfer van circa 2300 Antillianen die tot de probleemgroep behoren in 2003.

geleden om een kleinere probleemgroep gaat die ook meer verspreid over de stad woont.³

³ Zo woonde in 2009 37% van de eerste generatie die zich na 1985 in Nederland vestigde in de Bijlmer, tegenover 47% in 2003.

Inleiding

In maart 2004 verscheen de 'Monografie Antillianen en Arubanen in Amsterdam': een rapport dat ingaat op de positie van Antillianen en Arubanen in de hoofdstad op een breed scala van terreinen, variërend van migratie en wonen tot onderwijs, zorg en veiligheid. In tegenstelling tot veel andere onderzoeken over deze bevolkingsgroep gaat de monografie over meer dan alleen veiligheidsproblematiek. Voordat deze monografie uitkwam ontbrak een systematisch cijferoverzicht over de positie van Antilianen in Amsterdam en waren trends en ontwikkelingen onder Antilianen in de hoofdstad onbekend.⁴

Dit onderzoek vormt een actualisatie van het onderzoek uit 2004 en gaat in op recente ontwikkelingen in de positie van Antillianen in de stad. Vooral de terreinen onderwijs, veiligheid, wonen en jongeren zijn van belang. De gemeente heeft behoefte aan deze informatie ten behoeve van het hoofdstedelijke Antillianenbeleid en de effecten ervan. In het Bestuurlijk Arrangement 2005-2008 (BA-AR 2005-2008) heeft de gemeente zich gericht op een aantal doelstelling waaronder vermindering van het aantal Antilliaanse voortijdige schoolverlaters, vermindering van het aantal werkloze Antilliaanse jongeren en vermindering van de criminaliteit onder Antilliaanse jongeren. In deze rapportage komen ook onderwerpen aan de orde die niet over de doelstellingen uit het arrangement gaan, zoals armoede, wonen en zorg.

Leeswijzer

De rapportage begint na deze inleiding met een beschrijving van de demografische kenmerken van Antillianen in de hoofdstad en hun woonsituatie (hoofdstuk 1). Daarna volgt een beschrijving van de positie op de arbeidsmarkt (hoofdstuk 2) en de inkomenspositie van Antillianen (hoofdstuk 3). Hoofdstuk 4 gaat in op inburgering, integratie en maatschappelijke participatie van Antillianen. Hoofdstuk 5 beschrijft de positie van Antilliaanse kinderen en jongeren in het onderwijs. De gezondheidstoestand en het zorggebruik van Antillianen staan centraal in hoofdstuk 6. De rapportage eindigt met een hoofdstuk over criminaliteit (hoofdstuk 7).

Aan het begin van dit rapport, voor deze inleiding, wordt een samenvatting gegeven van de hoofdstukken en worden conclusies getrokken.

⁴ Wanneer in deze rapportage wordt gesproken van Antillianen worden zowel Antillianen als Arubanen bedoeld.

1 Demografie en woonsituatie

Kernpunten:

- In Amsterdam woonden begin 2009 ruim 11.500 Antillianen.⁵
- Van 2002 tot en met 2007 nam het aantal Antillianen in Amsterdam af, daarna nam het aantal weer iets toe.
- Antillianen, met name de eerste generatie, verhuizen frequent van de Antillen naar Nederland en omgekeerd.
- Er vertrokken in 2008 meer Antillianen naar het buitenland dan zich in Amsterdam vestigden (78). Deze trend is al vier jaar gaande en doet zich ook voor onder Surinamers en Marokkanen.
- De leeftijdspiek van Antilliaanse vestigers in Amsterdam ligt bij begin 20, vertrekkers zijn vaker eind 20 en rond de 65.
- De groep Antillianen die vanuit de Antillen naar Amsterdam komt is relatief klein, de laatste jaren gaan zij vaker naar Rotterdam en Den Haag dan naar Amsterdam.
- Antillianen in Amsterdam zijn relatief jong, er wonen veel Antillianen in de leeftijd van 18 tot 25 jaar in Amsterdam.
- Antillianen wonen vaak alleen of vormen een eenoudergezin.
- Antillianen wonen meer verspreid over de stad dan een paar jaar terug, het aandeel dat in Zuidoost woont is afgenomen van 45% naar 40%.
- Antilliaanse Amsterdammers verhuizen vaker dan andere Amsterdammers.
- De woonsituatie van Antillianen is ongunstiger dan die van autochtonen maar minder gunstig dan die van Marokkanen en Turken in de stad.
- Antillianen staan relatief vaak met een postadres in het Amsterdamse bevolkingsregister ingeschreven.

De migratie tussen de Nederlandse Antillen en Nederland gaat in golfbewegingen en is sterk verweven met de economische toestand op de Antillen en in Nederland. Wanneer het minder gaat op de Antillen en/of beter in Nederland is er meer immigratie, gevolgd door een periode van emigratie. Door natuurlijke aanwas blijft het aantal Antillianen in deze periode van emigratie wel gelijk.

In vergelijking tot de bevolking van de afzonderlijke eilanden is vooral Curaçao sterk oververtegenwoordigd als herkomsteland onder de Antillianen in Nederland, terwijl Sint Maarten en Aruba in Nederland sterk ondervetegenwoordigd zijn. Onder de tweede generatie met één in Nederland geboren ouder zijn Arubanen wat beter vertegenwoordigd. Vanuit Aruba en Saba is de immigratie eerder op gang gekomen dan vanuit de andere eilanden; de helft van de immigranten van deze eilanden is voor 1990 naar Nederland gekomen. Arubanen verblijven dan ook vaak al gemiddeld lang in Nederland in vergelijking met andere Antillianen. Uit gegevens van het CBS blijkt dat de Antillianen van de Bovenwindse eilanden (Saba, Sint Maarten en Sint Eustatius) relatief

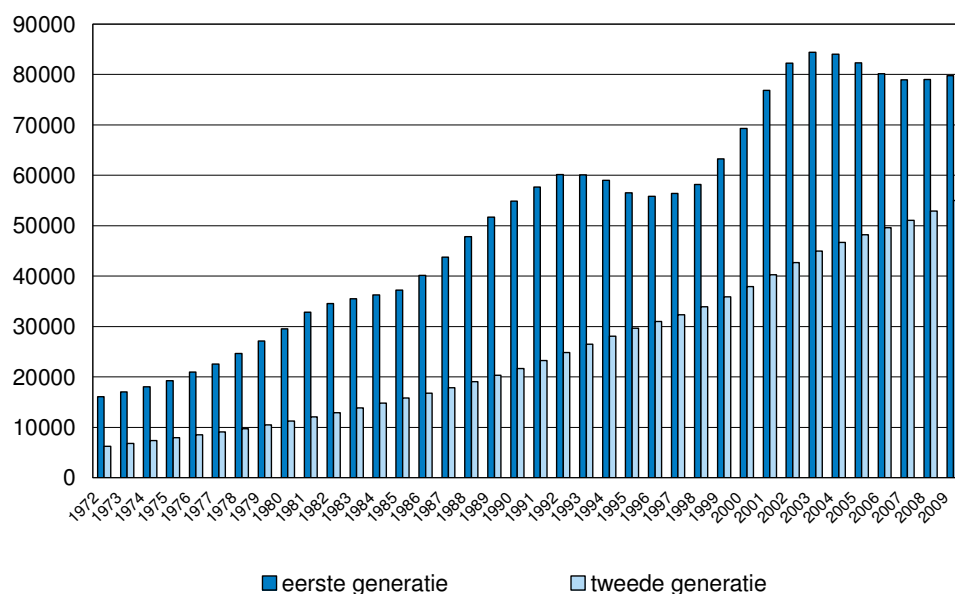
⁵ Wanneer in deze rapportage wordt gesproken van Antillianen worden zowel Antillianen als Arubanen bedoeld.

vaak in de grote steden wonen (44% tegenover 30-35% voor de andere eilanden) en de Arubanen meer in de kleinere gemeenten.⁶

Het migratiemotief veranderde door de jaren heen. In de jaren '60 kwamen Antillianen met name naar Nederland voor studie of hoger gekwalificeerd werk. Het ging daarbij vaak om Arubanen die voor studiedoelinden naar Nederland kwamen. Vanaf de tweede helft van de jaren tachtig waren werkloosheid en de economische malaise op de Antillen een belangrijke reden om naar Nederland te komen. Studie werd als motief minder belangrijk, in plaats daarvan kwam men voor werk. Dit betrof relatief vaak Antillianen die vanuit Curaçao kwamen. Eind jaren negentig was er voor het laatst een grote toename van Antillianen waarbij vooral kansarme mensen naar Nederland kwamen. Het ging hierbij relatief vaak om Antillianen vanuit Bonaire en St. Maarten; de helft van de immigranten van die eilanden is na 1998 in Nederland gekomen.

Begin 2009 woonden bijna 135.000 mensen van Antilliaanse herkomst in Nederland, waarvan 11.560 in Amsterdam.

Afb. 1.1 Antillianen in Nederland, 1 januari 1972-2009

bron: CBS

Antillianen die naar Nederland komen, blijven vaak niet voor altijd in Nederland wonen. Velen gaan op een gegeven moment, tijdelijk of permanent, terug naar de Antillen. Antillianen, ook van de tweede generatie, verblijven regelmatig een aantal jaren op de Antillen, waarna zij weer terugkeren naar Nederland en andersom.

In 2008 kwamen er 4.300 mensen van Antilliaanse herkomst naar Nederland toe. Daarvan waren er 600 van de tweede generatie: Antillianen die in Nederland geboren zijn

⁶ Deze gegevens en de andere gegevens over verschillen tussen Antillianen naar herkomsteland zijn afkomstig van het CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek), zie *Jaarrapport Integratie 2008*.

en na verblijf elders weer terugkomen naar Nederland. In totaal vertrokken er eveneens 3.100 Antillianen uit Nederland. Daarvan waren er 800 van de tweede generatie.

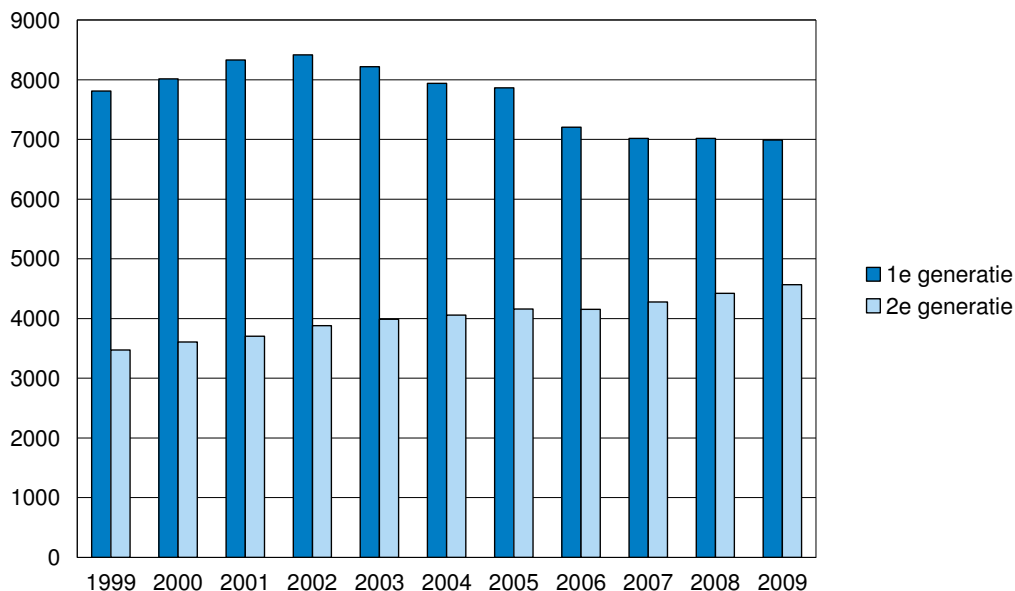
1.1 Antillianen in Amsterdam

In 2009 (peildatum 1 januari) woonden er 11.559 mensen van Antilliaanse herkomst in Amsterdam. Dit is 9% van het totaal aantal Antillianen in Nederland (134.774). Rotterdam kent de grootste Antillianengemeenschap, 15% van de Antillianen in Nederland woont daar. Na Amsterdam volgt Den Haag met 8%.

In de vorige monitor bleek dat Antillianen de afgelopen jaren minder vaak naar Amsterdam gingen en vaker naar andere steden in Nederland. Vanaf 2002 is het aandeel dat naar Amsterdam toeging gelijk gebleven rond de 6%. In Rotterdam en Den Haag is de instroom wisselender, in de periode 2002-2008 ging 12% tot 15% naar Den Haag en 15% tot 20% naar Rotterdam.

Sinds de tweede helft van de jaren tachtig bestaat de groep Antillianen die naar Nederland komen voornamelijk uit kansarme Antillianen. Dit als gevolg van de Antilliaanse oliecrisis, die vooral op Curaçao speelde, en overheidssanering. In Amsterdam is het aandeel uit deze groep beperkt, zij gingen vaker naar Rotterdam en Den Haag.

Afb. 1.2 Antillianen in Amsterdam, 1 januari 1999-2009

bron: O+S

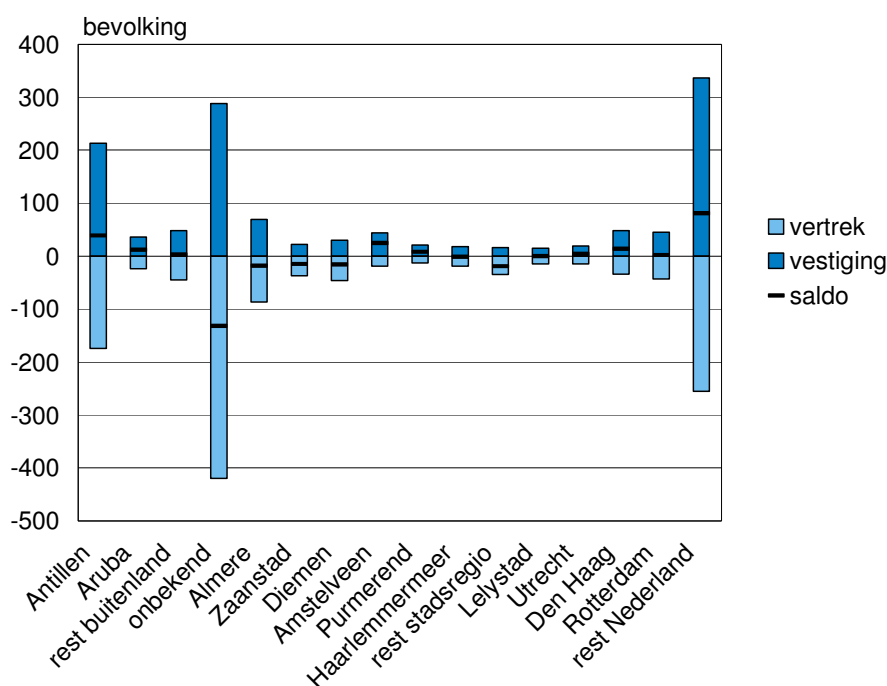
De afgelopen jaren nam het aantal Antillianen in Amsterdam af. In 2002 telde Amsterdam 12.299 Antillianen, in 2007 waren dit er 11.290 (-1.009, -8%). Daarna is het aantal weer iets toegenomen, op 1 januari 2009 stonden er 11.559 (+269 t.o.v. 2007 (+2%), +119 t.o.v. 2008 (+1%)) ingeschreven in Amsterdam. De prognose is dat het aantal Antillianen in Amsterdam gelijkmatig zal toenemen met de rest van de bevolking in Amsterdam tot

rond de 12.400 personen in 2030. Bij deze prognose is geen rekening gehouden met de mogelijke gevolgen van komende staatkundige hervormingen op de Antillen.

De afname van het aantal Antillianen in Amsterdam kwam, naast de geringere instroom vanuit de Antillen van de afgelopen jaren, voornamelijk doordat Antillianen naar de regio verhuizen. Vooral Almere was de afgelopen jaren een belangrijke vestigingsplaats voor Antillianen uit Amsterdam.

Het afgelopen jaar is het aantal Antillianen in Amsterdam weer toegenomen. Er was een positief migratiesaldo vanuit elders in Nederland. Met de stadsregio Amsterdam en de grote steden was de onderlinge migratie gelijk.

Afb. 1.3 Migratiesaldo van Antillianen, Amsterdam, 1 januari 2008-2009

bron: O+S

In 2008 vertrokken 1.281 Antillianen uit Amsterdam. Van hen ging 15% (198 personen) naar de Antillen terug. Van 33% (420 personen) is niet bekend waar ze heen gingen.⁷ De helft (618 personen) van de Antillianen die Amsterdam verlieten vestigde zich elders in Nederland. Van hen ging 14% naar Almere, 6% vertrok naar Zaanstad, 3% naar de Haarlemmermeer en 7% ging naar Diemen. Ook ging er nog een deel van de Antillianen naar Rotterdam (7%) en naar Den Haag (6%).

Tegelijkertijd vestigden zich ook Antillianen uit deze gemeenten in Amsterdam. In totaal kwamen er in 2008 1.268 Antillianen naar Amsterdam toe. Van hen kwam 20% van de Antillen. Van 23% was de vorige woonplaats onbekend. Ruim de helft (683) kwam vanuit andere delen van Nederland, ondermeer uit Almere (10%), Den Haag, Rotterdam (beide

⁷ Deze personen zijn uitgeschreven op hun Amsterdamse adres en (nog) niet weer elders ingeschreven. Uit onderzoek blijkt dat zij zich vaak na enkele maanden weer inschrijven op een adres in Amsterdam of elders in Nederland. In de officiële statistieken worden zij echter bij vertrek naar buitenland gerekend.

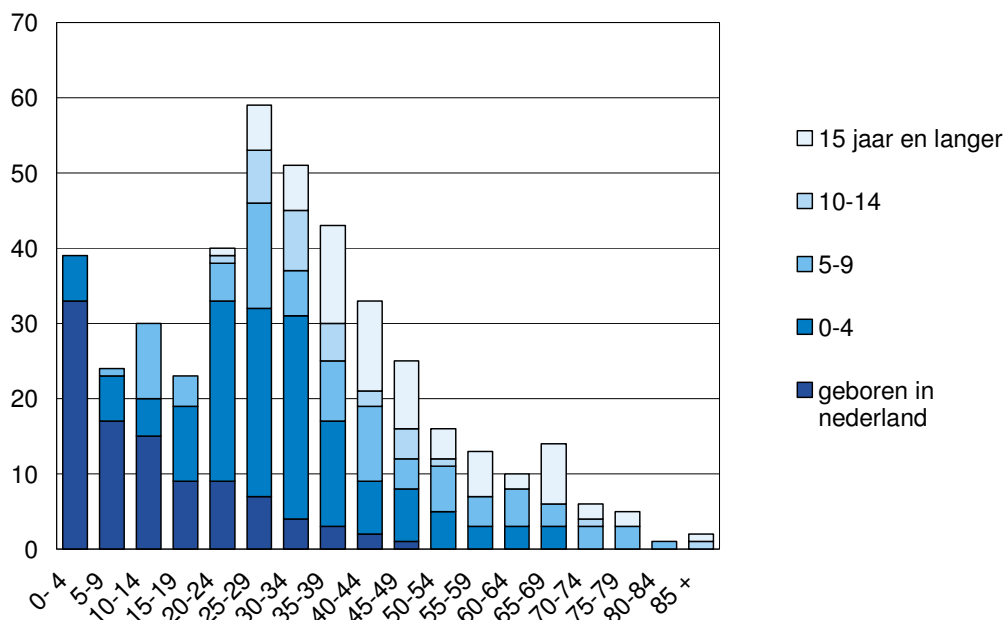
7%), Amstelveen (6%), Diemen (4%), Utrecht, Purmerend, Zaanstad en Haarlemmermeer (allen 3%).

Het vestiging-vertrek saldo van Antillianen in Amsterdam komt daarmee in 2008 op -13; er vertrokken dus iets meer Antillianen uit Amsterdam dan dat er zich er vestigden. In 2007 was dit saldo nog positief (+31) en in 2006 negatief (-154).

1.2 Vestiging en vertrek tussen Amsterdam en de Antillen

Van de Antillianen die in 2008 Amsterdam verlieten, ging 15% naar de Nederlandse Antillen en Aruba, in 2007 was dit 20%. De meeste van deze Antillianen vertrokken naar de Antillen, een klein deel ging naar Aruba.

Afb. 1.4 Vestigingsduur in Nederland bij vertrek in 2007 en 2008 uit Amsterdam naar de Antillen, per leeftijdscategorie

bron: O+S

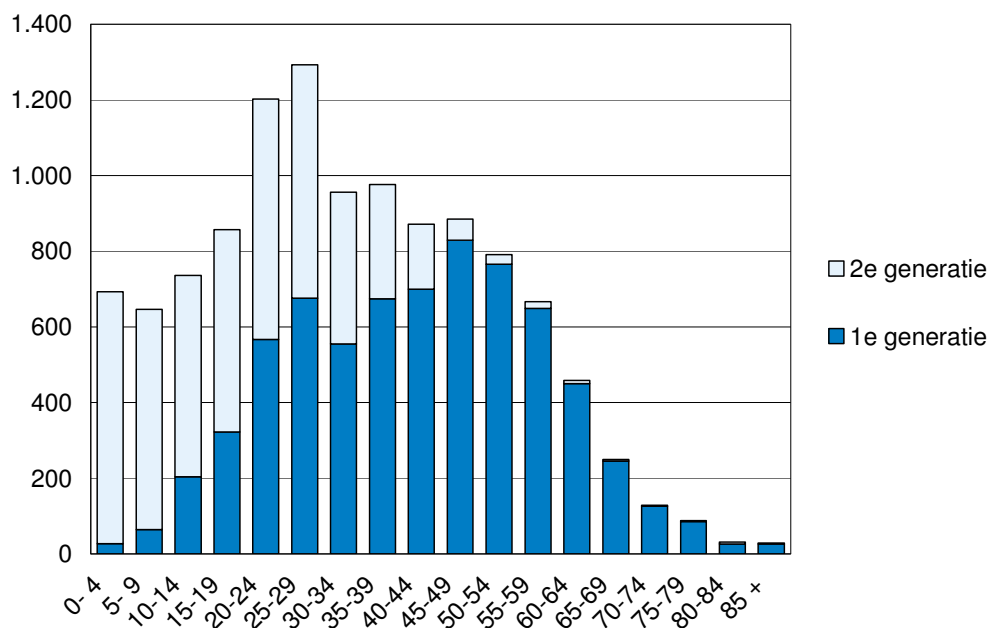
De Antillianen die Amsterdam verlieten zijn voor een groot deel mensen tussen de 20 en 40 jaar oud die al dan niet met kinderen weer teruggaan naar de Antillen. Zij woonden vaak niet langer dan 10 of 15 jaar in Nederland (zie afb. 4). Ook bij pensionering is er een groep die weer teruggaat.

Er vertrokken in 2008 meer Antillianen naar het buitenland dan zich in Amsterdam vestigden (78). Deze trend is al vier jaar gaande en doet zich ook voor onder Surinamers en Marokkanen.

1.3 Samenstelling Antillianen in Amsterdam

Van de Antillianen in Amsterdam is 40% in Nederland geboren, zij worden de tweede generatie genoemd. Zestig procent behoort dus tot de eerste generatie, zij zijn op de Antillen geboren. Buiten de grote steden is het aandeel tweede generatie groter dan in de grote steden. Rotterdam heeft het grootste aandeel eerste generatie, 67% is geboren op de Antillen.

Afb. 1.5 Antillianen in Amsterdam naar generaties, 1 januari 2009

bron: O+S

Antillianen in Amsterdam zijn gemiddeld nog jong, de helft is jonger dan 30 jaar. In de leeftijdsgroep 20-29 jaar is de eerste generatie relatief groot. Antillianen komen in deze leeftijdsgroep voor studie of werk naar Amsterdam.

Daarnaast wonen er in Amsterdam ruim 1.600 Antillianen van 55 jaar en ouder. Dat komt neer op 14% van alle Antillianen in de stad en 1% van alle ouderen in de stad. Het aandeel ouderen onder Antillianen is kleiner dan gemiddeld in de stad (22% van alle Amsterdammers is 55+) en iets kleiner dan onder Surinamers (16%). Het aandeel ouderen onder Antillianen ligt hoger dan onder Amsterdammers van andere niet-westerse herkomst (Turks: 9% 55+, Marokkaans: 10%, overig niet-westers: 9%; gemiddeld Amsterdam 22%). De Antilliaanse ouderen zijn nog relatief jong: ruim tweederde van hen is onder de 65 jaar.

De leeftijdsopbouw van de Antillianen in Amsterdam wijkt af van het totaal. In de jongste leeftijdsgroep is het aandeel nog gelijk aan het totaal in Amsterdam. In de leeftijd van de basisschool en middelbare school zijn Antilliaanse kinderen iets oververtegenwoordigd. In de studieleeftijd (18-24 jaar) is de groep Antillianen relatief groot. Het aandeel dat de pensioengerechtigde leeftijd heeft is ten opzichte van geheel Amsterdam relatief klein.

Afb. 1.6 Antillianen en alle inwoners Amsterdam naar leeftijdsgroepen, 1 januari 2009 (procenten)

	Antillianen	totaal Amsterdam
0-4 jaar	6	6
5-11 jaar	8	7
12-17 jaar	8	5
18-24 jaar	14	10
25-49 jaar	43	43
50-64 jaar	17	17
65 jaar en ouder	5	11
totaal	100	100

bron: O+S

Antillianen wonen vaak alleen, bijna net zo vaak als autochtonen en westerse allochtonen in Amsterdam. Ook vormen ze vaak een eenoudergezin; één van de vijf Antilliaanse huishoudens. Dat is veel vaker dan bij autochtonen en westerse allochtonen, alleen bij Surinamers is het aandeel eenoudergezinnen groter (zie afb.1.7).

Afb. 1.7 Amsterdamse huishoudens per herkomstgroep, 1 januari 2009 (procenten)

	alleen- staand	paar zonder kinderen	paar met kinderen	eenouder- gezin	overig	totaal (=100%)
Surinamers	50	11	14	25	1	36257
Antillianen	57	12	10	20	1	6480
Turken	33	13	41	11	2	23922
Marokkanen	30	17	40	11	2	15279
overig niet-westerse allochtonen	51	14	20	14	2	34786
westerse allochtonen	59	21	12	7	1	64957
autochtonen	58	23	12	6	1	232640
totaal	54	20	15	9	1	414321

bron: O+S

1.4 Woonsituatie Antillianen

Een groot deel van de Antillianen in Amsterdam woont in stadsdeel Zuidoost (40%). In de afgelopen jaren is dit aandeel afgenomen, in 2002 woonde nog 45% in Zuidoost.

Zij wonen met name in de Bijlmer, maar ook in de andere delen van Zuidoost (Gein, Holendrecht/Reigersbos en Nellestein)

Behalve in Zuidoost wonen Antillianen relatief vaak in Amsterdam-Noord (Buikslotermeer, Banne Buiksloot, Volewijk, IJplein/Vogelbuurt en Nieuwendam-Noord) en Zeeburg (IJburg en Indische buurt Oost).

Afb. 1.8 Antillianen per stadsdeel, 1 januari 2009 (aantal en procenten)

	aantal	% op totaal inwoners per stadsdeel	% op totaal Antillianen in Amsterdam
Centrum	686	0,8	6
Westpoort	7	1,8	0
Westerpark	370	1,1	3
Oud-West	301	0,9	3
Zeeburg	676	1,3	6
Bos en Lommer	303	1,0	3
De Baarsjes	324	1,0	3
Amsterdam-Noord	1186	1,4	10
Geuzenveld-Slotermeer	431	1,1	4
Osdorp	446	0,9	4
Slotervaart	390	0,9	3
Zuidoost	4647	5,8	40
Oost-Watergraafsmeer	609	1,0	5
Oud-Zuid	795	0,9	7
Zuideramstel	388	0,8	3
totaal	11559	1,5	100

bron: O+S

Afb. 1.9 Antillianen per buurtcombinatie, vijftien buurtcombinaties met grootste aandeel en meer dan 50 Antillianen, 1 januari 2009 (aantal en procenten)

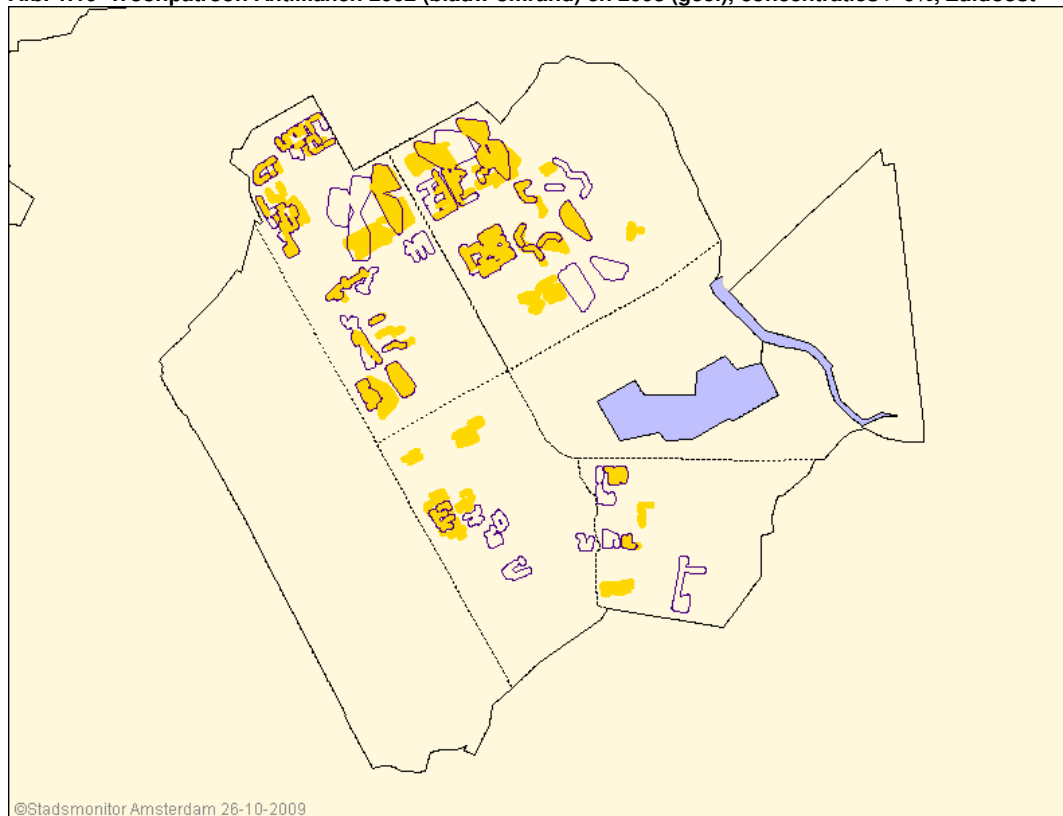
	aantal	% op totaal inwoners
Bijlmer Oost (E,G,K)	1810	7,2
Bijlmer Centrum (D,F,H)	1375	6,7
Holendrecht/Reigersbos	945	5,2
Gein	441	3,7
Nellestein	60	2,2
Nieuwendam-Noord	245	1,9
Buikslotermeer	217	1,9
IJburg West	183	1,8
IJplein/Vogelbuurt	143	1,7
Indische Buurt Oost	151	1,5
Stadionbuurt	171	1,4
Volewijk	131	1,4
Banne Buiksloot	175	1,4
Spaarndammer- en Zeeheldenbuurt	135	1,4
IJselbuurt	66	1,3

bron: O+S

In de periode 2002-2007 nam het aantal Antillianen in Amsterdam als geheel af met 500 personen. Dit is met name terug te zien in de Bijlmer waar het aantal Antillianen in de periode 2002-2007 met 1.000 afnam. In deze periode nam wel het aantal Antillianen in andere delen van de stad toe, met name in Noord (Volewijk, IJplein/Vogelbuurt en

Buikslotermeer), IJburg en Holendrecht/Reigersbos. In 2009 nam het aantal Antillianen weer toe (+269), met name in Bijlmer-Oost en ook op IJburg en Holendrecht/Reigersbos.

Afb. 1.10 Woonpatroon Antillianen 2002 (blauw omrand) en 2008 (geel), concentraties > 6%, Zuidoost

bron: O+S

Vanwege de stedelijke vernieuwing in de Bijlmer moesten veel mensen (tijdelijk) hun huis verlaten. Een deel vertrok naar andere delen in Amsterdam (Holendrecht/Reigersbos, Noord en IJburg), een deel vond een woning buiten Amsterdam.

De afname van het aantal Antillianen in Amsterdam wordt ook deels veroorzaakt door suburbanisatie. Sinds enige jaren vertrekken ook Antillianen, in navolging van de autochtone bevolking, uit Amsterdam om zich in de groeigemeentes in de omgeving te vestigen. Met name Almere en Zaanstad zijn belangrijke vestigingsgemeenten.

Verhuizingen

Antilliaanse Amsterdammers verhuizen vaak, vaker dan gemiddeld in Amsterdam. De mutatiegraad is het percentage verhuisde personen op het totaal aantal inwoners (bij vestiging en vertrek uit Amsterdam wordt het gemiddelde genomen).

In 2008 was in totaal 24% van de Antillianen in Amsterdam van adres veranderd. Gemiddeld in Amsterdam ligt dit op 18%. Het aandeel verhuizingen (personen die binnen Amsterdam verhuizen) is bij de verschillende herkomstgroepen ongeveer gelijk, maar ook hier is het aandeel verhuizingen van Antillianen hoog. Het grote verschil zit in de verhuizingen van en naar Amsterdam: vestiging en vertrek. Dit aandeel is relatief hoog bij de Antillianen, overigens ook bij de groep overige niet-westerse allochtonen en bij de westerse allochtonen.

Afb. 1.11 Verhuizingen en mutatiegraad per herkomstgroep in 2008

	totaal verhuizingen	gemiddelde van vestiging en vertrek	totaal inwoners op 1 -1 2009	mutatiegraad (%)		
				verhuizingen	vestiging /vertrek	totaal
Surinamers	8.002	4.316	68.761	12	6	18
Antillianen	1.509	1.275	11.559	13	11	24
Turken	4.597	1.708	39.654	12	4	16
Marokkanen	7.764	2.495	68.099	11	4	15
ov. niet-westerse allochtonen	9.661	8.337	74.686	13	11	24
westerse allochtonen	12.220	14.824	111.640	11	13	24
autochtonen	35.474	22.603	381.948	9	6	15
totaal	79.227	55.556	756.347	10	7	18

bron: O+S

Het zijn vooral Antilliaanse jongeren en volwassenen tot 35 jaar die naar Amsterdam komen of er weer vandaan vertrekken (zie afb. 1.12); 15% van de Antillianen van 15-34 jaar is recent in Amsterdam komen wonen.

Ook bij de verhuizingen binnen Amsterdam is het aandeel onder deze leeftijdsgroepen groot: één vijfde van de Antilliaanse jongeren en volwassenen tot 35 jaar is in een jaar binnen Amsterdam verhuisd. Gezinnen met jonge kinderen verhuizen ook relatief vaak, dat zien we aan de hoge mutatiegraad bij kinderen tot en met 4 jaar.

Afb. 1.12 Verhuizingen en mutatiegraad van Antillianen per leeftijdsgroep in 2008

	totaal verhuizingen	gemiddelde van vestiging en vertrek	totaal inwoners op 1 -1 2008	mutatiegraad in % (onder alle Amsterdammers)		
				verhuizingen	vestiging/ vertrek	totaal
0- 4 jaar	113	72	693	16 (12)	10 (7)	27 (19)
5-14 jaar	118	84	1382	9 (7)	6 (3)	15 (10)
15-24 jaar	407	403	2059	20 (19)	20 (16)	39 (35)
25-34 jaar	376	336	2249	17 (17)	15 (13)	32 (30)
35-54 jaar	406	325	3523	12 (8)	9 (5)	21 (14)
55 jaar en ouder	89	56	1653	5 (4)	3 (2)	9 (6)
totaal	1509	1275	11559	13 (10)	11 (7)	24 (18)

Jongeren verhuizen in het algemeen vaak. Vergelijken we de verhuizingen van Antillianen naar leeftijdsgroepen met de verhuizingen van de totale Amsterdamse bevolking dan vallen niet zozeer de jongeren (15-34 jaar) op in hun verhuisgedrag, maar de andere leeftijdsgroepen. In alle andere leeftijdsgroepen is zowel het aandeel verhuizingen binnen Amsterdam, als het aandeel verhuizingen van en naar Amsterdam onder Antillianen hoger dan gemiddeld (zie afb. 1.12).

Veel verhuizingen vinden over korte afstand plaats. Van alle verhuizingen in Amsterdam is 40% binnen hetzelfde stadsdeel. Bij Antillianen ligt dit iets hoger, van alle Antillianen die in 2007 binnen Amsterdam verhuisden, bleef de helft in hetzelfde stadsdeel. De jongste

leeftijdsgroepen Antillianen blijven vaker binnen één stadsdeel (0-14 jaar: 55% in hetzelfde stadsdeel). Jongeren en volwassenen tot 35 jaar gaan wat vaker naar andere stadsdelen toe (45% in hetzelfde stadsdeel).

Type woning

Veel Antillianen in Amsterdam (70%) wonen in een sociale-huurwoning. Vijftien procent woont in een particuliere huurwoning en eveneens 15% heeft een koopwoning. In vergelijking met alle Amsterdammers is het aandeel Antillianen dat in een sociale-huurwoning woont groot en dat in een koopwoning woont klein (gemiddeld respectievelijk 50% en 27%). De situatie van Antillianen is daarin vergelijkbaar met de andere groepen niet-westerse allochtonen in de stad, maar gunstiger dan onder Amsterdammers van Marokkaanse afkomst (zie afb. 1.13).

Afb. 1.13 Eigendomsverhouding per herkomstgroep, 2009 (procenten)

	particulier verhuur	sociale verhuur	eigenaar-bewoner
Surinamers	9,0	73,2	17,8
Antillianen	15,4	69,5	15,2
Turken	11,7	72,8	15,4
Marokkanen	8,3	85,9	5,7
overige niet-westerse allochtonen	17,2	66,6	16,2
westerse allochtonen	31,7	39,2	29,2
autochtonen	26,3	42,3	31,4
totaal	23,3	50,1	26,6

bron: O+S

Woongebied huishoudens

Antilliaanse huishoudens met kinderen wonen vaker in Zuidoost dan huishoudens zonder kinderen (zie afb. 1.14). De helft van de Antilliaanse huishoudens met kinderen woont in Zuidoost, bij de huishoudens zonder kinderen is het rond een derde deel. Antilliaanse huishoudens zonder kinderen wonen meer verspreid over de stad dan huishoudens met kinderen.

Mevrouw Chin heeft samen met haar zoon een jaar lang in een sloopwoning gewoond. De woningbouwvereniging is intussen begonnen met de sloopwerkzaamheden. Mevrouw Chin is daarom met haar zoon op straat gezet. Haar zoon woont nu tijdelijk bij een vriendin. Mevrouw Chin logeert nu bij verschillende vrienden en bekenden. Ze heeft geen vaste woon,- en verblijfplaats. Het is nog niet duidelijk of zij op korte termijn een woning aangeboden zal krijgen.

Afb. 1.14 Antilliaanse huishoudtypes per stadsdeel, 1 januari 2009 (procenten)

	alleenstaand	paar zonder kinderen	paar met kinderen	eenouder-gezin	totaal ⁸ (incl. overig)
Centrum	8	8	4	2	6
Westerpark	5	3	2	2	4
Oud-West	4	3	1	2	3
Zeeburg	5	7	8	6	6
Bos en Lommer	3	4	3	2	3
De Baarsjes	4	5	2	2	3
Amsterdam-Noord	9	9	11	11	10
Geuzenveld-Slotermeer	3	3	4	5	4
Osdorp	3	5	5	3	4
Slotervaart	3	4	4	3	3
Zuidoost	34	27	44	52	38
Oost-Watergraafsmeer	7	9	4	3	6
Oud-Zuid	9	9	6	4	7
Zuideramstel	4	4	3	3	4
totaal aantal (=100%)	3709	764	653	1282	6480

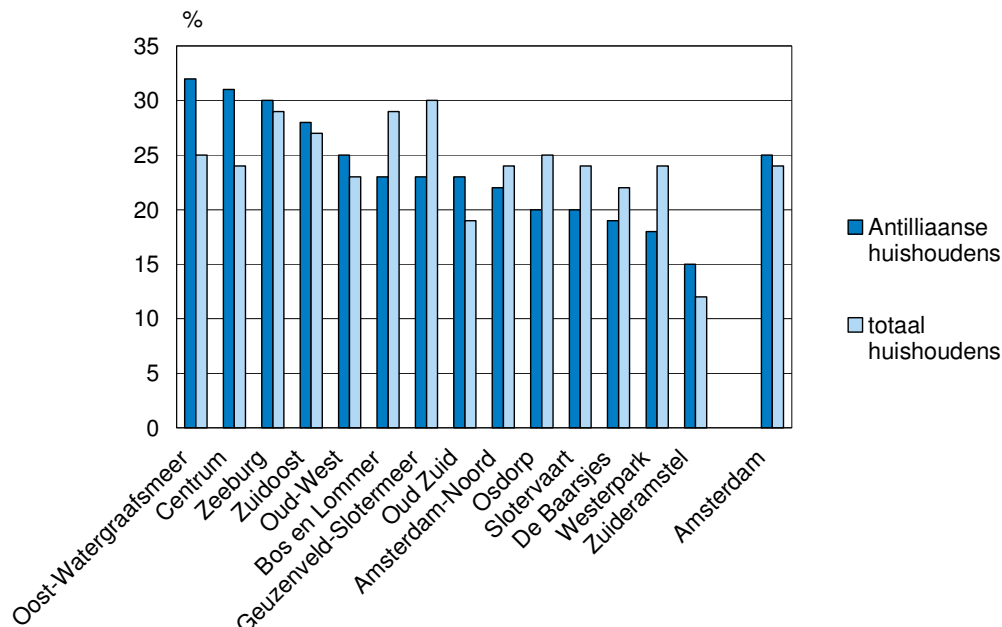
bron: O+S

Krap wonen en andere huisvestingsproblemen

Een kwart van de Antilliaanse huishoudens in Amsterdam woont volgens gegevens uit het bevolkingsregister krap, dat wil zeggen dat zij met evenveel of meer mensen in een huis wonen dan er kamers in het huis zijn. Dit aandeel is gelijk aan het gemiddelde in Amsterdam, maar veel lager dan onder Amsterdammers van Turkse en Marokkaanse afkomst (Turken 52%, Marokkanen 56%, Surinamers 27%) en hoger dan onder autochtonen (17%). Twee van de vijf Antilliaanse huishoudens wonen 'neutraal', zij hebben één kamer meer in huis dan er leden van het huishouden zijn. Dit is onder Antillianen iets meer het geval dan gemiddeld in Amsterdam. Antilliaanse huishoudens die ruim wonen, met twee of meer kamers in huis dan er personen zijn, zijn er minder vaak (31%) dan gemiddeld in Amsterdam (38%). Van de Antilliaanse gezinnen met kinderen (één- en tweeouder) wonen vier van de tien krap (41%). Dat is ongeveer gelijk aan het aandeel krapwonende Surinaamse en autochtone gezinnen met kinderen, maar Marokkaanse en Turkse gezinnen met kinderen wonen veel vaker krap dan Antilliaanse. Antilliaanse huishoudens die krap wonen, wonen veelal in Zuidoost (560 huishoudens). In Centrum (114) en in Amsterdam-Noord (125) gaat het ook om een relatief grote groep. Onder Antillianen in het westen van de stad is veel minder vaak sprake van krap wonen.

⁸ De totaal kolom is inclusief de huishoudens die niet zijn in te delen in de vier hoofdcategorieën. Het gaat om 72 huishoudens.

Afb. 1.15 Krap wonen per stadsdeel, Antilliaanse huishoudens en gemiddeld in Amsterdam, 2009 (procenten)

bron: O+S

Het aandeel krapwonende huishoudens neemt de laatste jaren af onder Antilliaanse Amsterdammers; in 2005 woonde nog 28% krap en in 2002 nog 32% (2009 25%). Het totale aandeel krapwonende huishoudens in Amsterdam is in die jaren gelijk gebleven op 25%. Het aandeel krapwonenden neemt onder alle niet-westerse allochtone groepen wat af en blijft gelijk onder autochtonen. De afname geldt alleen voor de eerste generatie en wordt waarschijnlijk veroorzaakt doordat kinderen het huis uit gaan en niet zozeer doordat huishoudens een grotere woning betrekken. Het aandeel krapwonenden is onder de tweede generatie allochtonen lager dan onder de eerste generatie (33% tegenover 40%). Dat geldt vooral voor Turken en Marokkanen, onder Antillianen verschilt het aandeel krapwonenden tussen de eerste en tweede generatie niet (beide 25%).

De heer Thomas is 57 jaar en woont in een seniorenwoning. Sinds kort woont zijn 14jarige dochter bij hem. De heer Thomas heeft de voogdij over het meisje maar kan haar niet inschrijven in het bevolkingsregister. Dat zijn nu eenmaal de spelregels voor een seniorenwoning. De heer Thomas komt voor verschillende voorzieningen niet in aanmerking omdat zijn dochter niet op zijn adres ingeschreven staat. Hij staat intussen op de wachtlijst voor een andere woning. Dat kan wel eens erg lang gaan duren.

Het Algemeen Loket Antillianen en Arubanen (ALAA) signaleert veel huisvestingsproblemen onder hun cliënten. Cliënten wachten vaak lang op een woning in de sociale sector en zijn niet altijd goed op de hoogte van de systematiek, zoals het zich tijdig inschrijven bij Woningnet. Vooral voor jongeren is dit een probleem, aangezien zij zich pas vanaf 18 jaar mogen inschrijven. Daardoor staan ze vaak niet lang genoeg ingeschreven om in aanmerking te komen voor een woning op het moment dat ze dat zouden willen. Ook hebben zij vaak een te laag inkomen om in aanmerking te komen voor een woning en hebben zij niet altijd recht op huurtoeslag. Meer dan de helft van de hulpvragen bij ALAA in 2007 betrof het verkrijgen van een postadres. Volgens ALAA wonen veel van hun cliënten op adressen waar zij zich niet in kunnen schrijven, bijvoorbeeld omdat dit nadelig uit kan pakken voor de hoofdbewoner. Zij kunnen dan met toestemming van het Register Amsterdam een postadres krijgen. Ruim 2% van de Antillianen in het register staan met een postadres ingeschreven, onder de andere herkomstgroepen ligt dat onder de 1% (situatie januari 2008).

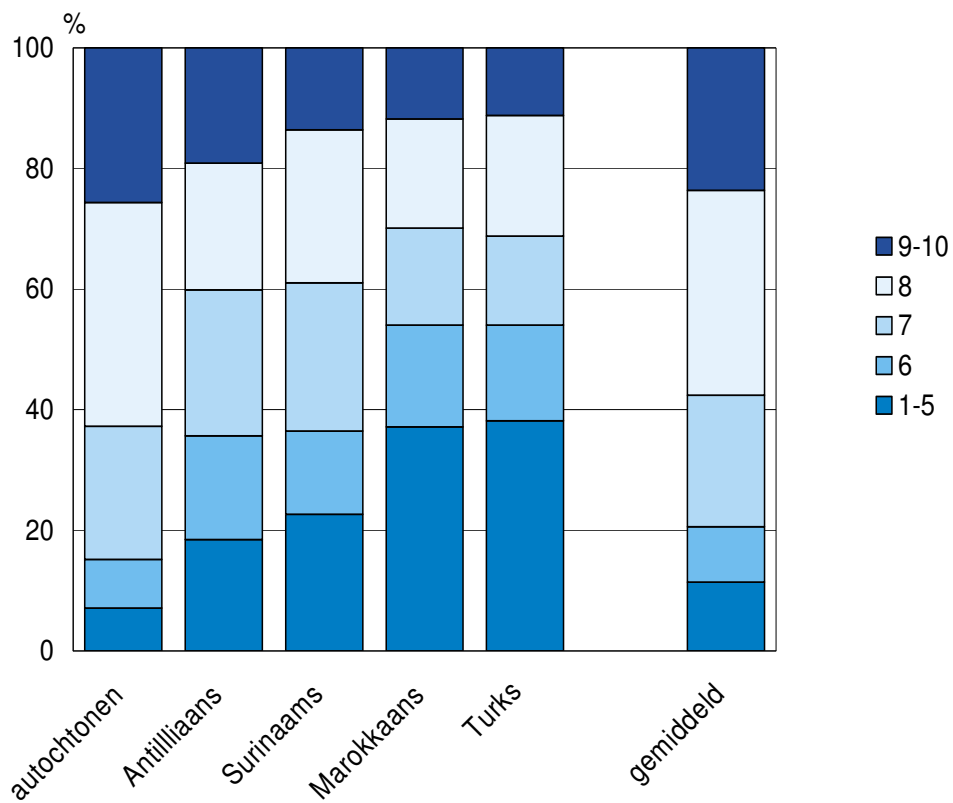
Tevredenheid met woonsituatie

In het algemeen zijn Antilliaanse Amsterdammers redelijk tevreden met hun woonsituatie, maar wel minder dan gemiddeld. Voor de buurt geven zij gemiddeld een 7,0 (totaal Amsterdammers 7,2). Dit is iets lager dan onder autochtonen, maar hoger dan onder Turken en Marokkanen. Uitgesplitst naar aparte rapportcijfers blijkt dat bij de Antillianen zowel de groep die zeer ontevreden is (rapportcijfer 5 of minder) als de groep die zeer tevreden is (rapportcijfer 9 of 10) relatief klein is. Bij Turken en Marokkanen is de groep van ontevredenen groter dan onder Antillianen.

In vergelijking met autochtonen in Amsterdam, zijn Antilliaanse Amsterdammers ook vaker ontevreden over hun woning. Zij geven gemiddeld een 6,9 voor hun woning, terwijl autochtonen een 7,7 geven (totaal Amsterdam 7,4). Het onderhoud van hun woning waarderen Antillianen met een 6,5 (gemiddeld in Amsterdam 7,0). De groep Antillianen die tevreden is met hun woning (rapportcijfer 8 en hoger) is in vergelijking met de autochtonen klein, maar groter dan onder Turken en Marokkanen (zie afb. 1.16). De groep Antillianen die ontevreden (rapportcijfer 5 en lager) is over hun woning is groter dan onder autochtonen, maar veel kleiner dan onder Marokkanen en Turken (zie afb. 1.16). Dat de woning niet altijd voldoet is ook terug te zien in de verhuisgeneigdheid; 35% van de Antilliaanse huishoudens wil zeker binnen twee jaar verhuizen, gemiddeld is dit 26%. Maar de meeste Antillianen willen wel in Amsterdam blijven (88%) en het liefst in hetzelfde stadsdeel (61% van degenen die in Amsterdam willen blijven).⁹

⁹ Bron: enquêteonderzoek 'Wonen in Amsterdam' (WIA), 2007.

Afb. 1.16 Tevredenheid over de woning, 2007 (gegeven rapportcijfers in procenten)

bron: O+S/enquête Wonen in Amsterdam

2 Arbeidsmarkt

Kernpunten:

- Antillianen zijn minder vaak ondernemer dan mensen uit andere herkomstgroepen. Wel neemt het aantal Antilliaanse ondernemers toe.
- Onder de Antilliaanse ondernemers zijn relatief veel vrouwen.
- De geregistreerde werkloosheid onder Antillianen ligt hoger dan gemiddeld in de stad (9,9% geregistreerde werkloosheid op 1 juli 2009 tegenover 7,7% gemiddeld).
- De werkloosheid onder Antillianen ligt hoger dan onder autochtonen, westerse allochtonen en Surinamers, maar lager dan onder Turken, Marokkanen en overige niet-westerse allochtonen.
- De werkloosheid onder Antillianen is van 2006 op 2008 gedaald. Deze daling was even sterk als onder Surinamers en sterker dan onder andere herkomstgroepen. Vanaf begin 2009 stijgt, als gevolg van de economische crisis, de werkloosheid voor alle herkomstgroepen.
- De werkloosheid onder Antilliaanse jongeren is de op een na hoogste van alle jongeren in Amsterdam, alleen de werkloosheid onder jongeren uit de herkomstgroep van overige niet-westerse landen ligt nog hoger.

In Amsterdam wonen circa 9.000 Antillianen die horen tot de potentiële beroepsbevolking, dat wil zeggen zij vallen in de leeftijdsgroep van 15 tot en met 64 jaar. Dit hoofdstuk gaat in op de arbeidsmarktsituatie van deze groep.

2.1 Ondernemers

Relatief gezien komen eigen ondernemingen bij Antillianen in Nederland weinig voor; afgerond 5% van de Antilliaanse beroepsbevolking in 2005.¹⁰ Dat is iets minder dan onder Surinamers (6%) en veel minder dan onder Turken (14%), autochtonen (12%) en Marokkanen (7%). Deze gegevens gaan over Nederland, maar de bevindingen sluiten aan op eerder in Amsterdam uitgevoerd onderzoek.¹¹

Het ondernemerschap onder allochtonen is de laatste jaren toegenomen, zo was in 2001 4% van de Antilliaanse beroepsbevolking in Nederland ondernemer (Surinamers 5%, Turken 10% en Marokkanen 5%).¹²

Bij de Amsterdamse Kamer van Koophandel staan in 2009 466 ondernemers ingeschreven met als geboorteland de Antillen of Aruba. Het betreft hier dus alleen eerste

¹⁰ Gegevens afkomstig uit het Handelsregister. Bron: SCP, *Jaarrapport Integratie 2007*.

¹¹ Bron: Choenni, A. *Veelsoortig ondernemerschap. Allochtoon ondernemerschap in Amsterdam als corporatietraject 1965-1995*. Spinhuis, 1997.

¹² Bron: Tillaart, H. van den (2001).

generatie Antillianen, over tweede generatie allochtonen zijn geen gegevens bekend.¹³ Het aantal ondernemers in Amsterdam dat geboren is op de Antillen groeit: van 300 in 2003 naar 356 in 2006, naar 413 in 2008 tot 466 in 2009.

De Antilliaanse ondernemers zijn vaak actief in de dienstensector (adviesdiensten, facilitaire diensten, persoonlijke diensten). Het gaat bij deze Antillianen, even als bij Surinamers, relatief vaak om vrouwelijke ondernemers: 30% van de ingeschreven ondernemers in 2008 is vrouw (autochtonen 26%, Surinamers 29%, bij Marokkanen 11%, Turken 14% en gemiddeld 24%).

2.2 Niet-werkende werkzoekenden

Op 1 januari 2009 stonden 765 Antillianen als niet-werkende werkzoekende ingeschreven bij het UWV WERKbedrijf. Dat is 8,5% van de Antilliaanse bevolking van 15-64 jaar (zie afb. 2.1). De geregistreerde werkloosheid onder Antillianen is daarmee in vergelijking met autochtonen (3,3%) en westerse allochtonen (4,9%) hoog en ligt ook hoger dan onder Surinamers (7,7%). De werkloosheid onder Antillianen ligt echter veel lager dan onder Turken (14,1%), Marokkanen (14,9%) en mensen uit overige niet-westerse landen (17,5%). Kijken we alleen naar jongeren, dan zien we dat de werkloosheid onder Antilliaanse jongeren, met 4,7%, de op een na hoogste is van de jongeren. Onder Antillianen vallen de meeste werklozen in de leeftijdsgroep 45-64 jaar, dat is vrijwel onder alle herkomstgroepen het geval.

Afb. 2.1 Geregistreerde werkloosheid (niet-werkende werkzoekenden bij het UWV WERKbedrijf ingeschreven) als percentage van de potentiële beroepsbevolking naar leeftijds- en herkomstgroepen, 1 januari 2009

	Surina- Antillianen		Turken	Marokka- nen	ov. niet- westers	westerse		totaal	
	m ers	(aantal)				allochto- nen	autochto- nen		
15-24 jr	3,6	4,7 (97)	3,7	4,0	5,1	4,1	1,5	1,0	2,5
25-34 jr	6,6	5,3 (119)	14,0	14,2	16,9	12,9	3,7	1,4	5,7
35-44 jr	8,5	10,1 (186)	19,0	20,5	22,8	17,4	5,2	3,4	8,6
45-64 jr	10,6	13,0 (363)	20,7	23,5	21,4	17,6	7,4	5,4	9,2
totaal	7,7	8,5 (765)	14,1	14,9	17,5	13,3	4,9	3,3	7,0

bron: UWV WERKbedrijf/bewerking O+S

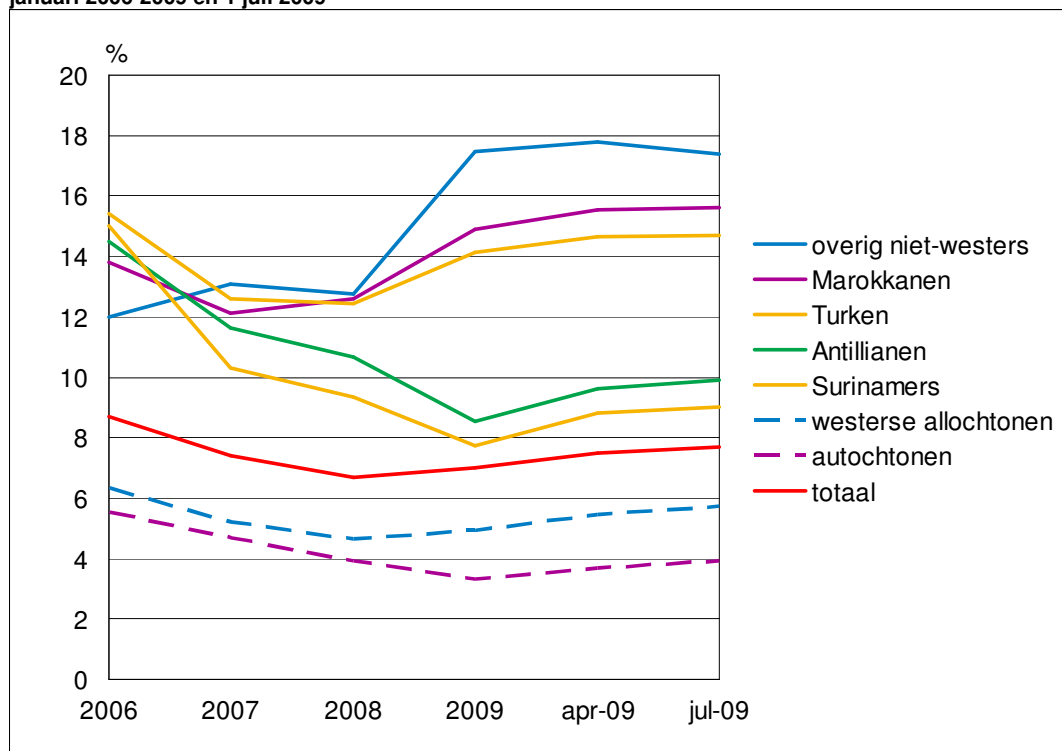
In de vorige rapportage werd aangegeven dat de geregistreerde werkloosheid (in termen van niet-werkende werkzoekenden) onder Antillianen tussen 1995 en 2003 gehalveerd. Na een stijging in de periode 2003-2006 (van 10% naar 14%), zien we de laatste jaren dat de werkloosheid onder Antillianen daalt. Het aandeel niet-werkende werkzoekenden onder Antillianen daalde van 14,4% in begin 2006 naar 12% begin 2007, naar 10,7%

¹³ Toelichting vanuit Kamer van Koophandel Amsterdam: De nationaliteit van ondernemers wordt sinds de nieuwe handelsregisterwet van 1998 niet meer geregistreerd. Dit gegeven kan enigszins benaderd worden via het geregistreerde geboorteland. Er bestaat speciale belangstelling voor het ondernemerschap van allochtonen. Doordat deze slechts op geboorteland kunnen worden gesignaleerd geeft dit problemen voor de tweede generatie allochtonen. Deze zijn vaak in Nederland geboren. De tweede generatie allochtonen kan daardoor niet in de tabellen worden opgenomen. Op dit moment is de leeftijdsgroep waaruit ondernemers voortkomen nog relatief klein en ontbreken er dus nog weinig ondernemers. In de komende jaren zal het aantal ondernemers van allochtone afkomst wel grotere hiaten gaan vertonen.

begin 2008 en naar 8,5% op 1 januari 2009. De daling van de geregistreerde werkloosheid tot 1 januari 2009 is een algemene trend die in heel Nederland voor alle bevolkingsgroepen optrad. De daling van de werkloosheid onder Antillianen is, evenals onder Surinamers, sterker dan onder andere bevolkingsgroepen (zie afb. 2.2). In het jaar 2008 zien we echter verschillen tussen herkomstgroepen in de ontwikkeling: voor Antillianen, Surinamers en autochtonen blijft de werkloosheid nog dalen en komt in de buurt van het stedelijk gemiddelde (van 7,0% op 1 januari 2009), terwijl die voor andere groepen toeneemt.

Kijken we naar de meest recente cijfers, over 2009, dan zien we dat de werkloosheid als gevolg van de economische crisis voor alle herkomstgroepen toeneemt. Voor Antillianen ging de werkloosheid van 8,5% op 1 januari 2009 naar 9,6% op 1 april 2009 en 9,9% op 1 juli 2009. Dat komt neer op bijna 900 Antillianen.

Afb. 2.2 Percentage niet-werkende werkzoekenden (NWW) in Amsterdam naar herkomstgroepen, 1 januari 2006-2009 en 1 juli 2009

bron: UWV WERKbedrijf/ bewerking O+S

Joyce is 21 jaar en volgt een traject bij de Dienst Werk en Inkomen. Joyce raakte zwanger en woonde drie maanden in een opvanghuis voor alleenstaande jonge moeders. Daar mag je niet meer dan drie maanden blijven. Joyce is intussen weer terug bij af. Ze komt nog wel bij de Dienst Werk en Inkomen. Misschien kan zij binnenkort geplaatst worden op een werkervaringsplaats. Dat zal nog niet zo gemakkelijk zijn want Joyce is intussen hoogzwanger.

Uit cijfers over 2007 komt naar voren dat in Amsterdam de geregistreerde werkloosheid onder Antillianen in het algemeen lager ligt dan in Rotterdam. Dat geldt echter niet voor Antilliaanse jongeren; de werkloosheid onder Antilliaanse jongeren ligt in Amsterdam ongeveer even hoog als in Rotterdam (beide rond de 5% in 2007). Antillianen van 25 jaar en ouder zijn in Rotterdam wel veel vaker werkloos dan in Amsterdam. Zo is in januari 2007 21% van de 25 t/m 44 jarige Antillianen in Rotterdam werkzoekend (Amsterdam: 11,8%) en 23,6% van de 45 t/m 64 jarigen (Amsterdam: 16,0%).¹⁴ Recentere cijfers zijn niet voorhanden.

Uit cijfers voor heel Nederland blijkt dat de geregistreerde werkloosheid onder eerste generatie Antillianen vier keer hoger is als onder tweede generatie Antillianen (respectievelijk 12% en 3% in 2008). Daarnaast zijn Antilliaanse vrouwen in Nederland vaker werkloos dan Antilliaanse mannen (respectievelijk 12% en 8% in 2008).¹⁵

Iets meer dan de helft van de bij het UWV WERKbedrijf ingeschreven werkloze Antillianen (53%) is een jaar of langer werkloos. Een derde deel van de ingeschreven Antillianen is langer dan drie jaar werkloos. Het aandeel langdurig werklozen (langer dan drie jaar) is onder Antillianen niet ongunstig ten opzichte van andere herkomstgroepen (zie afb. 2.3). In vergelijking met vorig jaar is het aandeel langdurig werklozen onder niet-werkende werkzoekenden gedaald voor alle herkomstgroepen (totaal van 42,0% langer dan 3 jaar op 1 januari 2008 naar 33,7% op 1 januari 2009).

Afb. 2.3 Aandeel langdurig werklozen (langer dan 3 jaar) onder de niet-werkende werkzoekenden (NWW-ers) in Amsterdam naar herkomstgroepen, 1 januari 2009 (procenten)

	aandeel langdurig werklozen onder de NWW-ers
Surinamers	36,9
Antillianen	32,9
Turken	37,9
Marokkanen	31,9
overige niet-westers	25,5
westers	30,9
autochtoon	42,5
totaal	33,7

bron: UWV WERKbedrijf/bewerking O+S

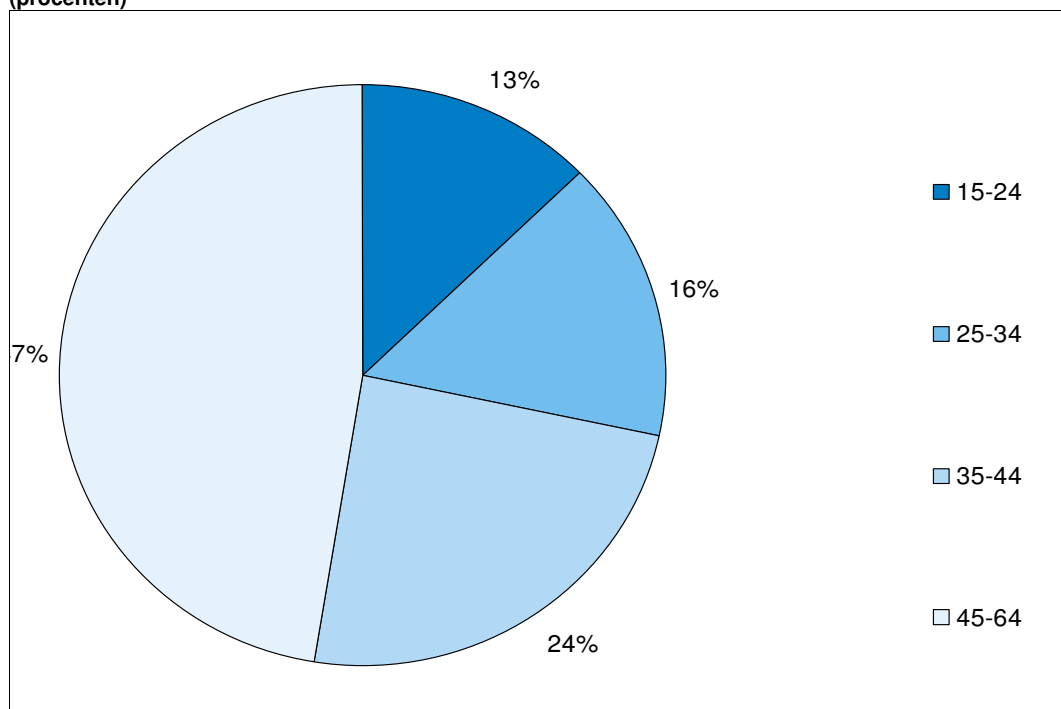
¹⁴ Bron: *Antilliaanse Rotterdammers 2008 Een monitor van hun maatschappelijke positie*. J. de Boom e.a., Risbo, Erasmus Universiteit, juli 2008.

¹⁵ Bron: Statline, *Krachtwijken outcomemonitor*, CBS, 30 september 2008.

2.3 Werkloze jongeren

Bij het UWV WERKbedrijf stonden begin 2009 97 werkloze werkzoekende Antilliaanse jongeren (15-24 jaar) ingeschreven, op 1 juli 2009 waren dat er 102. De groep jonge niet-werkende werkzoekenden onder Antillianen is relatief klein: circa één op de 8 a 9 werkzoekende Antillianen. De grootste groep ingeschrevenen Antillianen betreft werkzoekenden tussen de 45 en 65 jaar (zie afb. 2.4). Dat de groep ingeschreven jongeren bij het UWV WERKbedrijf vrij klein is komt in het algemeen doordat veel jongeren nog onderwijs volgen of doordat zij zich niet zo snel bij het UWV WERKbedrijf als werkzoekend laten registreren. In vergelijking met andere groepen jongeren is de geregistreerde werkloosheid onder Antilliaanse jongeren echter hoog (zie afb. 2.1).

Afb. 2.4 Leeftijdsverdeling van niet-werkende werkzoekende Antillianen in Amsterdam, 1 januari 2009 (procenten)

bron: UWV WERKbedrijf/ bewerking O+S

Bij werkzoekenden die zich inschrijven bij het CWI wordt gekeken wat hun afstand tot de arbeidsmarkt is. Daarmee worden zij ingedeeld naar bemiddelingsfase. Sommige werkzoekenden zullen met relatief weinig moeite weer aan werk kunnen worden geholpen, anderen hebben meer begeleiding, trainingen of opleiding nodig. De bij het UWV WERKbedrijf ingeschreven Antilliaanse jongeren zijn zeer vaak moeilijk bemiddelbaar en gaan een lang traject in (75%, zie afb. 2.5). Wat opvalt ten opzichte van 2002 is dat het overgrote deel van de NWW-ers in een lang traject zit, terwijl in 2002 de meerderheid (nog) niet bemiddelbaar was.

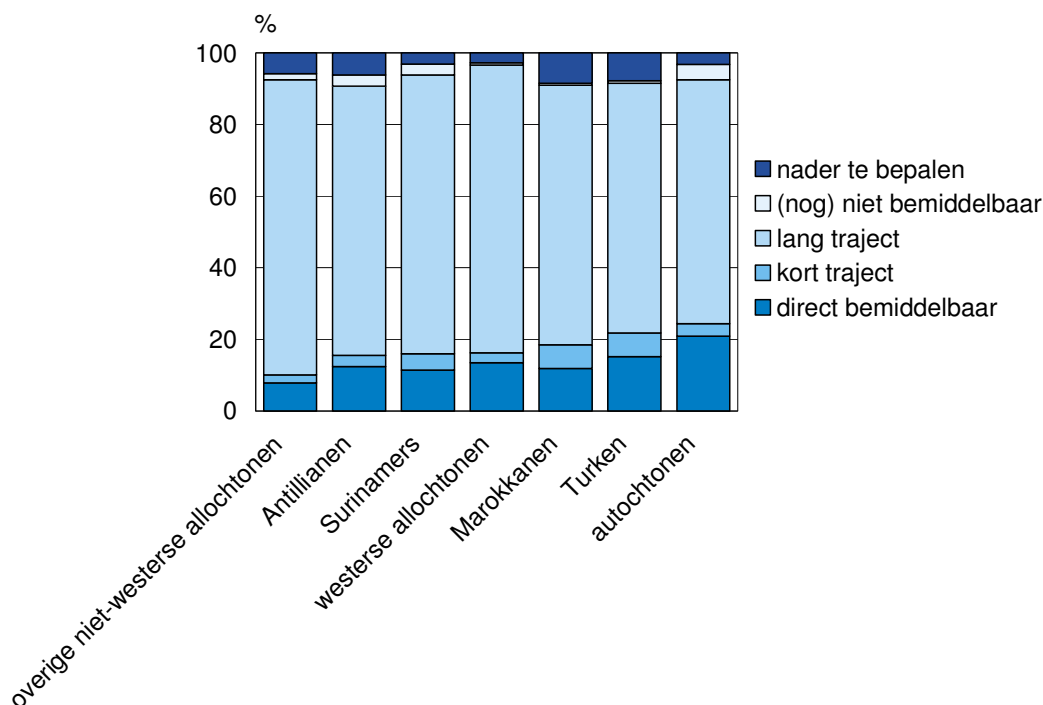
Afb. 2.5 Bemiddelingsfasen van niet-werkende werkzoekende Antillianen in Amsterdam naar leeftijdsgroepen, 1 januari 2009 (procenten)

	direct bemiddelbaar	kort traject	lang traject	(nog) niet bemiddelbaar	nader te bepalen	totaal aantal (abs., 100%)
15-24 jaar	12	3	75	3	6	97
25-34 jaar	26	8	58	5	3	119
35-44 jaar	23	9	52	13	3	186
45-54 jaar	14	7	65	13	1	214
55-64 jaar	7	9	58	25	1	149
totaal	16	8	61	13	2	765

bron: UWV WERKbedrijf/bewerking O+S

Niet-werkende werkzoekende jonge Antillianen zitten vaker in een lang traject dan ingeschreven autochtone jongeren (resp. 75% en 68%) en iets vaker dan Turkse en Marokkaanse jongeren (resp. 70% en 72%, zie afb. 2.6). Alleen Surinaamse jongeren (78%) en jongeren van niet-Nederlandse westerse afkomst (80%) zitten nog vaker in een lang traject dan Antilliaanse jongeren.

Afb. 2.6 Bemiddelingsfasen van herkomstgroepen niet-werkende werkzoekenden (15-24 jaar), 1 januari 2009 (procenten)

bron: UWV Werkbedrijf/ bewerking O+S

Volgens cijfers van het CBS heeft 16,6% van de Antilliaanse jongeren in Amsterdam in 2005 geen werk. Onder alle jongeren in Amsterdam is dat 8,6%. Zonder werk zijn is niet hetzelfde als werkloos: jongeren die nog een studie volgen worden hierbij ook meegerekend.

In vergelijking met de andere 20 Antillianengemeenten is het aandeel Antilliaanse jongeren zonder werk in Amsterdam relatief laag. Cijfers van het CBS over 2005 laten zien dat Amsterdam pas op de 17^e plaats komt; het aandeel Antilliaanse jongeren zonder werk is alleen nog lager in Zoetermeer, Eindhoven, Tilburg en Arnhem. Het percentage jongeren zonder werk is het hoogst in Den Helder (39,1% in 2005). Volgens de CBS-cijfers ligt het percentage niet-werkende Antilliaanse jongeren in Rotterdam bijna twee keer zo hoog als in Amsterdam (30,2% tegenover 16,6% in Amsterdam). Wat opvalt is dat meisjes iets vaker geen werk hebben dan jongens (in Amsterdam respectievelijk 17,2% en 16,0% in 2005), dat is in vrijwel alle Antillianengemeenten zo. Dit zou kunnen komen doordat meisjes vaker nog op school zitten.

Mildred Leona vond na haar middelbare school periode een leuke baan als boekhoudster op Curaçao. Ze kwam heel geregeld bij familie in Nederland. Ze keek dan ook wel eens naar vacatures. Toen haar bedrijf op Curaçao in 1986 failliet ging, waagde zij de stap en ging naar Nederland. Ze kwam in Amsterdam terecht. Met de stad had zij meteen een klik, meer dan met andere steden. Ze woonde een tijdje bij een tante van haar en had veel leuke banen via uitzendbureaus. Toen kwam ze haar huidige echtgenoot tegen. Mildred heeft intussen een grote dochter van 15 jaar en een leuke baan bij een assessment-bureau. Om het andere jaar komt zij nog op Curaçao, om haar familie te bezoeken. Maar ze denkt er niet over om ooit nog voorgoed terug te gaan. Mildred zit, naast haar werk, in de medezeggenschapsraad van de school van haar dochter. Betrokkenheid bij je kind is erg belangrijk, vindt zij.

3 Inkomen

Kernpunten:

- Het gemiddelde huishoudinkomen van Antillianen ligt hoger dan dat van Marokkanen en Turken, maar lager dan dat van autochtonen.
- Onder Antillianen was het gemiddelde inkomen in de periode 2003-2007 vrij constant, terwijl het inkomen van autochtonen, westerse allochtonen en Surinamers in die periode is gestegen.
- Antilliaanse vrouwen doen het qua inkomenspositie relatief goed in Nederland.
- Er is relatief veel armoede onder Antillianen in de hoofdstad: drie van de tien Antilliaanse huishoudens leeft op of onder de armoedegrens, tegenover gemiddeld twee van de tien Amsterdamse huishoudens. Dat is tussen 2002 en 2007 niet veranderd.
- Vier van de tien Antilliaanse jongeren leven in een huishouden met een minimuminkomen, gemiddeld geldt dat voor drie van de tien Amsterdamse jongeren.
- Het aandeel minimajongeren onder Antilliaanse jongeren is iets gedaald ten opzichte van 2002 (van 45% naar 43% in 2007).
- Ruim de helft van de Antilliaanse ouderen heeft een minimuminkomen, tegenover nog geen kwart van alle Amsterdamse ouderen.

Dit hoofdstuk gaat in op de financiële situatie van Antillianen in Amsterdam. Daarbij wordt gekeken naar het gemiddelde netto huishoudinkomen en ontwikkelingen daarin. Verder is er aandacht voor armoede onder Antillianen in de stad en de positie van jongeren en oudere Antillianen.

3.1 Huishoudinkomen

Volgens de enquête Wonen in Amsterdam (WIA) ligt het netto huishoudinkomen van Amsterdamse Antillianen in 2007 iets hoger dan dat van Surinamers (zie afb. 3.1).¹⁶ Het inkomensniveau van Antillianen ligt veel hoger dan dat van Marokkanen en Turken, maar veel lager dan dat van autochtonen en westerse allochtonen. Het inkomen van de tweede generatie niet-westerse allochtonen is hoger dan dat van de eerste generatie. Antillianen hebben veel vaker een laag inkomen dan autochtonen en westerse allochtonen in Amsterdam. Maar Antillianen hebben minder vaak een laag inkomen dan de andere groepen van niet-westerse herkomst. We zien echter ook dat er een relatief grote groep Antillianen is met een hoog inkomen: dat aandeel ligt lager dan onder autochtonen en westerse allochtonen maar veel hoger dan onder Turken en Marokkanen.

¹⁶ Recentere gegevens over inkomens in Amsterdam zijn niet beschikbaar.

Afb. 3.1 Netto huishoudinkomen per herkomstgroep, 2007 (procenten)

	lage inkomens**	lage midden- inkomens	hoge midden- inkomens	hoge inkomens	gemiddeld inkomen
Surinamers	51	20	18	10	1.788
Antillianen*	42	29	17	12	1.800
Turken	62	12	22	4	1.618
Marokkanen	74	10	13	4	1.439
overige niet-westerse allochtonen	55	13	21	11	1.816
westerse allochtonen	28	23	28	22	2.377
autochtonen	26	26	27	22	2.334
totaal	33	23	25	19	2.198

bron: Dienst Wonen, enquête Wonen in Amsterdam 2007/bewerking O+S

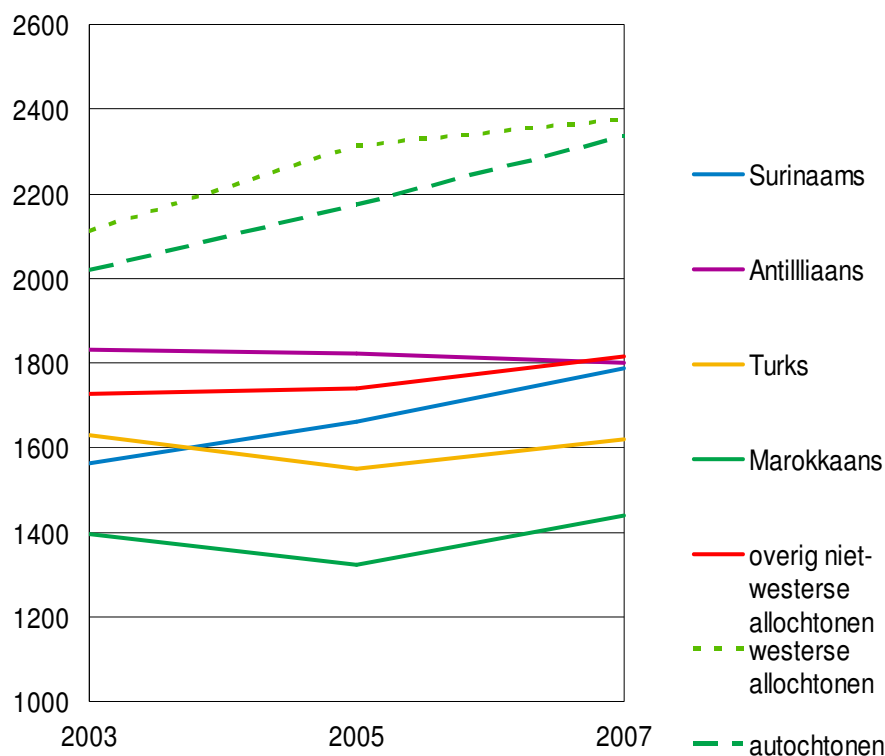
* door het beperkte aantal respondenten in deze groep (n=102), is dit niet verder op te splitsen naar subgroepen, bijvoorbeeld 1^e en 2^e generatie of huishoudtype.

** Lage inkomens: 1-persoonhh < €1154, meerpers. Hh < € 1633; lage middeninkomens: €1154/€1633 - €1988; hoge middeninkomens: €1988 - €3116; hoge inkomens: > €3116.

Gegevens uit de WIA-enquêtes laten zien dat het gemiddelde besteedbaar inkomen in Amsterdam sinds 1997 is gestegen. Deze stijging was sterker voor autochtone en westerse allochtonen dan voor de groepen niet-westerse allochtonen. Sinds 2003 zien we echter alleen nog een duidelijke stijging in het inkomen voor autochtonen, westerse allochtonen en Surinamers. Voor de Antillianen zien we een redelijk constant inkomen in de periode 2003-2007.

Mevrouw Williams heeft een dochter van 18 jaar. Haar man woont in een verzorgingshuis. Mevrouw Williams huurde een tijdje een woning van een particulier. Daar werd ze na vijf maanden ontruimd omdat zij de huur niet kon betalen. Sindsdien sliep mevrouw Williams in hotels met haar dochter. Als ze geen geld had, bleef ze met haar dochter rondhangen op Schiphol totdat het tijd was om naar haar werk te gaan. Vorige maand heeft mevrouw Williams uiteindelijk een woning toegewezen gekregen via een urgentiebewijs. Het gaat nu wat beter met haar en haar dochter. Ze doet erg haar best om aan vast werk te komen.

Afb. 3.2 Ontwikkeling gemiddeld netto huishoudinkomen per maand naar herkomstgroepen, 2003, 2005 en 2007 (in euro's)

bron: Dienst Wonen/Wonen in Amsterdam (WIA)/bewerking O+S

Antilliaanse vrouwen doen het qua inkomenspositie relatief goed in Nederland. Uit cijfers van het CBS blijkt dat het inkomen van Antilliaanse vrouwen minder verschilt van dat van autochtonen vrouwen (gemiddeld 6% lager inkomen) dan dat het inkomen van Antilliaanse mannen verschilt van autochtone mannen (gemiddeld 20% lager). Bij Turkse en Marokkaanse vrouwen ligt de achterstand in inkomen meer in de lijn van die van mannen (respectievelijk 24% en 36% lager dan dat van autochtone vrouwen; bij mannen respectievelijk 34% en 42%). Dergelijke verschillen zijn terug te voeren op verschillen in leeftijd, huishoudsamenstelling, arbeidsduur en vooral opleiding.¹⁷

Arubanen in Nederland doen het in financieel opzicht gemiddeld beter dan Curaçaoenaren. Dit komt doordat eerste generatie Curaçaoenaren vaker een bijstandsuitkering hebben en alleenstaande ouders in die groep minder vaak werken. Van de Antillianen die korter dan 5 jaar in Nederland zijn, hebben juist de Arubanen een lager inkomen. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door het fors hogere aandeel studerende onder de Arubanen.¹⁸

¹⁷ CBS, Sociaaleconomische trends, 2^e kwartaal 2007, *Inkomen allochtonen blijft achter door lage opleiding*. Het gaat hierbij om personen van 25-59 jaar die gedurende het gehele jaar 2003 een persoonlijk inkomen hebben ontvangen.

¹⁸ CBS, Bevolkingstrends, 2e kwartaal 2006. *Sociaal-economische positie van eerste generatie Antillianen en Arubanen in Nederland*.

3.2 Uitkeringen

Eén op de negen Antillianen in Nederland heeft een bijstanduitkering (11% van 15-64 jaar, september 2007). Een arbeidsongeschiktheidsuitkering en werkloosheidsuitkering komen veel minder vaak voor (4% een arbeidsongeschiktheidsuitkering en 2% een werkloosheidsuitkering). Dat geldt in het bijzonder voor de Antilliaanse vrouwen, die vaak een eenoudergezin vormen. Verder speelt een rol dat Antillianen veelal nog niet zo lang in Nederland zijn en/of nog niet zo lang hier hebben gewerkt, waardoor ze niet zo vaak een WW- of WAO-uitkering hebben. Het aandeel Antillianen met een (bijstands-, WW- of WAO-) uitkering (16%) ligt landelijk ongeveer even hoog als onder Surinamers (17%), maar lager dan onder Turken en Marokkanen (21% en 22%). Ter vergelijking, van de autochtonen in Nederland heeft 10% een uitkering, waarvan 2% een bijstandsuitkering.¹⁹

Voor Amsterdam zijn alleen gegevens beschikbaar naar herkomstgroepen over bijstands- en AOW-uitkeringen in huishoudens. Eén van de acht Antilliaanse huishoudens in Amsterdam (13%) heeft in 2008 een bijstandsuitkering. Dat is gelijk aan dat onder Surinamers maar aanzienlijk meer dan onder westerse allochtonen en autochtonen. Onder de overige niet-westerse groepen ligt het percentage met een bijstandsuitkering iets hoger.

AOW-uitkeringen komen niet zo vaak voor onder Antillianen; 7% van de huishoudens heeft een AOW-uitkering. Ook onder andere niet-westerse groepen ligt dit aandeel laag. Dat heeft uiteraard met de leeftijdsopbouw van deze groepen in de stad te maken.

Afb. 3.3 Het beschikken over een uitkering naar herkomstgroepen*, 2008 (procenten, onder huishoudens)

	bijstandsuitkering	AOW-uitkering
Surinamers	13	11
Antillianen	13	7
Turken	14	6
Marokkanen	15	9
overige niet-westerse allochtonen	16	4
westerse allochtonen	4	13
autochtonen	4	20
totaal	7	15

bron: DIA/O+S

* gebaseerd op de etnische herkomst van de oudste persoon in het huishouden

¹⁹ CBS, Statline. In: *Jaarrapport Integratie 2008*, SCP.

3.3 Armoede²⁰

Drie van de tien Antillianen minima

Van de Antilliaanse Amsterdammers behoren bijna 3.400 mensen in 2008 tot een huishouden met een minimuminkomen.²¹ Dat komt erop neer dat drie van de tien Antillianen in Amsterdam (30%) in een minimahuishouden wonen. Landelijk ligt het aandeel Antillianen dat in een minimahuishouden woont iets lager (26% in 2005, recentere gegevens zijn niet beschikbaar).²²

Het aandeel Amsterdamse Antillianen in minimahuishoudens ligt in 2008 iets lager dan in 2002: het is gedaald van 33% in 2002 naar 30% in 2008. In 1995 en 2001 lag het aandeel Antillianen in een minimahuishouden zelfs nog rond de 40%. Onder andere niet-westerse allochtonen is het aandeel minima in de periode 2002-2007 juist (iets) toegenomen (Turken +1%, Marokkanen +3%) of gelijk gebleven (Surinamers).

Zoals onder alle herkomstgroepen het geval is, behoren Antilliaanse vrouwen vaker tot de minima (32,5%) dan Antilliaanse mannen (26,8%).

Afb. 3.4 Personen wonend in een huishouden met een minimuminkomen naar herkomstgroepen, 2002 en 2008 (aantallen en procenten)

	2002		2008	
	aantal	% van bevolkingsgroep (afgerond)	aantal	% van bevolkingsgroep (afgerond)
Antillianen	3.738	33	3.380	30
Surinamers	20.102	29	19.736	29
Turken	11.588	32	13.122	33
Marokkanen	22.738	38	27.709	41
autochtonen	42.700	11	37.775	10
totaal in Amsterdam		18		18

bron: DIA/O+S

Ruim een kwart van de Antilliaanse huishoudens is een minimahuishouden

Kijken we op het niveau van huishoudens, dan is in 2008 bij bijna 1.800 Antilliaanse huishoudens sprake van een minimahuishouden, 26,5% van de Antilliaanse huishoudens. Dit aandeel ligt iets lager dan het aandeel minimahuishoudens onder Surinaamse (afgerond 29%) en Turkse gezinnen (afgerond 30%), en veel lager dan onder Marokkaanse gezinnen (afgerond 36%). Een groot deel van de Antilliaanse

²⁰ De cijfers in deze paragraaf komen, tenzij anders is vermeld, uit de Amsterdamse Armoedemonitor: *Amsterdamse Armoedemonitor 2008*, OmArm Amsterdam/O+S, oktober 2009 en *Amsterdamse Armoedemonitor 2002*, OmArm Amsterdam/O+S, 2003.

²¹ Het armoedebeleid van de gemeente Amsterdam richt zich sinds 2006 op huishoudens met een inkomen tot 110% van het Wettelijk Sociaal Minimum (WSM). In de jaren daarvoor lag de grens nog op 105%. Het toetsbedrag van 110% van het WSM kwam in 2007 neer op een netto jaarinkomen van maximaal € 11.471 voor een alleenstaande en € 14.749 voor een alleenstaande met kind(eren). Voor een stel met of zonder kinderen ligt het toetsbedrag op € 16.388.

²² Bron landelijke cijfers: SCP/CBS. *Armoedemonitor 2007*. December 2007.

minimahuishoudens woont in Zuidoost. Landelijk gezien ligt het aandeel minima onder Antillianen hoger dan in Amsterdam (30% in 2005, geen recentere cijfers beschikbaar).²³

Afb. 3.5 Minimahuishoudens per herkomstgroep van de oudste bewoner, 2008 (aantallen en procenten)

	aantal	% van alle minimahuishoudens	% minimahuishoudens onder bevolkingsgroep
Surinamers	10.594	15,3	28,8
Antillianen	1.754	2,5	26,5
Turken	4.792	6,9	30,4
Marokkanen	9.013	13,0	35,9
overige niet-westerse allochtonen	10.288	14,9	27,6
westerse allochtonen	7.443	10,8	10,2
autochtonen	25.183	36,5	11,2
totaal	69.067	100	16,5

bron: O+S/Armoedemonitor 2002 en 2008

Helft Antilliaanse minimagezinnen is een eenoudergezin

Het gaat vaak om eenoudergezinnen: ruim de helft van de Antilliaanse minima (54%) woont in een eenoudergezin (1.794 personen). Dit zijn voor een groot deel kinderen (919 jonger dan 18 jaar). Verder is ruim een vijfde deel (20%) van de Antilliaanse minima alleenstaand tussen de 18 en 65 jaar en 14% van de minima woont in een gezin met meerdere volwassenen en kinderen. De overige Antilliaanse minima zijn 65-plussers (7%) of zijn tussen de 18 en 65 jaar en vormen een huishouden met meerdere volwassenen zonder kinderen (5%).

Vaak sprake van langdurige armoede

Vaak is sprake van langdurige armoede onder minima; 84% van de Amsterdamse minima leeft al meer dan 3 jaar van een minimuminkomen. Onder Antilliaanse minimagezinnen geldt dat voor 85%. Dat is meer dan onder autochtone minimagezinnen (82%) en minder dan onder minimagezinnen van Marokkaanse (90%), Surinaamse (88%) en Turkse afkomst (88%).

Positie jongeren

Circa een derde deel van de Antilliaanse minima in Amsterdam is onder de 18 jaar; 1.110 personen in 2008. Dat betekent dat afgerond 43% van de Amsterdamse Antilliaanse jeugd in een huishouden met een minimuminkomen woont. Dat is procentueel bijna even veel als onder Marokkaanse jongeren (45%) en veel meer dan het stedelijk gemiddelde onder jongeren (28%). Het aandeel minimajongeren onder Antilliaanse jongeren is iets gedaald ten opzichte van 2002 (van 45% naar 43%). De Antilliaanse minimajongeren vormen 2,9% van alle minimajongeren in Amsterdam.

De Antilliaanse, Surinaamse en autochtone minimajongeren groeien voornamelijk op in eenoudergezinnen. Turkse en Marokkaanse minimajongeren wonen vaker met beide

²³ SCP/CBS. Armoedemonitor 2007.

ouders. Van alle minimajongeren groeit ongeveer de helft (51%) op in een eenoudergezin en de helft (49%) in gezin met twee ouders.

Afb. 3.6 Minimajongeren per herkomstgroep, 2002 en 2008 (aantallen en procenten)

	2002		2008	
	aantal	% van bevolkings- groep (afgerond)	aantal	% van bevolkingsgroep (afgerond)
Surinamers	6.838	35	5.586	36
Antillianen	1.388	45	1.110	43
Turken	4.671	37	4.593	38
Marokkanen	10.251	44	10.906	45
autochtonen	6.465	13	6.129	12
totaal		29		28

bron: O+S/Armoedemonitor 2002 en 2008

Een grote meerderheid van de minimajongeren leeft al meer dan drie jaar van het sociaal minimum: 87% in 2008. In 2003 gold dat voor 64% van de Amsterdamse minimajongeren. Het aandeel langdurige minimajongeren neemt steeds verder toe, terwijl het aandeel kortdurige minimajongeren afneemt. Van de Antilliaanse minimajongeren leeft 88% al meer dan drie jaar van het minimum. Dit verschilt nauwelijks van de minima van andere niet-westerse herkomstgroepen. Onder de overige herkomstgroepen ligt dit aandeel wel lager (westerse allochtonen: 77% van de minimajongeren, autochtonen: 81%).

Positie ouderen

Uit gegevens van de Amsterdamse Armoedemonitor blijkt dat 269 Antillianen van boven de 65 jaar in 2008 in een huishouden met een minimuminkomen wonen. Daarmee behoort ruim de helft van de Antilliaanse ouderen in Amsterdam tot de minima (56% van de 65-plussers). Van alle ouderen in de stad leeft bijna een kwart op of onder het minimum (23% in 2008). Het gaat bij oudere minima vaak om alleenstaande vrouwen. Antilliaanse ouderen behoren vaker tot de minima dan autochtone ouderen (16%), maar veel minder vaak dan Turkse of Marokkaanse ouderen (respectievelijk 72% en 81%) en ongeveer even vaak als Surinaamse ouderen (56%).

Uit landelijk onderzoek komt een vergelijkbaar beeld naar voren. Volgens het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) is de financiële positie van Antilliaanse ouderen in vergelijking met autochtonen relatief slecht: 42% van de Antilliaanse ouderen moest in 2004 rondkomen van een laag inkomen (d.w.z. gestandaardiseerde jaarinkomen lager dan 9245 euro per jaar), tegenover 11% onder autochtone ouderen. Onder Surinaamse ouderen leeft 31% van een laag inkomen. De positie van Antilliaanse ouderen is echter wel veel gunstiger dan die van Marokkaanse of Turkse ouderen in Nederland (respectievelijk 86% en 67% heeft een laag inkomen). Oorzaken van het lage inkomen onder allochtone ouderen zijn het lage beroepsniveau, het ontbreken van een aanvullend pensioen, een onvolledige AOW-opbouw en de aanwezigheid van maar één inkomen per huishouden. Een onvolledige AOW-opbouw speelt in sterke mate voor Antilliaanse ouderen: 77% van deze AOW-ers ontvangt geen volledige AOW-uitkering. Onder andere

niet-westerse groepen is dit aandeel lager (Surinaams 73%, Turks 57%, Marokkaans 58%).²⁴

Gebruik van financiële ondersteuninginstrumenten; vaak bijzondere bijstand

Voor Amsterdammers met een laag inkomen bestaan er diverse voorzieningen om hun financiële lasten te verlichten of hun inkomen te verhogen. In hoeverre maken minima van Antilliaanse afkomst daar gebruik van?

Antilliaanse minima maken, evenals Surinaamse minima, relatief vaak gebruik van de bijzondere bijstand (18% onder Antilliaanse minima, 19% onder Surinaamse, tegenover 9% onder Turkse en 11% tot 13% onder de overige groepen minima). Het gebruik van bijzondere bijstand is onder Antilliaanse minima ook gestegen; van 15% in 2005 naar 18% in 2008. Onder de meeste andere herkomstgroepen is deze stijging minder sterk. Het bereik van de Knipkaart bijzondere bijstand ligt onder Antilliaanse en Surinaamse minima op gemiddeld niveau (Antilliaans 21%, Surinaams 22%, gemiddeld 22%). Onder Marokkaanse, Turkse en overige niet-westerse minima ligt het bereik hoger (resp. 25%, 27% en 28%), onder autochtone en westerse minima juist lager (resp. 18% en 20%).

Het gebruik van de kwijtscheldingsregeling van de gemeentelijke belastingen ligt onder Antilliaanse minima iets lager dan gemiddeld (65% ontving kwijtschelding in 2008, 69% gemiddeld onder minima) en vooral lager dan onder Marokkanen (77%) en Turken (74%, Surinamers 68%).

Ruim driekwart van de Antilliaanse minima (76%) heeft een Stadspas. Daarmee ligt het bereik van de Stadspas onder Antillianen lager dan gemiddeld (82%) en lager dan onder de andere herkomstgroepen minima (Surinaams 79%, Marokkaans 83%, Turks 82%, overige niet-westers 83%, westers 82%, autochtoon 81%). Dit is opvallend, gezien het bereik van de Stadspas relatief hoog is onder eenoudergezinnen en overige gezinnen met kinderen en Antilliaanse minima immers relatief vaak een eenoudergezin vormen.

Het bereik van de Plusvoorziening 65+ onder oudere langdurige minimahuishoudens van Antilliaanse herkomst ligt op 54%. Dat is minder dan gemiddeld (58%) en op het niveau van autochtone oudere minima (eveneens 54%). Onder de doelgroep van oudere Surinamers is het bereik groter (69%), evenals onder Marokkanen (60%), overige niet-westerse allochtonen (58%) en westerse allochtonen (57%) en onder Turken iets lager (52%).

Uit de vorige Monografie kwam naar voren dat het aandeel Antillianen dat cliënt is bij een schuldhulpverleningsbureau relatief hoog is (4,3% in 2003) en dat deze groep, evenals Surinamers, na aanmelding vaker afhaakt voordat er een traject is gestart dan andere groepen. Recentere gegevens van MaDi, een instelling voor maatschappelijke dienstverlening, laten zien dat er in 2007 394 klantencontacten waren met mensen van Antilliaanse afkomst (8,6% van alle contacten). Bij de Antilliaanse cliënten hadden 154 contacten direct betrekking op schuldhulpverlening (3,4%). Daarnaast hadden ook veel van de hulpvragen van Antillianen bij de Sociaal Raadslieden van MaDi (177 contacten) te

²⁴ SCP, *Gezondheid en welzijn van allochtone ouderen*, 2004.

maken met inkomen en vorderingen. MaDi schat in dat in totaal 84% van alle hulpvragen van Antillianen in 2007 te maken had met schulden en problemen met inkomen.²⁵

Mariana is sinds augustus met haar éénjarige zoontje in Nederland. Ze wilde graag de opleiding voor Maatschappelijk Werk gaan doen, maar die bleek al te zijn begonnen. Op een studentenkamer kan zij zich niet handhaven. Haar levenswijze wijkt te veel af van die van de andere bewoners. Zij woont nu bij een bevriende student op een kamer maar dat is verre van ideaal. Met een klein kind kan er onmogelijk gestudeerd worden. Mariana heeft wel een baan in de horeca en haar zoontje gaat naar de crèche. In het weekend mag Mariana bij een tante in Den Haag logeren. Haar bescheiden salaris gaat voor een groot deel op aan reiskosten.

²⁵ Van de 4584 klantencontacten bij MaDi (maatschappelijke dienstverlening) in 2007 waren er 394 klantencontacten van Antilliaanse komaf (8,6%). Het gaat daarbij om 3 van Antilliaanse afkomst in het Ouderenwerk (<1%), 177 bij de Sociaal Raadslieden (4%), 59 bij het Maatschappelijk werk (1,3%) en 154 met betrekking tot schuldhulpverlening (3,4%). Binnen de groep van Antilliaanse cliënten ging het bij de hulpvragen in 45% van de gevallen om hulp van de Sociaal Raadslieden, 39% Schuldhulpverlening, 15% Maatschappelijk werk en 1% Ouderenwerk.

4 Inburgering en integratie

Kernpunten

- Circa 1.650 Antilliaanse Amsterdammers zijn 'inburgeringsbehoefstig'.
- 198 Amsterdamse Antillianen zijn aangemeld voor een inburgeringscursus (12% van de 'inburgeringsbehoefstigen') en 58 daarvan volgen momenteel een cursus.
- Eén op de drie gehuwde Antillianen is getrouwd met een partner van Antilliaanse herkomst, eveneens één op de drie gehuwden is getrouwd met een autochtoon.
- In Zuidoost is het percentage gemengde huwelijken onder Antillianen het laagst.
- Een kwart van de groep Surinamers en Antillianen ging stemmen bij de gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam in 2006, tegenover 50% gemiddeld.
- Antillianen in Nederland hebben vaker contact met autochtone Nederlanders dan Turken en Marokkanen.
- Antillianen in Nederland hebben tijdens hun verenigingsactiviteiten het meest contact met autochtone Nederlanders en mensen van andere herkomstlanden, vaker dan Turken en Marokkanen.
- Vier van de tien Antillianen in Nederland zouden voor altijd in het land van herkomst willen wonen, dat is het hoogst van alle herkomstgroepen.

De mate waarin een bevolkingsgroep ingeburgerd en geïntegreerd is, is lastig vast te stellen. Inburgering en integratie van Antillianen is aan de ene kant te meten aan de hand van objectieve gegevens zoals het aantal inburgeringscursussen dat gevolgd wordt, het aantal gemengde huwelijken en de maatschappelijke participatie (bijvoorbeeld de opkomst bij lokale verkiezingen). Aan de andere kant gaat het ook over de houding en gevoelens van Antillianen; hebben ze contact met andere bevolkingsgroepen, horen ze erbij, voelen ze zich thuis in Nederland/Amsterdam, hebben ze heimwee? Over deze meer subjectieve indicatoren zijn weinig Amsterdamse gegevens beschikbaar. Voor een groot deel van de rapportage hierover putten we uit de CBS uitgave Jaarrapport integratie 2008.

4.1 Inburgeringstrajecten

Antillianen in Nederland zijn niet verplicht om een inburgeringstraject te volgen omdat zij de Nederlandse nationaliteit bezitten. Personen die niet hoeven in te burgeren volgens de wet, maar die minder dan acht jaar onderwijs in Nederland hebben gevolgd en niet aan het A2-niveau Nederlands taal voldoen worden inburgeringsbehoefstigen genoemd. In de vorige monitor werd al aangegeven dat veel Antillianen de Nederlandse taal niet goed machtig zijn, wat grote belemmeringen kan vormen in het dagelijks leven, maar ook bij bijvoorbeeld sollicitaties.

In totaal zijn er ongeveer 1.650 Amsterdamse Antillianen die tot de groep van inburgeringsbehoefstigen behoren, dit is 19% van de Antilliaanse Amsterdammers van 18-64 jaar. Dit is ongeveer gelijk aan het percentage Surinaamse Amsterdammers dat

'inburgeringbehoefstig/inburgeringsplichtig' is. Er is geen specifiek aanbod van inburgeringstrajecten voor Antillianen.

Afb. 4.1 Aantal Amsterdamse inburgeraars per herkomstgroep, 1 april 2009 (aantallen en procenten)

	aantal inburgerings- plichtigen en -behoefstigen	aantal personen van 18-64 jaar	Inburgeringsplichtigen en -behoefstigen in procenten
Surinamers	9.633	48.773	19,8
Antillianen	1.642	8.498	19,3
Turken	13.369	26.114	51,2
Marokkanen	20.241	40.841	49,6
overig niet-westerse allochtonen	30.901	52.670	58,7
westerse allochtonen	38.505	86.003	44,8
autochtonen	4.102	269.995	1,5
totaal	118.393	532.894	22,2

bron: GBA, BPI, RAAK, Edisa & O+S

Uit gegevens van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam blijkt dat in totaal 198 Antillianen zijn aangemeld voor een inburgeringstraject. Dat is 12% van het totaal aantal Antilliaanse inburgeringsbehoefstigen. In de vorige monitor werd al aangegeven dat het aantal aanmeldingen voor inburgering onder Antilliaanse nieuwkomers daalt (van 450 in 1998 naar 200 in 2002). Het aantal inburgeraars lijkt momenteel stabiel.

Van de 198 Antilliaanse Amsterdammers die zich hebben aangemeld nemen 58 deel aan een traject zijn er 41 nog niet op traject. Ruim twee derde (69%) van de aangemelde Antillianen is vrouw.

De helft van de aangemelde Antillianen, 99 personen, zit niet in een inburgeringstraject. Genoemde redenen hiervoor zijn onder andere dat er geen passend aanbod is voor de betreffende persoon, dat de persoon niet reageert op de uitnodiging, niet tot de doelgroep behoort, dat de persoon is verhuisd/geëmigreerd of niet gemotiveerd is voor het traject. Ongeveer de helft (45%) van de Antillianen die zich hebben aangemeld als inburgeraar is tussen de 35 en 49 jaar oud. Een grote deel van de inburgeraars woont in Zuidoost (70%). De meeste inburgeraars zijn geboren op Curaçao. Inburgeraars die een traject volgen zijn vaker op Aruba geboren dan zij die wel zijn aangemeld maar geen traject volgen. Jongere Antillianen tussen de 21 en 34 jaar vallen iets vaker uit dan gemiddeld. Het is niet bekend welk deel van de Antillianen het inburgeringstraject met succes afrondt.

Afb. 4.2 Geboortegebied van aangemelde Antilliaanse inburgeraars in Amsterdam, 1 november 2009 (procenten)

	traject (n=58)	uitval (n=99)	nog niet op traject (n=41)
Curaçao	74	79	78
Aruba	14	8	5
Bonaire	2	5	2
Sint Maarten	3	4	10
Saba	0	1	2
overig	7	3	2
totaal	100	100	100

bron: Edisa / DMO

4.2 Gemengde huwelijken

Het aandeel gemengde huwelijken van een herkomstgroep is een veelgebruikte indicator voor integratie. Antillianen zijn echter niet vaak gehuwd: 11% van de volwassen Antillianen (18+) in Amsterdam is getrouwd, tegenover 28% van alle volwassen Amsterdammers.

Eén op de drie gehuwde Antillianen is getrouwd met een partner met een Antilliaanse achtergrond. Iets minder dan een derde is getrouwd met een partner met een Nederlandse achtergrond. Antilliaanse vrouwen zijn vaker getrouwd met een autochtone partner dan Antilliaanse mannen. Antilliaanse mannen zijn weer iets vaker getrouwd met een Surinaamse partner of een partner uit een ander niet-westers land.

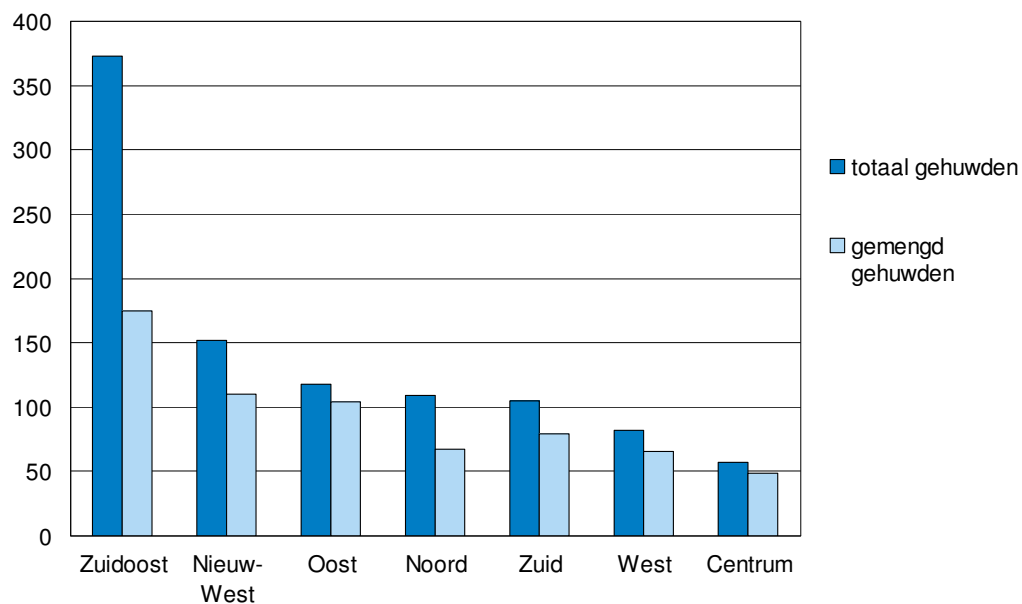
Afb. 4.3 Gehuwde Amsterdamse Antilliaanse mannen en vrouwen per herkomstgroep partner, 1 januari 2009 (procenten)

	Surinaams	Antilliaans	Turks	Marokkaans	overige niet-westerse allochtonen	westerse allochtonen	autochtonen
Antilliaanse man	15	34	1	1	11	8	30
Antilliaanse vrouw	13	35	0	0	7	10	35

bron: O+S

De gehuwde Antillianen die binnen de ring van Amsterdam wonen (in Oost, West en Centrum), zijn in de meeste gevallen (80-88%) getrouwd met iemand van een andere herkomstgroep. In Zuid, Nieuw West en Noord is het aandeel gemengde huwelijken van het totaal aantal gehuwde Antillianen lager, respectievelijk 75%, 72% en 61%. In Zuidoost is het aandeel gemengde huwelijken het laagst, 47%.

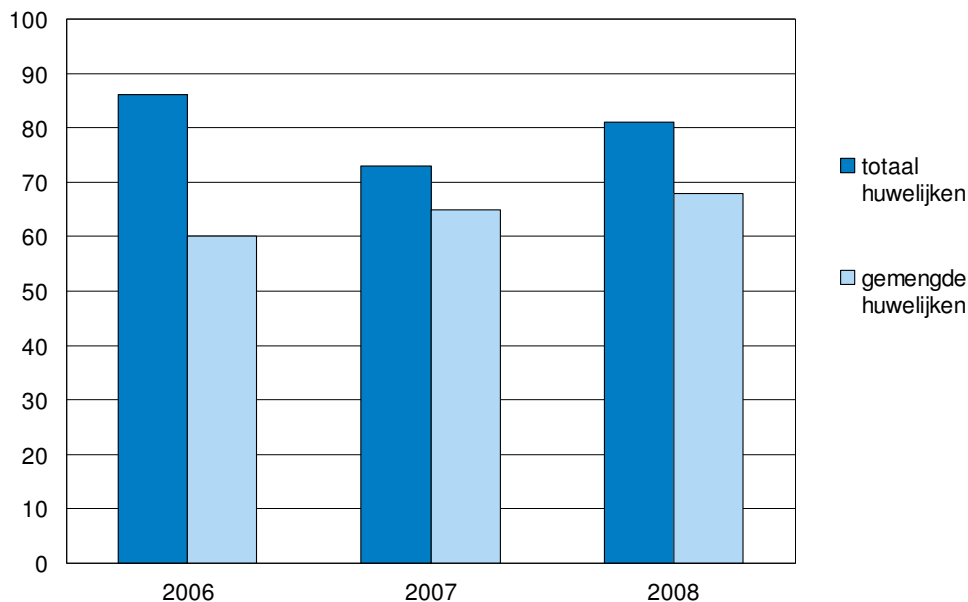
Afb. 4.4 Gehuwde Amsterdamse Antillianen per gebied, totaal gehuwden en gehuwden met iemand van een andere herkomstgroep (gemengd), 1 januari 2009 (aantallen)

bron: O+S

De laatste drie jaren worden in Amsterdam tussen de 70 en 90 huwelijken gesloten waar ten minste één Antilliaan bij betrokken is. Tussen de 10% en 30% van de huwelijken die worden gesloten is tussen twee Antillianen. In 2006 werden de meeste huwelijken gesloten waar Antillianen bij betrokken waren en de minste gemengde huwelijken met één Antilliaan (zie afb. 4.5).

Afb. 4.5 Totaal aantal huwelijken met ten minste één Antilliaan en gemengde huwelijken, 2006-2008

bron: O+S

4.3 Politieke interesse en participatie

Om te kunnen stemmen wordt enige kennis van en betrokkenheid bij de samenleving verondersteld. Het al of niet gaan stemmen voor verkiezingen is daarmee op te vatten als een teken van integratie. Politieke participatie wordt vaak gemeten aan de hand van enquêteonderzoek naar stemintentie ('zou u gaan stemmen als er morgen verkiezingen waren') en werkelijk stemgedrag. De opkomst bij de gemeenteraadsverkiezingen van de (gecombineerde) groep Surinamers en Antillianen was zowel in 2002 als in 2006 laag. Een kwart ging naar het stembureau om zijn/haar stem uit te brengen. Gemiddeld is de opkomst 50%. In welke mate Antillianen vergelijkbaar zijn in politieke participatie op gemeentelijk niveau met Surinamers is onbekend.

Afb. 4.6 Opkomst niet-westerse herkomstgroepen bij de gemeenteraadsverkiezingen in Amsterdam, 2002 en 2006 (procenten van kiesgerechtigden)

	2002	2006
Turken	30	44
Marokkanen	22	35
Surinamers/ Antillianen	26	24
opkomst gemeente totaal	48	51

bron: IMES

Politieke participatie is voor een groot deel afhankelijk van het opleidingsniveau. In het algemeen geldt: hoe hoger de opleiding, hoe groter de politieke participatie. Uit onderzoek blijkt dat het verschil in stemintentie tussen allochtonen en autochtonen in Amsterdam deels verdwijnt wanneer rekening wordt gehouden met sociaaleconomische kenmerken.

Bij Turken en Marokkanen verdwijnt het verschil voor een groot deel, maar voor Surinamers niet. Ook bij Surinamers met een hoger opleidingsniveau is de stemintentie laag. Voor de groep Antillianen lijkt hetzelfde te gelden als voor de Surinamers.²⁶

Politieke interesse

Uit landelijk onderzoek blijkt dat bijna de helft (46%) van de Antillianen in Nederland geen interesse heeft voor de landelijke politiek. Als we dit vergelijken met alle andere herkomstgroepen dan hebben alleen Turken nog minder interesse in de landelijke politiek (55% van hen heeft geen interesse in de politiek). Een meerderheid (53%) van de Antillianen die geïnteresseerd is in politiek is dat vooral in Nederlandse politiek, 39% is zowel in Nederland als in het land van herkomst als in andere landen in de politiek geïnteresseerd.

Bij Antillianen komt als enige herkomstgroep een verschil in politieke interesse naar woonbuurt naar voren; Antillianen die in buurten wonen met weinig niet-westerse allochtonen vertonen duidelijk meer animo voor politiek dan Antillianen die in concentratiebuurten wonen.

Afb. 4.7 Politieke interesse in Nederland per herkomstgroep, 2006 (procenten)

	Turken	Marokkanen	Surinamers	Antillianen	autochtonen
geen interesse	55	41	32	46	21
een beetje interesse	34	40	46	37	57
veel interesse	11	20	21	17	21

bron: CBS

4.4 Interculturele contacten

In hoeverre hebben Antillianen contacten met autochtone Nederlanders en met mensen uit andere herkomstgroepen? Antillianen in Nederland krijgen, samen met Surinamers, het meest autochtonen op bezoek; slechts een kwart van hen krijgt nooit een autochtoon op bezoek. Van de Marokkanen en Turken krijgt 40% wel eens een autochtoon op bezoek en 60% nooit. Van de autochtone Nederlanders krijgt een grote meerderheid (70%) nooit allochtone vrienden of burens op bezoek. Uit Amsterdamse gegevens blijkt dat 25% van de autochtone bevolking op bezoek bij vrienden en familie allochtonen ontmoet²⁷. Deze percentages komen overeen. In Amsterdam is echter niet recent onderzocht in hoeverre Antilliaanse Amsterdammers contact hebben met autochtone Nederlanders en andere herkomstgroepen. In de vorige monitor kwam uit landelijk onderzoek naar voren dat Antillianen veel vaker contact hebben met autochtone Nederlanders dan Marokkanen, Turken en Surinamers dat hebben. Daarnaast hebben Antillianen die hoger zijn opgeleid en wonen in wijken met weinig allochtonen meer contacten met autochtonen dan laaggeschoolden Antillianen en Antillianen die wonen in wijken met veel allochtonen. Dit effect treedt veel sterker op bij Antillianen dan bij Marokkanen, Turken en Surinamers.²⁸ Bij dergelijke gegevens over interculturele contacten en huwelijken moet wel worden

²⁶ O+S, 2008. *Diversiteit in perspectief, diversiteits- en integratiemonitor 2007*. De groep Antillianen was in deze analyse te klein om definitieve uitspraken over te doen, maar de richting van het verband is vergelijkbaar met de Surinaamse groep.

²⁷ O+S, 2008. *Diversiteit in perspectief, diversiteits- en integratiemonitor*.

²⁸ Oorspronkelijke bronnen: rapport *Minderheden in Amsterdam*, WRA, 2003 & SPVA98 van ISEO/SCP.

opgemerkt dat dergelijke verschillen kunnen samenhangen met het relatief kleine aantal Antillianen in Amsterdam, zeker in vergelijking met het aantal Turken en Marokkanen. Daardoor zijn zij min of meer gedwongen om (ook) met mensen van niet-Antilliaanse herkomst om te gaan.

4.5 Maatschappelijke participatie

De mate waarin iemand maatschappelijk actief is, is ook een teken van integratie. De helft van de Antillianen in Nederland is lid van één of meerdere verenigingen en zes van de tien bezoekt wel eens een bijeenkomst of activiteit van een vereniging. Zij zijn daarmee minder maatschappelijk actief dan autochtone Nederlanders, maar meer dan Turken en Marokkanen (zie afb. 4.8). Antillianen hebben in deze verenigingen vooral contact met autochtone Nederlanders en mensen uit andere herkomstgroepen. Turken, Marokkanen en Surinamers hebben minder vaak vooral met autochtonen contact in deze verenigingen.

Afb. 4.8 Verenigingsleven en contacten in Nederland per herkomstgroep, 2006 (procenten)

	Turken	Marokkanen	Surinamers	Antillianen	autochtonen
bezoek van bijeenkomsten/activiteiten	51	46	58	58	73
lidmaatschap vereniging	38	41	49	49	70
indien lid van een vereniging: met wie het meeste contact?					
vooral land van herkomst/allochtoon	30	17	11	7	2
vooral autochtone Nederlanders	21	26	28	41	81
half land van herkomst en half autochtoon	12	9	10	7	5
allerlei verschillende bevolkingsgroepen	37	48	51	45	12

bron: CBS/SCP

In Amsterdam zijn vele Antilliaanse verenigingen en organisaties actief. Hoeveel dat er zijn is niet bekend. Wel is bekend dat 1% van alle organisaties in Nederland (verenigingen en stichtingen ingeschreven bij de Kamer van Koophandel in 2002) een Antilliaans bestuur heeft. Dat zijn ongeveer 140 organisaties. De organisatiegraad onder Antillianen in Nederland is daarmee relatief hoog en bijna evenredig aan hun aandeel in Amsterdam (1,5% van de Amsterdammers is van Antilliaanse herkomst).²⁹

Otmar is in 1986 naar Nederland gekomen, bewust. Op zoek naar een mooie baan en een beter bestaan voor hemzelf en voor zijn gezin. In 23 jaar tijd is dat meer dan gelukt. Nederland is het land van ongekende mogelijkheden, vindt Otmar. Tenminste, als je er zelf actief naar op zoek gaat. Het wordt je niet op een presenteerblaadje aangeboden. Otmars kinderen zijn intussen groot en hebben alledrie een opleiding gevolgd en een leuke baan. Zelf werkt Otmar al jaren in de hulpverlening. Hij volgde verschillende opleidingen waaronder een HBO opleiding maatschappelijk werk. Otmar houdt van zijn werk en vindt het belangrijk om iets voor anderen te kunnen betekenen. En Nederland is intussen al jaren lang zijn "thuis".

²⁹ Zie vorige voetnoot. Gegevens IMES.

4.6 Identificatie met Nederland en de Antillen

Twee derde van de Antillianen in Nederland voelt zich of Nederlander, of zowel Nederlander als Antilliaan (zie afb. 4.9). Antillianen in Nederland identificeren zich minder vaak 'meer met het land van herkomst' dan Turken en Marokkanen, maar vaker dan Surinamers. De tweede generatie Antillianen identificeert zich in het algemeen veel minder vaak met het land van herkomst dan de eerste generatie. Dat zien we overigens ook bij andere herkomstgroepen. Onderzoekers van het SCP menen dat het hierbij gaat om een groep goed geïntegreerde kinderen van Antillianen die naar Nederland kwamen om te studeren. Hier staat echter een groep (eerste generatie) Antillianen tegenover die gekenmerkt wordt door grote achterstand en geringe integratie.³⁰

Afb. 4.9 Identificatie met het eigen land van herkomst en/of met Nederland per herkomstgroep, Nederland, 2006 (procenten)

	Turken	Marokkanen	Surinamers	Antillianen
meer land van herkomst	58	46	20	35
zowel land van herkomst als Nederland	30	40	40	32
meer Nederland	12	14	39	33

bron: CBS

Ruim driekwart (77%) van de Antillianen in Nederland voelt zich thuis in Nederland. Dat is vaker dan dat Turken en Marokkanen aangeven zich thuis te voelen, maar minder vaak dan Surinamers en autochtonen (zie afb. 4.10). In de grote steden (en dus in Amsterdam) en in de aandachtswijken geven Antillianen minder vaak aan zich thuis te voelen dan in andere gebieden. Dat geldt overigens ook voor Surinamers, Marokkanen en autochtonen.³¹

Afb. 4.10 Zich thuis voelen in Nederland per herkomstgroep, Nederland, 2006 (procenten)

	Turken	Marokkanen	Surinamers	Antillianen	autochtonen
ja	65	73	85	77	91
soms wel en soms niet	27	24	12	19	8
nee	8	4	2	4	1

bron: CBS

Vier van de tien Antillianen in Nederland zouden voor altijd in het land van herkomst willen wonen. Dit percentage is het hoogste van de vier grote herkomstgroepen (zie afb. 4.11). Uit de landelijke resultaten in de vorige monitor bleek dat Antillianen juist veel minder vaak dan Surinamers terug wilden naar het land van herkomst (ISEO/SCP 1998: 37% van de Antillianen wil terug, 58% van de Surinamers, 33% van de Marokkanen en 30% van de Turken). Het aandeel dat terug wil onder Antillianen is (van 1998 op 2006) vrijwel gelijk gebleven, terwijl dat onder de andere herkomstgroepen is veranderd. Bijna de helft van de Antillianen in Nederland (45%) geeft aan heimwee te hebben naar het land van herkomst. Er is echter een groot verschil tussen de generaties: de helft van

³⁰ SCP, Dagevos en Gijsberts (2007). *Jaarrapport Integratie 2007*.

³¹ In *De Amsterdamse Burgermonitor 2008* (O+S, 2008) wordt ook naar identificatie met de eigen herkomstgroep en naar het zich thuis voelen gevraagd, maar het aantal ondervraagde Antillianen is in dat onderzoek te klein om verdere specificaties te geven.

de eerste generatie heeft heimwee, tegenover 19% van de Antillianen van de tweede generatie.

Afb. 4.11 Zou u voor altijd in het land van herkomst willen wonen? Per herkomstgroep, Nederland, 2006 (procenten)

	Turken	Marokkanen	Surinamers	Antillianen
ja	36	20	22	39
nee	53	71	66	50
weet niet	10	10	12	11

bron: CBS

4.7 Tevredenheid met Nederland en eigen leven

Uit het Jaarrapport integratie 2008 blijkt verder dat 81% van de Antillianen in Nederland het (erg) fijn vindt om in Nederland te wonen. Dit percentage is lager dan dat van autochtonen (92%), Surinamers (89%) en, in mindere mate, Marokkanen (83%), maar hoger dan dat van Turken in Nederland (72%). Hetzelfde patroon geldt voor antwoorden gegeven op de vraag of men gelukkig is (zie afb. 4.12).

Afb. 4.12 Tevredenheid met Nederland en het eigen leven per herkomstgroep, Nederland, 2006 (procenten)

	Turken	Marokkanen	Surinamers	Antillianen	autochtonen
Vindt het (erg) fijn om in Nederland te wonen	72	83	89	81	92
Is (erg) gelukkig	73	82	84	81	90

bron: SCP / CBS

Gevraagd naar de tevredenheid met de Nederlandse samenleving in het algemeen geven de Antilliaanse Nederlander een 'rapportcijfer' van 6,6. Dit is iets lager dan het cijfers van de Surinaamse Nederlanders (een 6,7) en iets hoger dan dat van de Marokkaanse (6,5), Turkse en autochtone Nederlanders (beiden een 6,3).

Enigma Vliese-Maduro is 21 jaar geleden naar Nederland gekomen. Ze had toen al drie zussen in Nederland wonen, dat maakte dus de overstap gemakkelijk. Enigma komt uit een gezin van negen kinderen, waardoor ze nog heel veel familie op Curaçao heeft. Ze gaat er ieder jaar wel een paar keer naar toe. Dat kan, want, haar Surinaamse man werkt voor een luchtvaartmaatschappij. Enigma heeft het erg naar haar zin in Amsterdam en is blij dat haar dochter een goede opleiding krijgt. De band met de Antillen is echter nog steeds wel sterk. Ze sluit niet uit dat ze ooit nog eens teruggaat naar Curaçao. Wel meer Antillianen in Nederland hebben dat gevoel. Het is soms moeilijk kiezen. Want allebei de keuzes hebben voors- en tegens.

5 Onderwijs

Kernpunten:

- Antilliaanse leerlingen halen gemiddeld lagere scores voor de Citotoets dan autochtone en westerse allochtone leerlingen, maar ongeveer dezelfde als die van de overige herkomstgroepen.
- 28% van de Antilliaanse Amsterdamse basisschoolleerlingen doet niet mee aan de Citotoets, gemiddeld is dat 18%.
- Een Antilliaans kind heeft twee keer zoveel kans om naar het speciaal basisonderwijs te gaan als gemiddeld. Dat is het hoogst van alle herkomstgroepen.
- Ruim een derde van de Antilliaanse jongeren begint met vertraging aan zijn middelbare schoolcarrière (gemiddeld is dat ruim een kwart).
- Een kwart van de Antilliaanse Amsterdammers zit in het vierde leerjaar op het HAVO/VWO, tegenover bijna de helft van alle jongeren.
- Antilliaanse mannen in Amsterdam volgen relatief vaak binnen het MBO de assistentopleiding (MBO 1) en de basisberoepsopleiding (MBO 2)
- Antilliaanse jongeren zijn oververtegenwoordigd op het (voortgezet) speciaal onderwijs voor ernstige ontwikkelingsstoornissen (cluster 4).
- Het relatief verzuim (spijbelen) onder Antilliaanse Amsterdammers is hoger dan gemiddeld, maar gelijk aan andere niet-westerse allochtone groepen.
- Schooluitval in Amsterdam is het hoogst onder Antilliaanse jongeren.
- Bijna drie van de tien Antilliaanse jongens tussen 18 en 22 jaar zijn voortijdig schoolverlaters, tegenover nog geen twee van de tien van alle Amsterdamse jongens.
- Het aantal Antillianen dat hoger onderwijs volgt neemt toe, het gaat dan vooral om vrouwen.

Als de resultaten van de Antilliaanse jongeren op onderwijsgebied vergeleken worden met de andere Amsterdamse jongeren van niet-westerse herkomst dan valt op dat een groter percentage van de Antilliaanse jongeren het beter doet en een groter percentage het slechter doet. Er is enerzijds een groep, die voornamelijk bestaat uit succesvolle jonge Antilliaanse vrouwen, dan een middenmoot en anderzijds een flinke groep Antilliaanse risicjongens. Dergelijke verschillen werden ook al in de vorige monitor beschreven.

In Amsterdam woonden begin 2009 4.134 Antilliaanse jongeren onder de 25 jaar. Dit is 2% van het totaal van Amsterdamse jongeren. Verhoudingsgewijs zijn er weinig Antilliaanse baby's, kleuters en peuters.

Afb. 5.1 Antilliaanse jongeren in Amsterdam naar leeftijdsgroepen, 1 januari 2009 (aantallen en procenten)

	Antillianen	totaal Amsterdammers	percentage Antillianen
0-4 jaar	693	45.674	1,5
5-11 jaar	927	52.914	1,8
12-17 jaar	914	40.693	2,2
18-24 jaar	1.600	76.501	2,1
totaal	4.134	215.782	1,9

bron: O+S

5.1 Voor- en vroegschoolse educatie

In Amsterdam is een groeiend aantal voorzieningen aanwezig voor voor- en vroegschoolse educatie (VVE). De voorschool bestaat uit een peuterspeelzaal of kinderopvang en is bedoeld voor kinderen die nog niet gewend zijn om met andere kinderen te spelen en/of het Nederlands niet goed beheersen. De voorschool heeft doorgaans een samenwerkingsverband met een vroegschool, de groepen 1 en 2 van de basisschool. De doelgroep van de voorschool wordt bepaald aan de hand van het opleidingsniveau van de ouders, de herkomst van de ouders speelt geen rol (meer). Momenteel worden geen gegevens bijgehouden over de herkomst van de leerlingen op de voor- en de vroegschool. Het is bekend dat er ongeveer 175-200 Antilliaanse kinderen van 2,5 tot 4 jaar ingeschreven staan in Amsterdam. Hoeveel van hen doelgroeppeuter is en hoeveel er werkelijk naar de voorschool gaan is niet bekend.

We weten wel dat er in 2007 13.456 peuters in Amsterdam waren, van wie volgens schattingen 48% onder de doelgroep viel (6.406 doelgroeppeuters).³² In Zuidoost, waar het grootste percentage Antillianen woont, zou dan 65% van de 1.586 peuters een doelgroeppeuter (1.028 doelgroeppeuters) zijn. Het bereik van de voorscholen in Amsterdam is 25%, in Zuidoost is dit met 45% aanzienlijk hoger.

5.2 Basisonderwijs

In het schooljaar 2008-2009 gingen er 1.027 Antilliaanse leerlingen naar het basisonderwijs, dit is een kleine 2% van de totale basisschoolpopulatie in Amsterdam.

Adviezen en Citoscores

Antilliaanse basisschoolleerlingen halen een gemiddelde score van 532,8 voor hun Citotoets, dit zijn lagere scores voor de Citotoets dan autochtone en westerse allochtone leerlingen (respectievelijk 534 en 540).³³ Er is echter bijna geen verschil met andere groepen allochtone basisschoolleerlingen. Dit kwam ook al in de vorige monitor naar voren.

³² Dit zijn schattingen op basis van het percentage leerlingen met een leerlinggewicht in 2005, als dit percentage gelijk blijft dan zullen er in 2007 6.406 doelgroeppeuters zijn.

³³ Een score van 500-528 geeft een indicatie voor een VMBO-b/k advies, een score van 529-535 geeft een indicatie voor een VMBO-t advies en een score van 536-550 geeft een indicatie voor een HAVO/VWO-advies.

Leerlingen die een leerwegondersteunend (LWOO) advies en/of een praktijkonderwijs (PRO) advies krijgen, hoeven geen Cito-toets te maken en worden dus ook niet meegenomen in de gemiddeldes per groep. Tussen de 26% en 28% van de niet-westerse allochtone leerlingen neemt niet deel aan de Cito-toets. De hoogste percentages leerlingen die niet mee doen aan de Cito-toets zijn te vinden bij Turkse, Antilliaanse en Surinaamse Amsterdammers. Opmerkelijk is dat voor vrijwel alle herkomstgroepen er geen verschil is tussen de Cito-scores van de jongens en van de meisjes. Ook nemen er evenveel jongens als meisjes deel aan de Cito-toets.

Afb. 5.2 Gemiddelde Citoscore en percentage deelnemers aan Cito-toets per herkomstgroep, 2008

	Citoscore	percentage leerlingen dat niet heeft meegedaan aan de Cito-toets
Antilliaans	532,8	28
Surinaams	533,7	27
Turks	533,6	28
Marokkaans	533,3	26
overige niet-westerse allochtonen	535,8	21
westerse allochtonen	540,2	7
autochtonen	540,9	8
totaal	537,4	18

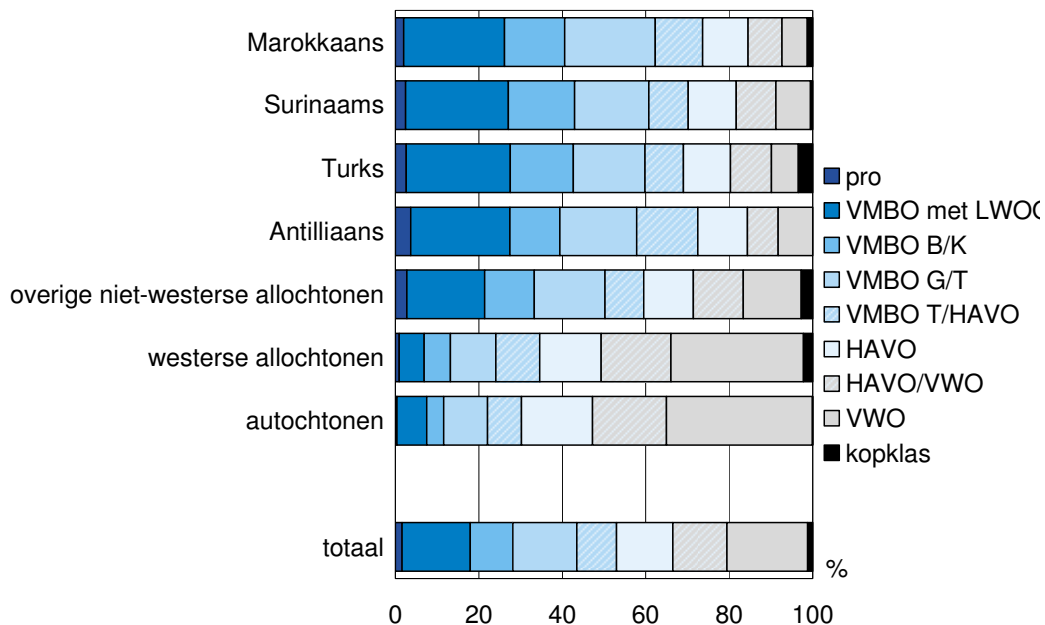
bron: DMO/O+S

Uit onderzoek van het CBS naar de landelijke Cito-scores van 2005 blijkt dat de taal die thuis gesproken wordt van grote invloed is op de Cito-score van vooral Antilliaanse jongeren. Jongeren van Antilliaanse herkomst die thuis Nederlands spreken scoren (met 70% van de vragen goed) bijna net zo hoog als autochtone leerlingen. Het wel of niet thuis Nederlands spreken laat bij de leerlingen van Antilliaanse (en Surinaamse) herkomst niet alleen grote verschillen zien op de taaltoets, maar ook op de rekentoets. Vooral bij Antilliaanse jongens zijn de verschillen met respectievelijk 14 en 15 procentpunt erg groot.³⁴

Aan het eind van de basisschool krijgen leerlingen een advies voor vervolgonderwijs. Dit advies is deels gebaseerd op de score op de Cito-eindtoets en deels op de verwachtingen van de docent. Van de Amsterdamse leerlingen van Antilliaanse herkomst kreeg 15% een HAVO/VWO of VWO advies in 2008. Dit aandeel is ongeveer gelijk aan leerlingen van Turkse en Marokkaanse herkomst, maar het verschil met de autochtone leerlingen is groot: van hen krijgt ruim de helft een dergelijk advies. Antilliaanse leerlingen krijgen relatief vaak het advies praktijkonderwijs of VMBO met leerwegondersteuning te volgen (28%). In totaal krijgt 68% een advies voor vervolgonderwijs dat voorbereid op het middelbaar beroepsonderwijs. 32% krijgt een advies voor vervolgonderwijs dat voorbereid op hoger onderwijs. Dit is vergelijkbaar met leerlingen van Turkse en Marokkaanse herkomst. Alle andere groepen krijgen vaker hogere adviezen. Ook in de adviezen op de basisschool voor vervolgonderwijs zijn er geen verschillen tussen Antilliaanse jongens en meisjes gevonden.

³⁴ CBS. Jaarrapport integratie 2008.

Afb. 5.3 Adviezen op de basisschool voor vervolgonderwijs per herkomstgroep, 2008 (procenten)

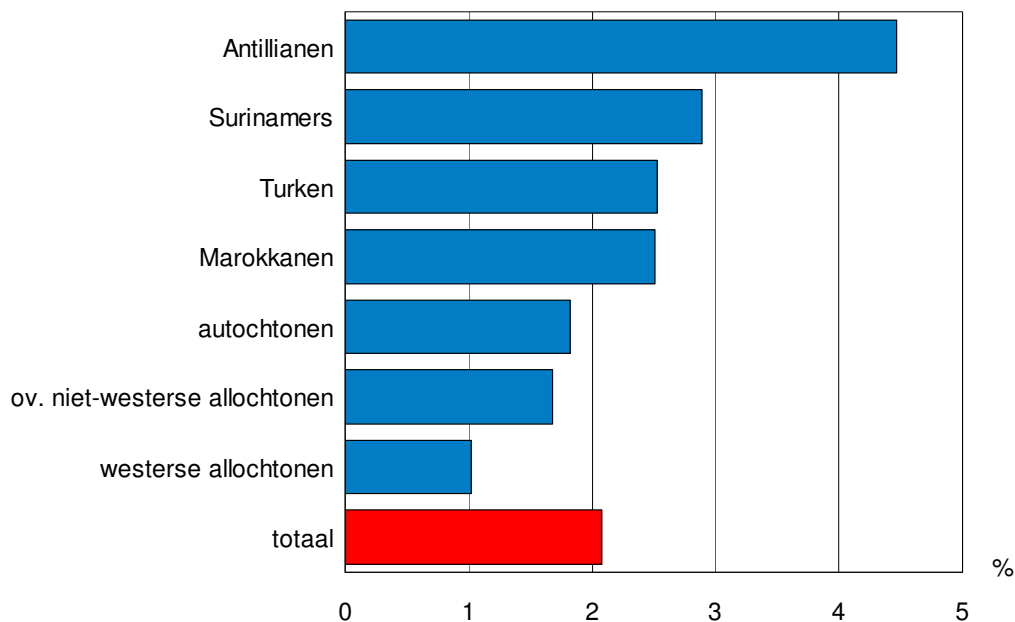
bron: DMO/O+S

Speciaal basisonderwijs

Voor kinderen in de basisschoolleeftijd met leer- of gedragsproblemen is er speciaal basisonderwijs. Dit is niet verplicht, leerlingen met leer- of gedragsproblemen kunnen ook naar het regulier onderwijs gaan. Het speciaal basisonderwijs bereidt leerlingen ook voor om naar het reguliere middelbaar onderwijs te gaan. Vaak stromen deze leerlingen door in het Praktijkonderwijs, het VMBO-onderwijs (al dan niet met LWOO) of het speciaal voortgezet onderwijs.

Hoewel het om een klein absoluut aantal gaat, is het aandeel Antilliaanse kinderen in het speciaal basisonderwijs in Amsterdam het hoogst van alle herkomstgroepen. In schooljaar 2008-2009 gaat 4,5% van alle Antilliaanse kinderen die naar het basisonderwijs gaan naar het speciaal basisonderwijs. Het gaat het in totaal om 48 leerlingen in het speciaal basisonderwijs, 25 jongens en 23 meisjes. Dit is 2 keer zoveel als dat je zou kunnen verwachten naar aanleiding van het aandeel Antillianen in de stad. Deze trend werd al in de vorige monitor beschreven (2002/'03: 3%) en is zichtbaar over de laatste vijf jaar.

Afb. 5.4 Percentage leerlingen op het speciaal basisonderwijs ten opzichte van het totale aantal leerlingen in het basisonderwijs per herkomstgroep, schooljaar 2008/09

bron: LAS, peildatum 31-10-2008/bewerking O+S

5.3 Voortgezet onderwijs

In Amsterdam zitten 34.301 leerlingen³⁵ in het voortgezet onderwijs, waaronder 639 leerlingen van Antilliaanse herkomst, dit is ongeveer 2%.

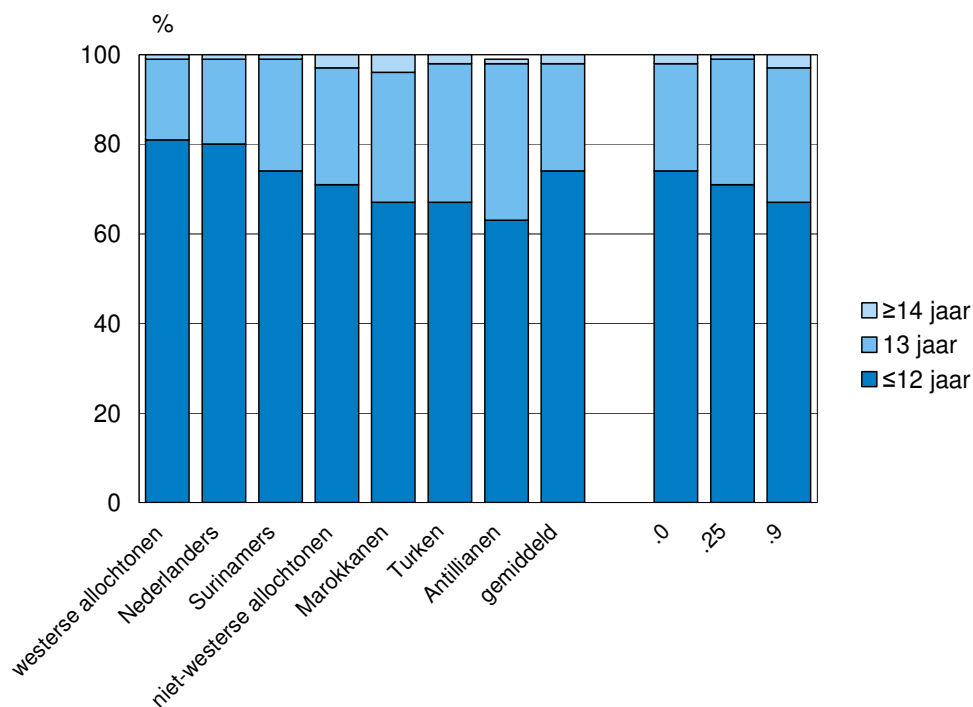
Leeftijd bij instroom

De leeftijd bij de instroom in de eerste klas van het voortgezet onderwijs is een goede indicator voor leerlingen met een verhoogd risico. Instromers van 13 jaar of ouder zijn vertraagd in het basisonderwijs en lopen ook in het voortgezet onderwijs een hoger risico op zittenblijven of voortijdig schoolverlaten. In Amsterdam begint meer dan een kwart van alle basisschoolleerlingen het voortgezet onderwijs met minstens een jaar vertraging. Ruim een derde (34%) van de Antilliaanse jongeren begint met vertraging aan zijn middelbare schoolcarrière. Ook blijkt dat leerlingen met een leerlinggewicht van 0,9 (dat wil zeggen met laag opgeleide, allochtone ouders) en 0,25 (d.w.z. met laag opgeleide, autochtone ouders) vaker vertraagd aan de middelbare school beginnen dan leerlingen zonder leerlinggewicht.³⁶

³⁵ Bron: LAS (Leerlingen Administratie Systeem) & IBG, peildatum 31-10-2008.

³⁶ Hier wordt de oude gewichtenregeling bedoeld. Sinds 2006 is er een nieuwe gewichtenregeling in gebruik die niet meer specifiek naar de herkomst van de ouders verwijst. Deze nieuwe gewichtenregeling wordt stapsgewijs in het basisonderwijs ingevoerd.

Afb. 5.5 Instroompopulatie uit basisonderwijs in Amsterdam naar leeftijd, herkomstgroepen en leerlinggewichten, schooljaar 2004/'05 (procenten)

leerlinggewichten: 0.9/1.9=leerling met laag opgeleide allochtone ouders
0.25/1.25=leerling met laag opgeleide autochtone ouders,
0.0/1.0=geen extra leerlinggewicht

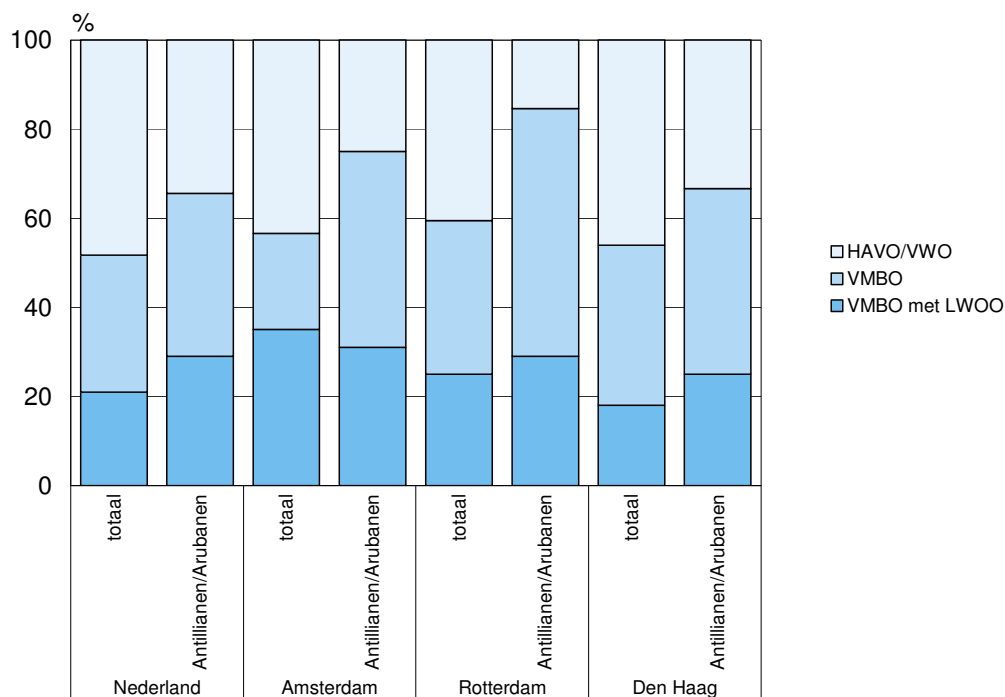
bron: DMO/ bewerking O+S

Schooltype

Op de meeste scholen in het voorgezet onderwijs volgen leerlingen in het vierde jaar een specifiek schoolniveau. Om een overzicht te krijgen van het niveau van de middelbare schoolleerlingen is het daarom nuttig het vierde leerjaar te bestuderen. In Amsterdam volgt 75% van de Antilliaanse leerlingen in leerjaar vier VMBO, een kwart volgt HAVO en VWO. Het verschil met het totaal aantal leerlingen in leerjaar vier in Amsterdam is groot: iets minder dan de helft volgt HAVO en VWO (43%). Landelijk is het verschil tussen het totaal aantal leerlingen en de Antilliaanse leerlingen minder groot, in totaal volgt 48% HAVO en VWO, bij de Antillianen is dit 34%. De achterstand in onderwijs van Antillianen is in Rotterdam groter dan in Amsterdam, in Rotterdam volgt slechts 15% HAVO of VWO (t.o.v. een totaal van 41%).

Delano is 22 jaar en naar Nederland gekomen om een sportopleiding te volgen. Hij woont afwisselend op verschillende adressen. Doordat hij nog geen vast woonadres heeft, kan hij niet meer meedoen aan een opleiding die in september gestart is. Werken kan hij ook niet, omdat hij nog steeds niet in het bevolkingsregister staat ingeschreven. Hij doet wel hier en daar klussen via vrienden en bekenden. Delano geeft niet op. Hij hoopt dat hij komend najaar alles geregeld heeft en verder kan gaan met zijn studie.

Afb. 5.6 Schooltype vierde leerjaar, totaal leerlingen en Antillianen/Arubanen, schooljaar 2007/'08 (procenten)

bron: CBS

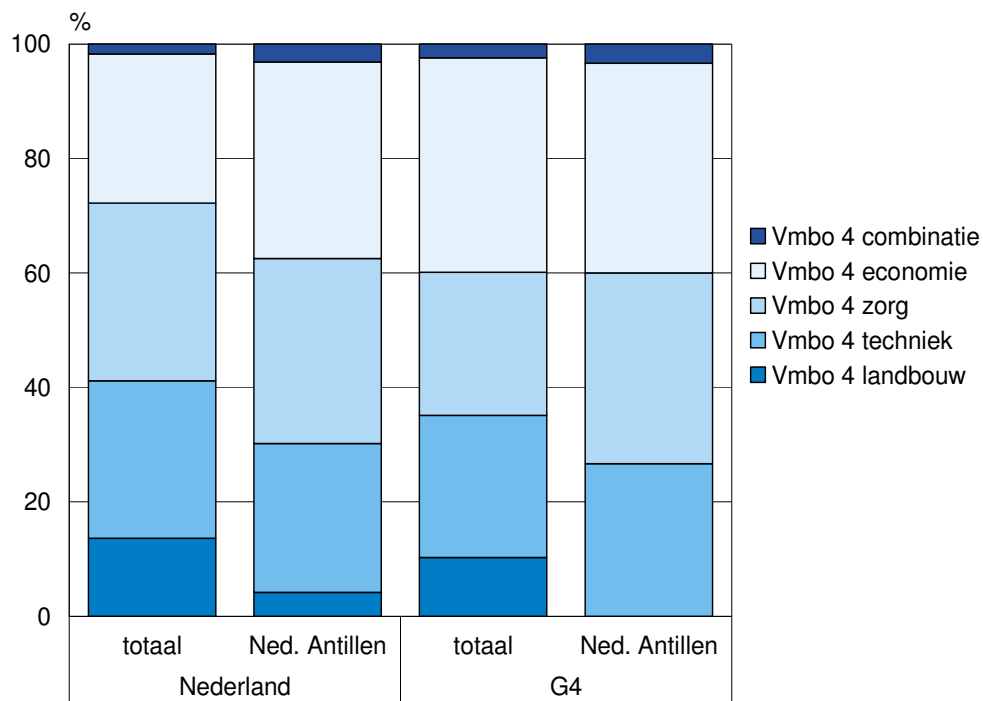
Profielkeuze

De profielkeuze in het VMBO verschilt landelijk met de grote steden.³⁷ Met name de richting landbouw wordt weinig gekozen in de grote steden. Economie wordt juist wat vaker gekozen. Antilliaanse leerlingen kiezen eveneens weinig voor landbouw en vaker voor economie. De Antilliaanse leerlingen kiezen daarnaast ook vaker voor de richting zorg.

In het HAVO en VWO wijkt de profielkeuze van Antilliaanse leerlingen nauwelijks af van het gemiddelde. Het profiel economie en maatschappij is hierin het meest voorkomend (+/- 35%), gevolgd door cultuur en maatschappij en natuur en gezondheid (beiden +/- 20%).

³⁷ Er waren geen specifieke cijfers beschikbaar over Amsterdam

Afb. 5.7 Profielkeuze VMBO van totaal leerlingen en Antillianen/Arubanen, schooljaar 2007/'08 (procenten)

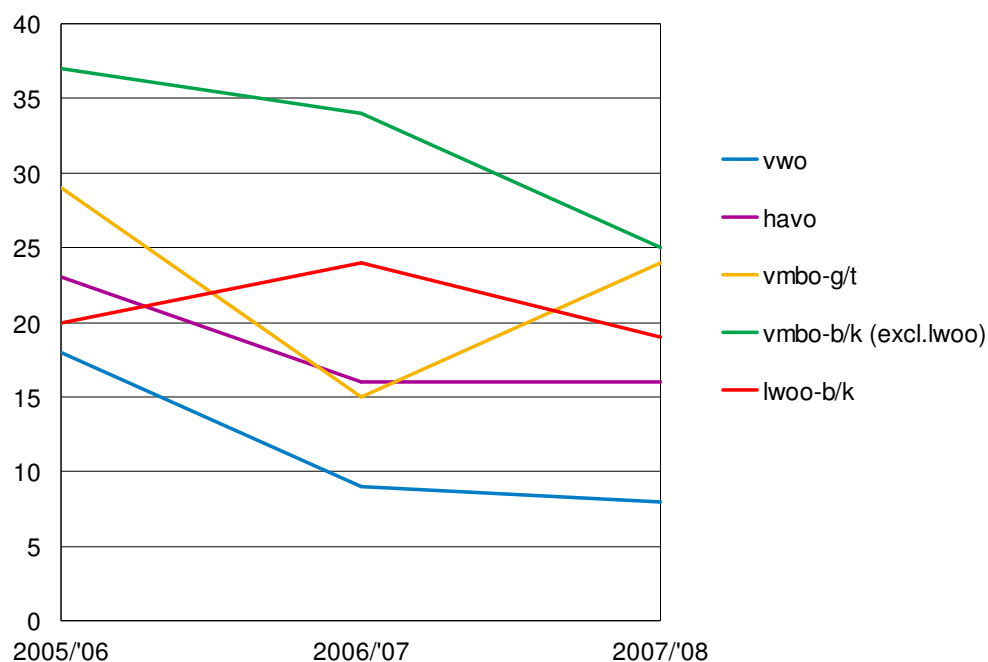

bron: CBS

Eindexamenresultaten

De eindexamenresultaten van de Amsterdamse Antillianen wijken op sommige niveaus af van het gemiddelde, omdat het om een zeer klein aantal eindexamenkandidaten gaat. De percentages zijn zowel hoger als lager dan het Amsterdamse gemiddelde en hier is over de jaren heen geen patroon in te herkennen. Het aantal geslaagden neemt sinds 2005 af. In het schooljaar 2007/'08 slaagden 90 Antilliaanse Amsterdammers voor het eindexamen.

Afb. 5.8 Antilliaanse geslaagden naar niveau, Amsterdam 2005/'06-2007/'08 (abs.)

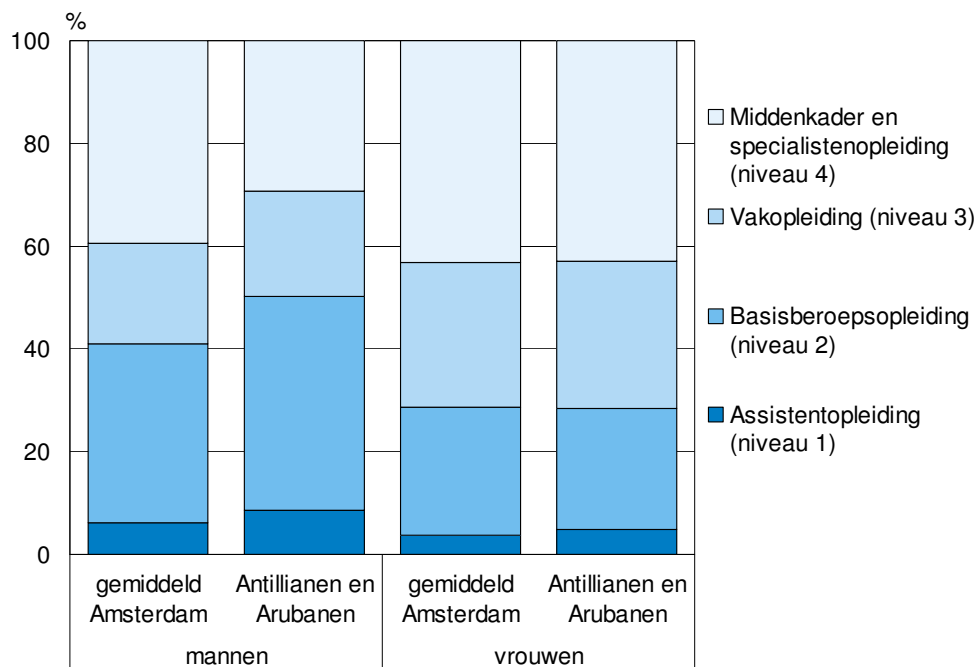

bron: CBS

MBO

In totaal volgen 667 Antilliaanse jongeren in Amsterdam een MBO-opleiding, 58% hiervan zijn vrouwen. Het MBO, de opleiding die volgt op het VMBO, kent vier niveaus. Niveau 1, de assistentopleiding, is niet voldoende voor een zogenoemde startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Antilliaanse mannen in Amsterdam volgen relatief vaak binnen het MBO de assistentopleiding en de basisberoepsopleiding (zie afb. 5.9). Het hoogste niveau, de middenkader en specialistenopleiding wordt door Antilliaanse mannen minder vaak gevolgd dan gemiddeld. Het niveau van Antilliaanse Amsterdamse vrouwen loopt overeen met het gemiddelde niveau onder Amsterdamse vrouwen.

Afb. 5.9 Deelname MBO per niveau in Amsterdam, 2008/09 (procenten)

bron: CBS

Voortgezet speciaal onderwijs

Voor kinderen die in het reguliere onderwijs niet goed tot hun recht komen en dus meer of andere zorg nodig hebben, is er het speciaal onderwijs. Het speciaal onderwijs is onder te verdelen in verschillende clusters. De clusters één tot en met drie bestaan uit scholen voor kinderen met visuele (REC 1), communicatieve (REC 2) of verstandelijke en/of lichamelijke handicaps (REC 3). Cluster vier bestaat uit scholen voor kinderen met ernstige ontwikkelingsstoornissen (psychiatrische of gedragsstoornissen en langdurig psychiatrisch zieken).

Het speciaal onderwijs biedt onderwijs aan leerlingen van 4-22 jaar. Vaak zijn de scholen voor primair en voortgezet onderwijs samengevoegd. In het schooljaar 2008-2009 gaan 3.292 Amsterdammers naar het speciaal onderwijs, waarvan 134 jongeren (4%) een Antilliaanse herkomst hebben. Bijna de helft van de Antilliaanse jongens die speciaal onderwijs volgen (48%), zit op een cluster 4 school (gemiddeld is dit 37%).

“Ik voel me vooral Nederlands”, zegt Zora ter Koele zonder aarzelen. Daarna voegt zij toe dat zij zich toch ook op de Antillen wel thuisvoelt. Ze komt daar nog wel eens om familie te bezoeken. Haar moeder is Antilliaanse, haar vader Nederlands. Ze is ook in Nederland geboren. En heeft Nederlandse vriendinnen, van heel uiteenlopende afkomst. Het Lyceum waar ze nu zit, heeft ze zelf mogen uitzoeken. Er gingen een paar vriendinnen van haar naar toe, daarom leek het haar wel leuk. Ze zit intussen in 4 Havo en het gaat goed. Hierna wil ze graag een HBO opleiding gaan doen, fysiotherapie in combinatie met sport. Zelf is Zora een fanatieke sporter. Ze speelt vier keer per week basketball. Sinds een jaar speelt ze ook eredivisie. De opleiding die ze wil gaan doen, sluit prachtig aan bij haar passie voor sport.

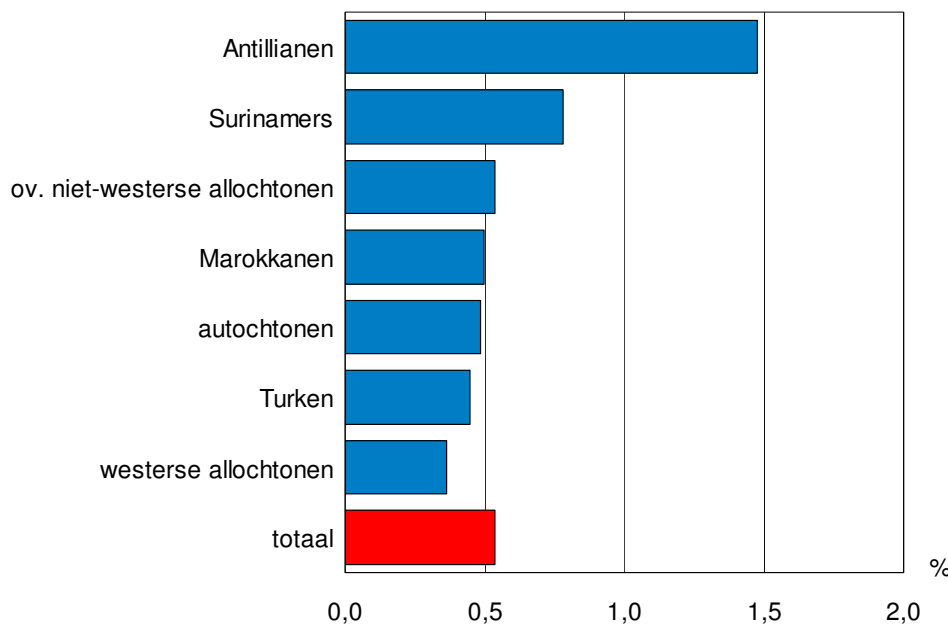
Afb. 5.10 Deelname aan speciaal voortgezet onderwijs in Amsterdam onder Antilliaanse Amsterdammers en onder alle Amsterdamse leerlingen, schooljaar 2008/09

	Antillianen		alle Amsterdammers	
	jongens	meisjes	jongens	meisjes
REC 1 (visuele handicap)	3	0	30	21
REC 2 (communicatieve handicap)	13	8	469	192
REC 3 (verstandelijke en/of lichamelijke beperking)	29	13	727	414
REC 4 (ernstige ontwikkelingsstoornissen)	50	4	835	187
REC onbekend	10	4	288	129
totaal voortgezet speciaal onderwijs	105	29	2.349	943

bron: LAS/O+S

Ook al hebben we het over kleine totalen, procentueel gezien blijken de Antilliaanse jongeren oververtegenwoordigd op het speciaal onderwijs in REC cluster 4 (ernstige ontwikkelingsstoornissen). Meer dan één procent (1,5 %) van de Antilliaanse jongeren zit op het speciaal onderwijs in REC cluster 4, voor alle andere groepen is dit percentage ruim onder de één procent. Dergelijke verschillen werden ook al in de vorige monitor geconstateerd.

Afb. 5.11 Leerlingen (0-22 jaar) die speciaal onderwijs REC 4 volgen als percentage van totale populatie in de stad per herkomstgroep, schooljaar 2008/09

bron: CFI /O+S

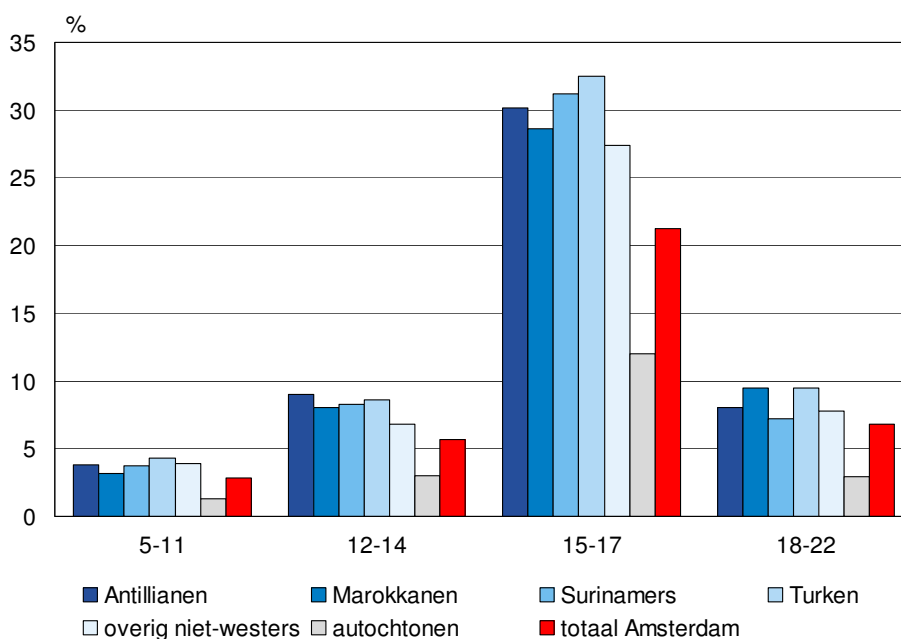
5.4 Schoolverzuim

Schoolverzuim betekent dat leerplichtigen zonder geldige reden niet op school verschijnen onder leestijd. Ook het verzuim van jongeren zonder startkwalificatie van 18 tot en met 22 jaar geldt mee als schoolverzuim. De meeste meldingen van verzuim in 2007/'08 zijn meldingen van een leerling die in vier aaneengesloten weken minimaal 1/8e deel van de leestijd heeft verzuimd en leerlingen die drie of meer dagen aaneensluitend hebben verzuimd. Op het moment dat de school een melding van verzuim maakt komt de leerplichtambtenaar in actie.

Het verzuimpercentage is het aantal verzuimmeldingen ten opzichte van het totaal aantal leerlingen. In het schooljaar 2007/'08 was het verzuimpercentage van Amsterdamse leerlingen tussen de 5 en 22 jaar 7,7%. Het meeste verzuim komt voor onder de leeftijdsgroep 15 t/m 17 jaar (21,2%). Onder Antilliaanse Amsterdammers is het verzuimpercentage met gemiddeld 11% significant hoger. Ook het verzuimpercentage van 15 t/m 17 jarigen is met 30,1% hoger dan gemiddeld. Het verzuimpercentage is echter niet hoger dan voor andere niet-westerse allochtone groepen.

Schoolverzuim komt ongeveer evenveel voor onder Antilliaanse jongens (12,5%) als onder Antilliaanse meisjes (9,5%). Het relatief hoge verzuim onder Antilliaanse jongeren werd ook al in de vorige monitor beschreven (over 2001/'02 en 2002/'03).³⁸

Afb. 5.12 Aandeel jongeren die verzuimen in Amsterdam, per herkomstgroep en leeftijdsgroep, schooljaar 2007/'08 (procenten)

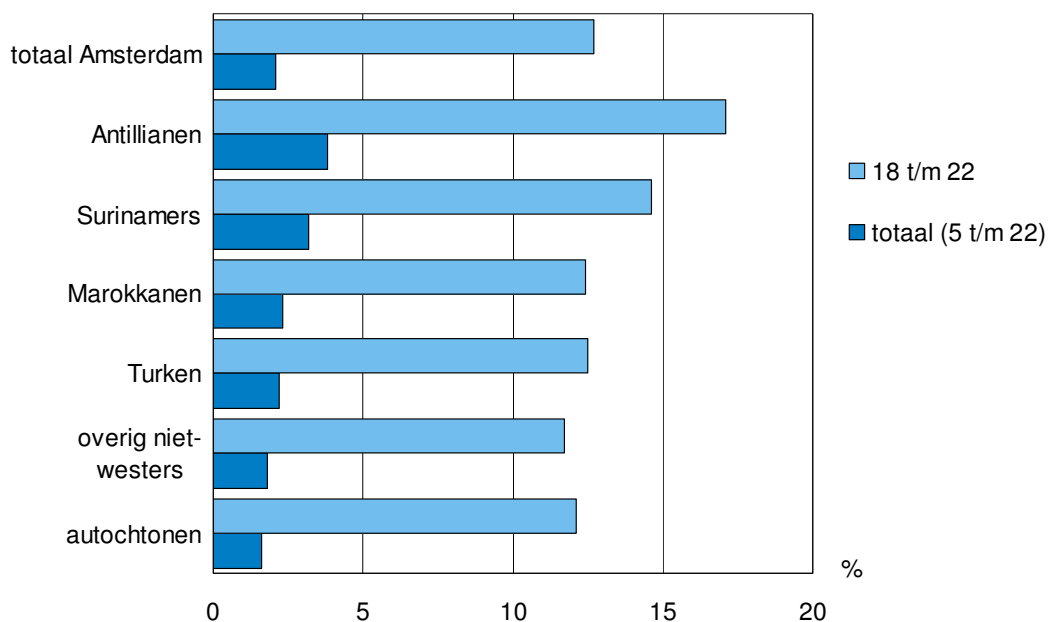
bron: DMO/O+S

³⁸ Bron: Bestuurlijke rapportage schooljaar 2007-2008, Bureau Leerplicht Plus, gemeente Amsterdam

5.5 Schooluitval

Met schooluitval wordt bedoeld dat een jongere niet meer naar school gaat, niet meer op een school is ingeschreven en geen startkwalificatie heeft behaald.³⁹ In het schooljaar 2007/'08 zijn er in Amsterdam in totaal 2.272 leerlingen uitgevallen, in totaal is dat 2,1% van de scholierenpopulatie. Onder Antillianen is dit percentage het hoogst van alle herkomstgroepen: 3,8%. Jongens vallen iets vaker uit dan meisjes, 4% tegen 3,5%. De schooluitval is vooral hoog onder leerlingen in de leeftijdsgroep 18 t/m 22 jaar, daar is de gemiddelde Amsterdamse schooluitval 12,7%. Ook onder Antilliaanse jongeren van 18 t/m 22 is het uitvalpercentage in 2007/'08 het hoogst van alle herkomstgroepen: 17,1%.⁴⁰

Afb. 5.13 Aandeel jongeren (5 t/m 22 jaar en 18 t/m 22) dat voortijdig de school verlaat per herkomstgroep in Amsterdam, schooljaar 2007/'08 (procenten)

bron: LAS/O+S

In Rotterdam liggen de geregistreerde verzuimcijfers lager, maar ook daar zien we een oververtegenwoordiging van Antilliaanse jongeren.⁴¹

Voorgaande gegevens gingen over de jongeren die in het schooljaar 2007/'08 zijn uitgevallen. Als we echter naar het totaal aantal jongeren tussen de 18 en 22 jaar kijken die momenteel niet naar school gaan en geen startkwalificatie hebben (ook al zijn ze al twee jaar geleden uitgevallen) dan zien we gemiddeld een iets hoger percentage

³⁹ Startkwalificatie: een diploma havo, vwo of mbo vanaf niveau 2. Een diploma vmbo of mbo niveau 1 is geen startkwalificatie.

⁴⁰ Bron: Bestuurlijke rapportage schooljaar 2007-2008, Bureau Leerplicht Plus, gemeente Amsterdam

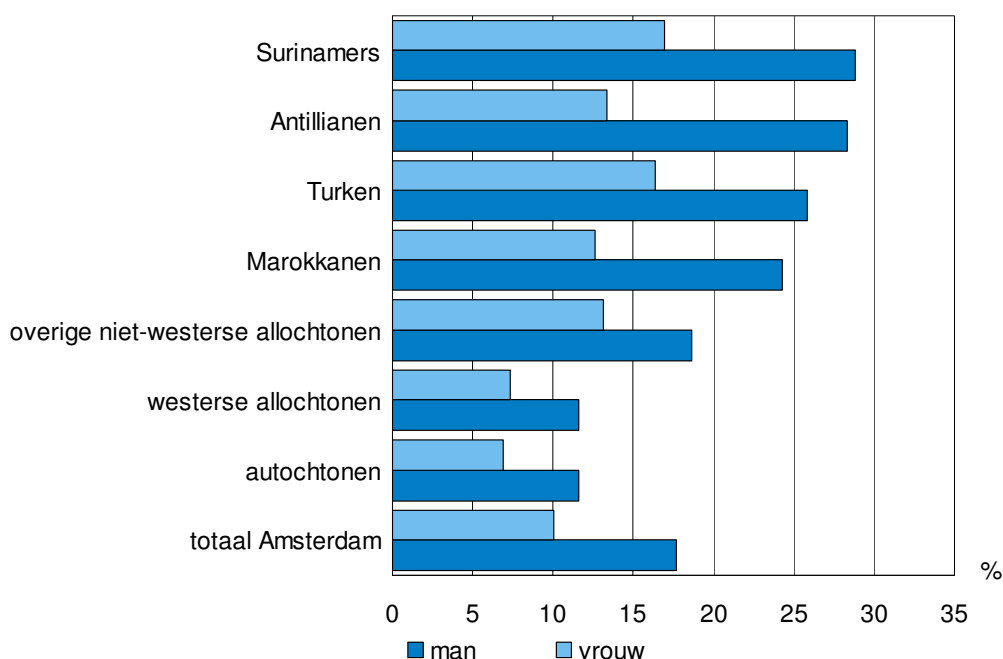
⁴¹ Zie: *Antilliaanse Rotterdammers 2008*. Gemeente Rotterdam/Risbo, De Boom e.a., 2008.

voortijdig schoolverlaters, 13,5%. Onder Antillianen is dit percentage 20,4%, lager dan het aandeel Surinaamse voortijdig schoolverlaters, 22,7%.

Dergelijke verschillen werden ook in de vorige monitor gevonden (over het schooljaar 2002/'03) en worden ook in Rotterdams onderzoek vermeld.⁴² Het aandeel voortijdig schoolverlaters ligt onder Antillianen in Rotterdam hoger dan in Amsterdam (24% tegenover 20% in Amsterdam). Antillianen in Rotterdam verlaten, in tegenstelling tot die in Amsterdam, vaker voortijdig school dan Surinamers (21%).

Als we het percentage schoolverlaters in Amsterdam uitsplitsen naar geslacht dan zien we dat de Antilliaanse jongens, samen met de Surinaamse jongens, het hoogste percentage van voortijdig schoolverlaten hebben (28%-29%). Onder Antilliaanse meisjes is het aandeel voortijdige schooluitval met 13% ongeveer gelijk aan het percentage van Marokkaanse en overige niet-westerse allochtonen. Het is echter duidelijk lager dan het percentage van Surinaamse en Turkse meisjes.

Afb. 5.14 Aandeel jongeren (18 t/m 22 jaar) dat voortijdig de school verlaat per herkomstgroep en geslacht in Amsterdam, schooljaar 2007/'08 (procenten)

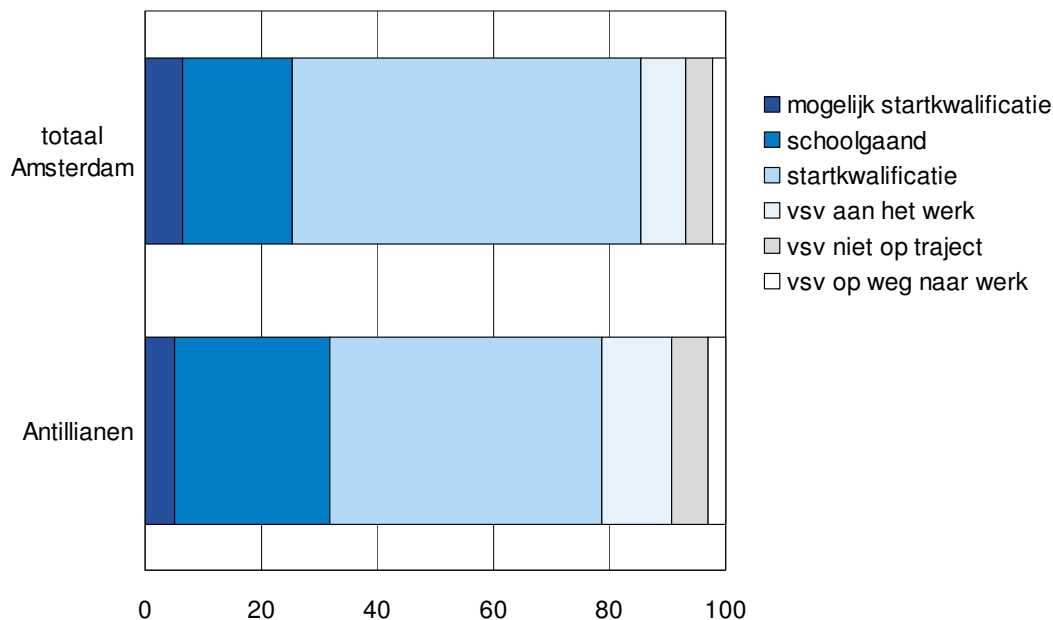
bron: LAS/O+S

Van alle jongeren die een school hebben verlaten zonder startkwalificatie te behalen wordt bijgehouden wat ze in de jaren erna doen. Van al deze jongeren van 17 t/m 22 jaar, heeft de ruime meerderheid een startkwalificatie behaald of zijn zij schoolgaand (79%), onder Antilliaanse jongeren is dit percentage met 74% iets lager. Van de Antilliaanse schoolverlaters is 21% niet meer bezig een startkwalificatie te halen, zij zijn aan het werk,

⁴² Zie: *Antilliaanse Rotterdammers 2008*. Gemeente Rotterdam/Risbo, De Boom e.a., 2008.

op weg naar werk of niet meer op traject. Onder de gemiddelde Amsterdamse schoolverlaters is dit 15%.

Afb. 5.15 Status van bovenleerplichtige jongeren (17 t/m 22 jaar), 2007/'08 (procenten)

bron: LAS/O+S, peildatum 31-10-2007

Ontwikkelingen in voortijdig schoolverlaten

In de periode 2004/'05 tot 2007/'08 zien we een daling in het aandeel voortijdig schoolverlaters onder Amsterdamse jongeren van 18 t/m 22 jaar (van 22% naar 14%). Deze daling zien we ook terug onder Antilliaanse schoolverlaters (van 26% naar 20%).⁴³

Het CBS heeft voor de 21 Antillianengemeenten een andere methode gekozen om naar ontwikkelingen in schoolverlaters te kijken. Zij kijken alleen naar de uitstroom van middelbare scholieren tussen twee opeenvolgende schooljaren. Op deze manier wordt alleen de positie in kaart gebracht van jongeren die het jaar ervoor op school zaten en niet die van álle jongeren tussen de 17 en 23 jaar. Deze invalshoek laat een andere ontwikkeling voor de schooluitval onder Antilliaanse jongeren zien, namelijk dat de oververtegenwoordiging van voortijdig schoolverlaters onder Antillianen in Amsterdam is gedaald.⁴⁴

⁴³ Gemeente Amsterdam, DMO, *Leerplicht- en RMC-functie voortijdig schoolverlaten. Schooljaar 2004-2005, 2006*. In 2004/'05 zijn voor het eerst jongeren met een startkwalificatie opgenomen in het populatiebestand waardoor het aandeel voortijdig schoolverlaters kon worden berekend. Dit gegeven geldt voor de peildatum 31 juli 2005. Eerdere jaren werden jongeren niet meer gevolgd vanaf het moment dat zij een startkwalificatie behaalden. Sinds 2006/'07 kan de populatie over het hele schooljaar worden gevolgd.

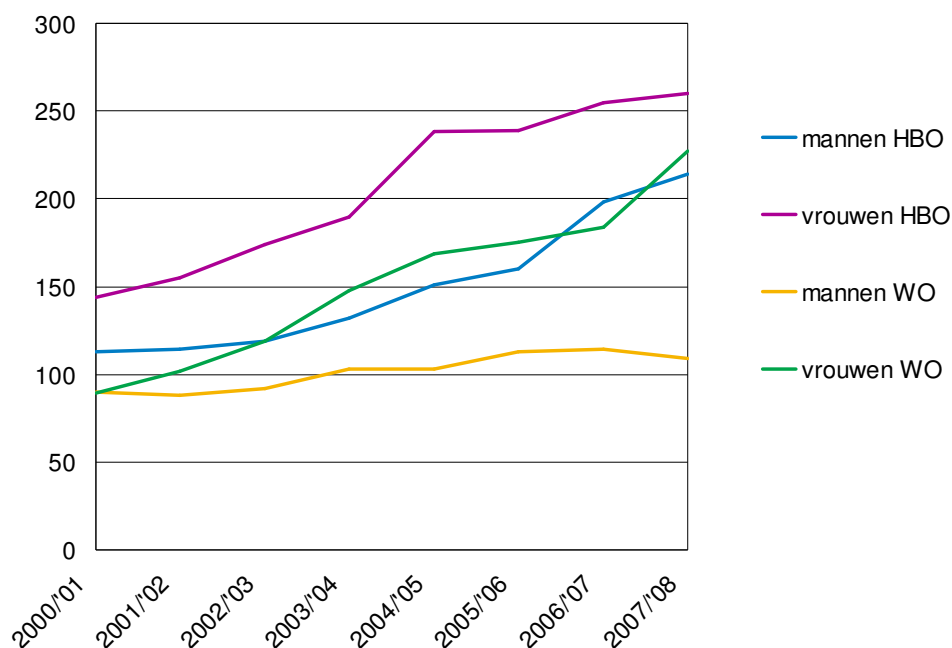
⁴⁴ Volgens het CBS is in het schooljaar 2004/'05 7% van de Antilliaanse leerlingen in het voortgezet onderwijs (mogelijk) voortijdig schoolverlater in Amsterdam, terwijl het gemiddelde aandeel op 4% lag. In 2006/'07 liep het aandeel Antilliaanse (mogelijk) voortijdig schoolverlaters terug naar 4%, terwijl het gemiddelde toen 3% was. Het aandeel voortijdig schoolverlaters liep onder Antilliaanse leerlingen verhoudingsgewijs dus iets

5.6 Hoger onderwijs

Het aantal Antillianen dat deelneemt aan het hoger onderwijs neemt toe. Dat zien we ook onder Amsterdammers van Turkse, Marokkaanse en Surinaamse afkomst. In het studiejaar 2006/'07 nemen in totaal 810 Antillianen deel aan hoger onderwijs: 474 aan Hoger beroepsonderwijs en 336 aan Wetenschappelijk onderwijs. Wanneer we het aantal Antillianen dat volgens het CBS hoger onderwijs volgt afzetten tegen de totale populatie in Amsterdam, betekent dat dat circa de helft van de Antillianen in de leeftijdsgroep 18 t/m 24 jaar hoger onderwijs volgt.

Antilliaanse vrouwen gaan vaker naar het hoger onderwijs dan Antilliaanse mannen (487 om 323). Dit is niet anders dan bij autochtone of Surinaamse studenten en ook bij de Turkse en Marokkaanse jongeren zijn het de vrouwen die vaker gaan studeren. Het aantal Antilliaanse mannen dat Wetenschappelijk onderwijs volgt is vrij laag (109 tegenover 227 onder Antilliaanse vrouwen) en is de afgelopen jaren nauwelijks gestegen (zie afb. 5.16).

Afb. 5.16 Deelname van Amsterdamse Antillianen aan het HBO en WO, 2000/'01-2007/'08 (abs.)

bron: CBS

Cijfers over Nederland in het algemeen laten zien dat het grootste gedeelte van de Antilliaanse mannen en vrouwen die het hoger onderwijs volgen zogenaamde eerste generatie Antillianen zijn.⁴⁵ Mogelijk zijn zij voornamelijk gemigreerd omdat ze een studie wilden volgen aan een Nederlandse universiteit.

Onder de niet-westerse allochtone jongeren van 17-20 jaar stroomde 6% in 2005 het hoger onderwijs in, tegenover 11% onder autochtonen. De Antilliaanse en Surinaamse

sneller terug dan onder alle leerlingen, waardoor de oververtegenwoordiging aan schoolverlaters onder Antilliaanse leerlingen is gedaald.

⁴⁵ Bron: CBS.

groep is wat beter vertegenwoordigd (beide 7%), terwijl Turkse en Marokkaanse jongeren het minst vaak doorstromen naar het hoger onderwijs (beide 5%).⁴⁶ Dit soort gegevens zijn niet beschikbaar over Amsterdam.

Studiekeuze

De studiekeuze van de Antilliaanse studenten in Nederland lijkt, vooral op het HBO, erg op de keuze van de overige Nederlandse studenten. Studenten aan de universiteit van niet-westerse herkomst kiezen vaker voor bedrijfskunde, rechten en gezondheidszorg dan gemiddeld. Dat geldt ook voor Antillianen. De technische studies op het HBO en bedrijfswetenschappen op de universiteit zijn vooral in trek bij de eerste generatie Antillianen. De verschillen tussen studiekeuze van mannen en vrouwen (bijvoorbeeld technische studies meer in trek bij mannen, onderwijs meer bij vrouwen) zijn niet anders voor Antilliaanse studenten dan voor de gemiddelde studenten.

Afb. 5.17 Studiekeuze van ingeschreven studenten in Nederland naar herkomst, 2008/09 (procenten)

	HBO			WO		
	algemeen	niet-westerse allocht.	Antillianen	algemeen	niet-westerse allocht.	Antillianen
aantal ingeschreven studenten	379.830	53.800	6.710	217.730	25.850	2.900
onderwijs	19	12	15	4	2	3
taalwetenschappen, geschiedenis, kunst	6	4	4	14	9	9
sociale wetenschappen, journalistiek	6	6	6	20	16	18
bedrijfskunde, administratie	23	35	26	18	22	23
rechten	2	5	4	11	17	16
natuurwetenschappen, informatica	6	6	8	8	7	7
techniek, industrie, bouwkunde, landbouw, diergeneeskunde	8	7	9	9	10	7
gezondheidszorg, welzijn	19	18	21	15	17	17
persoonlijke dienstverlening, vervoer	10	7	8	1	1	0

bron: CBS

Volgens de onderwijsraad verschillen groepen autochtone en niet-westerse allochtone instromers in het hoger beroepsonderwijs op drie belangrijke punten: de autochtone instromers zijn jonger; zij hebben een andere middelbareschoolloopbaan doorlopen (meer HAVO of VWO dan middelbaar beroepsonderwijs); en niet-westerse groepen kiezen op andere studierichtingen (veel vaker economie).⁴⁷

⁴⁶ Bron: Echo (expertisecentrum diversiteitsbeleid), R. Wolff. *Met vallen en opstaan. Een analyse van instroom, uitval en redementen van niet-westers allochtone studenten in het Nederlandse hoger onderwijs 1997-2005*. Utrecht, 2007.

⁴⁷ Bron: De onderwijsraad. *Een succesvolle start in het Hoger Onderwijs*. 2008

Uitval en studieresultaat in het hoger onderwijs

Uit onderzoek van het ECHO onder diverse cohorten Nederlandse studenten blijkt dat er verschillen zijn tussen de studieloopbaan van studenten op het hoger onderwijs van autochtone en van niet-westerse allochtone herkomst.⁴⁸

Leeftijd en vooropleiding blijken de belangrijkste samenhang te vertonen met de mate van uitval op het HBO. Studenten die op een latere leeftijd (19 jaar of ouder) aan een HBO-opleiding beginnen, hebben minstens een tweemaal grotere uitvalkans dan jongere starters (18 jaar of jonger). Verder vallen MBO-ers anderhalf tot twee maal zoveel uit als havisten. Volgens dit onderzoek vallen naast deze genoemde verschillen niet-westerse allochtone studenten vaker binnen twee jaar uit (19%) dan autochtone studenten (15%). Het percentage Antilliaanse HBO-studenten dat uitvalt⁴⁹ is echter lager dan het percentage van de andere niet-westerse allochtone studenten, maar hoger dan dat van autochtone studenten. In het WO zijn de uitvalpercentages lager⁵⁰ en verschillen ze minder tussen de verschillende herkomstgroepen.

In het Nederlandse hoger onderwijs zijn qua studierendementen grotere verschillen te zien tussen autochtone en niet-westerse allochtone studenten. Op het HBO heeft na zes jaar bijna 70% van de autochtone studenten een diploma behaald, van de niet-westerse allochtone studenten is dit voor 50% het geval. In het algemeen doet de tweede generatie studenten het beter dan de eerste generatie, dit is duidelijk te zien bij de Antilliaanse studenten. De Antilliaanse eerste generatie studenten halen een rendement van 45%, onder de tweede generatie Antilliaanse studenten ligt het rendement op 58%. Voor zowel allochtone als autochtone studenten geldt dat vrouwen en jongere studenten (bij aanvang jonger dan 18 jaar) beter presteren dan mannen en oudere studenten (bij aanvang ouder dan 19 jaar). Het verschil tussen vooropleiding, wat bij de uitval op het HBO duidelijk zichtbaar was, is niet meer zichtbaar bij het rendement op het HBO.

Ook in het WO is er een verschil tussen het rendement van autochtone en niet-westerse allochtone studenten. Van de studenten die in 1999 waren begonnen met studeren had 55% van de autochtonen in 2005 zijn diploma behaald ten opzichte van 43% van de niet-westerse allochtone studenten. Ook hier zien we dat het rendement hoger is onder vrouwen en jongere studenten (bij aanvang 19 of jonger).

De onderzoekers concluderen dat vooral de grote verschillen tussen rendement van studenten van autochtone en niet-westerse allochtone herkomst verontrustend zijn. Op de specifieke positie van Antilliaanse studenten wordt geen nadruk gelegd.

Ralitsa Vliese zit in de derde klas Havo. Op haar school zitten nauwelijks leerlingen van Antilliaanse afkomst. Ralitsa is in Nederland geboren, maar heeft zeker nog heel veel binding met Curaçao! Ze heeft er heel veel neven en nichten wonen van haar leeftijd en gaat er ieder jaar wel naar toe. Het liefst zou ze later weer naar Curaçao gaan, en zelf een bedrijfje beginnen. Na haar Havo opleiding wil Ralitsa graag een HBO management opleiding gaan doen. Dat kan haar zeker helpen bij het starten van een eigen bedrijf. Wat voor bedrijf? Iets met muziek, zegt Ralitsa meteen. Daar houdt ze erg van. Zang, dans, hiphop, R&B... Ralitsa is er van overtuigd dat ze in Nederland een goede opleiding kan volgen. Dat kan voor haar een heel goede basis zijn, als ze weer terugwil naar Curaçao.

⁴⁸ Bron: Echo (expertisecentrum diversiteitsbeleid), R. Wolff. *Met vallen en opstaan. Een analyse van instroom, uitval en redementen van niet-westers allochtone studenten in het Nederlandse hoger onderwijs 1997-2005.* Utrecht, 2007.

⁴⁹ Specifieke percentages worden in dit onderzoek niet genoemd.

⁵⁰ Onder andere omdat afstroom naar het HBO geen uitval uit het hoger onderwijs betekent.

6 Gezondheid en zorg

Kernpunten:

- Antillianen in Nederland zijn gemiddeld minder gezond en hebben een minder gezonde levensstijl dan autochtone Nederlanders. Toch gaan ze minder vaak naar de huisarts.
- Circa 150 Antillianen in Amsterdam zijn OGGZ-cliënt. Hun psychiatrische problemen gaan vaak samen met drugsgebruik.
- Antilliaanse kinderen hebben vaker overgewicht dan autochtone kinderen.
- Bijna 5% van de Antilliaanse tiener meisjes (15 tot 20 jaar) is moeder. Dit aandeel tienermoeders in het Amsterdamse bevolkingsregister is bijna vier keer zo hoog als onder alle Amsterdamse tienermeisjes.
- In vergelijking met 2004 is het aantal Antilliaanse tienermoeders niet verder gedaald.
- Antilliaanse vrouwen plegen het vaakst abortus van alle grote bevolkingsgroepen in Nederland; 10 keer zo vaak als autochtone vrouwen.
- Antilliaanse kinderen in Nederland hebben 50% meer kans om te overlijden in het eerste levensjaar dan autochtone kinderen.
- Antilliaanse ouders (van 0-4 jarigen) ervaren vaker opvoedingsproblemen dan gemiddeld, maar zoeken minder vaak professionele hulp.

Dit hoofdstuk gaat in op de gezondheidstoestand van Antillianen. Het gaat daarbij om relatieve leefstijl- en gezondheidsverschillen, dat wil zeggen ten opzichte van andere bevolkingsgroepen, en het gebruik van zorg. Daarnaast wordt onder andere aandacht besteed aan het hoge aantal tienermoederschappen en opvoedingsproblemen in Antilliaanse gezinnen.

6.1 Leefstijl- en gezondheidsverschillen

Verschillende (landelijke) onderzoeken wijzen erop dat Antillianen in Nederland minder gezond zijn en een minder gezonde levensstijl hebben dan autochtonen.

*Overgewicht*⁵¹

Volwassen Antillianen in Nederland hebben, evenals mensen van Turkse en Marokkaanse afkomst, vaker overgewicht dan autochtonen.⁵² Wel kampen Antillianen iets

⁵¹ De bron van de gegevens over overgewicht is (tenzij anders vermeld): Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP), J. Dagevos & H. Dagevos. *Minderheden meer gewicht: over overgewicht bij Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen en het belang van integratiefactoren*. Den Haag, augustus 2008. Voor de definitie van overgewicht is gebruik gemaakt van de BMI-score (Body Mass Index) op basis van zelfrapportage van mensen van 18-70 jaar (BMI=kg/m²). Van overgewicht is sprake van een BMI tussen de 25 en 30 en obesitas is aan de orde bij een BMI van 30 en hoger.

⁵² Zie bijvoorbeeld: *Hart- en vaatziekten bij allochtonen in Nederland. Een cijfermatige verkenning naar leefstijl- en risicofactoren, ziekte en sterfte*. RIVM rapport nr. 261858006. Bilthoven: RIVM, 2002a.

minder vaak met overgewicht (49%) dan Turken (54%) en Marokkanen (51%), maar meer dan Surinamers (46% onder Creolen, 45% onder Hindoestanen; autochtonen 46%). Van de herkomstgroepen zijn Antillianen het vaakst extreem zwaar: 20% kampt met ernstig overgewicht (obesitas). Het gaat vooral om vrouwen: een kwart van de Antilliaanse vrouwen heeft ernstig overgewicht, tegenover 14% van de mannen. Bij autochtonen heeft 10% van de mannen ernstig overgewicht en 12% van de vrouwen.

Voorals mensen met een lage opleiding kampen met overgewicht. Van de laag opgeleide Antillianen in Nederland is 6 op de 10 te dik, onder hoog opgeleide Antillianen geldt dat voor nog geen 4 op de 10. Ook de migratieachtergrond blijkt veel verschil te maken. Van de Antillianen in Nederland zijn diegenen die hier zijn geboren het minst vaak te dik (29%) en die van de eerste generatie die voor 1980 hier zijn gekomen het vaakst te dik (69%). Antillianen van de tussengeneratie (tussen hun 6^e en 18^e jaar naar Nederland gekomen) en eerste generatie Antillianen die hier na 1980 kwamen, nemen qua overgewicht een tussenpositie in (respectievelijk 48% en 58%).

Het overgewicht van niet-westerse allochtonen hangt samen met het gegeven dat zij in het algemeen minder bewegen en sporten dan autochtonen, vooral vrouwen sporten minder. Antillianen (en Surinamers) sporten wel wat vaker dan Marokkanen en Turken.⁵³ Uit focusgroepgesprekken met Antilliaanse en Surinaamse vrouwen komt naar voren dat het vaak gaat om alleenstaande moeders die volgens eigen zeggen een te druk gezinsleven hebben om te sporten en sporten te duur vinden.⁵⁴

Andere gevonden verschillen in (determinanten van) gezondheid tussen Antillianen in Nederland en andere bevolkingsgroepen zijn⁵⁵:

- Antillianen hebben, evenals Surinamers, Marokkanen en Turken (van 35 jaar en ouder in Amsterdam) vaker een verhoogde bloeddruk dan autochtonen.
- Antillianen en Surinamers (mannen) zijn vaker zware drinkers dan autochtonen.
- Onder Antillianen en Surinamers ligt afhankelijkheid van drugs hoger dan onder autochtonen.
- Het hiv-virus komt vaker voor onder Antillianen in Nederland dan onder de autochtone bevolking.

Ouderen

Landelijk onderzoek naar de gezondheid van ouderen laat zien dat Antilliaanse ouderen (55-plus) vaker last hebben van chronische aandoeningen dan autochtonen, maar minder vaak dan andere niet-westerse allochtonen. Zo hebben zij vaker suikerziekte (22%) dan autochtonen (10%), maar minder vaak dan andere niet-westerse groepen (Surinamers en Turken 28%, Marokkanen 31%). Dat geldt ook voor hoge bloeddruk (37% versus 29% onder autochtonen, Turken 50%, Marokkanen 41%, Surinamers 42%). Antilliaanse ouderen hebben echter minder vaak kanker (2%), ernstige hartaandoeningen (5%) en luchtwegaandoeningen (5%) dan autochtonen (respectievelijk 11%, 10% en 14%). De

⁵³ Enkele voor allochtonen specifieke factoren die verband houden met sportdeelname zijn verblijfsduur in Nederland en sportcultuur in het land van herkomst. Hoe langer men in Nederland woont, hoe vaker men sport. Vanwege de oorspronkelijke sportcultuur is de sportdeelname onder Islamitische vrouwen erg gering.

⁵⁴ Bron SCP, zie voetnoot 1.

⁵⁵ Zie overzicht RIVM: Haastrecht P. van (NIGZ), Verweij A. (RIVM). *Wat wordt met preventie gericht op allochtonen beoogd?* In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM, <<http://www.nationaalkompas.nl>> Preventie\ Gericht op doelgroepen\ Allochtonen, 15 april 2008.

oudere Antillianen in dit onderzoek rapporteerden ongeveer even vaak fysieke beperkingen als de autochtonen en minder vaak dan Turken en Marokkanen.⁵⁶

6.2 Geestelijke gezondheid

Psychische stoornissen komen in de grote stad vaker voor dan in de rest van het land, zo ook onder Antillianen in Amsterdam. Uit onderzoek van de GGD Amsterdam blijkt dat stemmings- en angststoornissen in Amsterdam vaker voor komen dan in de rest van Nederland. Deze stoornissen komen veel vaker voor bij Turkse Amsterdammers, dan bij autochtone Nederlanders. Bij Marokkaanse Amsterdammers komen deze stoornissen iets meer voor dan bij autochtone Nederlanders. Er zijn geen aanwijzingen dat de stoornissen bij Surinaams of Antilliaanse Amsterdammers vaker voor komen.⁵⁷

In Amsterdam is van 2,9% van de Antillianen bekend dat zij in 2003 GGZ-cliënt waren, tegenover 1,7% onder de Antillianen totaal in Nederland. Het gaat om 336 Antilliaanse cliënten van de in totaal 36.085 GGZ-cliënten in Amsterdam. Verhoudingsgewijs zijn er in Amsterdam onder Antillianen, naast Turken en mensen afkomstig uit overige niet-westerse landen, de meeste GGZ-cliënten (allen 2,9% tegenover 2,4% onder autochtonen). Onder jonge cliënten zijn vaak autochtonen verhoudingsgewijs in de meerderheid (bijv. 2,8% onder autochtone jongens 0-19 jaar). Opvallend is daarom het relatief hoge aandeel GGZ-cliënten onder Antilliaanse jongeren. Van de Antilliaanse jongens (0-19 jaar) in Amsterdam is 2,4% GGZ-cliënt tegenover bijvoorbeeld 1,4% onder Surinaamse jongens en 1,0% onder Marokkaanse, Turkse of westerse allochtone jongeren. Ook Antilliaanse meisjes zijn oververtegenwoordigd in verhouding met andere allochtonen, al zijn de verschillen kleiner.⁵⁸

GGZ-cliënten van Antilliaanse afkomst kregen, evenals Surinaamse, in 2003 relatief vaker hulp vanwege psychotische stoornissen (28% van de Antilliaanse cliënten, 26% van de Surinaamse, tegenover 17% onder alle cliënten). Maar de Antilliaanse cliënten waren minder vaak in behandeling voor angststoornissen (6% tegenover 11% gemiddeld), persoonlijkheidsstoornissen (2% t.o. 6% gemiddeld) en stemmingsstoornissen (19% t.o. 25%). De gemiddelde kosten voor geestelijke gezondheidszorg waren voor (vooral mannelijke) Antilliaanse en Surinaamse GGZ-cliënten veel hoger dan bij de gemiddelde cliënt.⁵⁹

Uit landelijk onderzoek naar het voorkomen van schizofrenie blijkt dat Antillianen in Nederland, evenals Surinamers en Marokkaanse mannen, een verhoogde kans op deze ziekte hebben. Dit geldt zowel voor de eerste als de tweede generatie.⁶⁰

⁵⁶ SCP. *Gezondheid en welzijn van allochtone ouderen*. Den Haag, 2004. Bij de gemelde percentages is een correctie aangebracht voor leeftijd en geslacht.

⁵⁷ Elke vier jaar voert de GGD een gezondheidsmonitor uit. In deze monitor wordt ook het psychosociaal welbevinden gemeten. In 2005 heeft de GGD in samenwerking met de instellingen voor geestelijke gezondheidszorg in Amsterdam een aanvullend onderzoek uitgevoerd. In dit onderzoek werd het vóórkomen van depressieve stoornissen en angststoornissen in Amsterdam gemeten. Ook werd gemeten of mensen met een stoornis hiervoor zorg kregen. Aan het onderzoek hebben 812 mensen uit verschillende etnische groepen deelgenomen. Alle respondenten werden mondeling geïnterviewd in de taal van hun voorkeur.

⁵⁸ Projectgroep Onderzoek GGZ Amsterdam, Heijen, H. *Onderzoek Geestelijke Gezondheidszorg Amsterdam, 2006*.

⁵⁹ Zie voetnoot 54. Cijfers van Zorgis over 2003, exclusief verslavingszorg.

⁶⁰ Selten, J. P. (2002). Epidemiologie van schizofrenie bij migranten in Nederland, *Tijdschrift voor de psychiatrie* 44, nr. 10, blz. 665-675.

OGGZ-cliënten

In Amsterdam waren in 2007 ruim 3.000 OGGZ-cliënten (Openbare Geestelijke Gezondheidszorg) in beeld.⁶¹ Het gaat daarbij om mensen met psychiatrische problemen die ook vaak samengaan met andere problemen zoals drugsgebruik. Vijf procent van deze cliënten, circa 150 cliënten, is van Antilliaanse afkomst. Daarnaast is bijna de helft van de cliënten van Nederlandse afkomst en een kwart van Surinaamse afkomst. Ongeveer een derde deel van de Antilliaanse GGZ-cliënten woont in Zuidoost.⁶² Dat is minder dan gemiddeld onder Antillianen. In Zuidoost gaat het bij 6 van de 10 OGGZ-cliënten om chronisch drugsverslaafde cliënten uit Suriname en de Nederlandse Antillen.

6.3 Zorggebruik

Contact met de huisarts

Antillianen in Nederland hebben iets minder vaak contact met de huisarts dan andere herkomstgroepen: 76% van hen had in 2003 contact met de huisarts, terwijl dat bij Turken 82% is, bij Marokkanen 79% en bij autochtonen 80%. Dergelijke verschillen kwamen ook al in de vorige monitor naar voren. De verschillen zijn het grootst tussen mannen uit de verschillende herkomstgroepen.

Ook ligt de hoeveelheid contact met de huisarts bij Antillianen lager dan bij andere groepen. Zo heeft 35% van de Antillianen in 2003 1 of 2 keer contact gehad met de huisarts, terwijl dit percentage onder Turken en Marokkanen rond de 30% ligt. Twintig procent van de Antillianen had vaak contact (9 keer of meer), tegenover 25% bij Surinamers.⁶³

Uit een onderzoek onder ouderen (van 55 jaar en ouder) blijkt dat Antilliaanse ouderen in Nederland vaker naar de huisarts gaan dan autochtone en Molukse ouderen, maar minder vaak dan Turkse, Marokkaanse en Surinaamse ouderen.⁶⁴

Ziekenhuisopnames

Ook zijn er verschillen in ziekenhuisopnames: Antillianen (0-60 jaar) worden in Nederland vaker in een ziekenhuis opgenomen dan westerse allochtonen, autochtonen en mensen

⁶¹ OGGZ-cliënten zijn cliënten waarbij sprake is van chronische c.q. vaak recidiverende problemen op twee of meer van de domeinen wonen, zorg, inkomen, dagbesteding en beschermt gebruik. Er is sprake van een psychiatrische diagnose, die vaak samen gaat met drugsgebruik, gedragproblemen, maatschappelijk disfunctioneren zoals thuis/dakloosheid, schulden en criminaliteit (al dan niet door verslaving). Het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang G4 en Rijk is in 2006 van start gegaan en heeft als doel op termijn alle OGGZ-cliënten op adequate wijze in zorg te brengen, inclusief onderdak, activering, inkomen en medische zorg. Daarmee streeft men er ook naar de hoeveelheid overlast en crimineel gedrag door OGGZ-cliënten te verminderen. Om dit te kunnen bereiken zijn verschillende vormen van begeleid wonen en medische zorg voor OGGZ-cliënten opgezet.

⁶² Bron: GGD Amsterdam. *Zorg werkt! De eerste resultaten van het plan van aanpak Maatschappelijke Opvang in Amsterdam*. November, 2007.

⁶³ Zie: *Integratiekaart 2006*, Bron LINH, SSB.

⁶⁴ Bron: SCP. *Gezondheid en welzijn van allochtone ouderen*. November 2004. 60% van de Antilliaanse ouderen bezocht de afgelopen 2 maanden de huisarts. Onder Turken is dat 72%, onder Marokkanen 70%, Surinamers 69%, autochtonen 48% en Molukkers 53%.

uit de groep van overige niet-westerse landen, maar minder vaak dan mensen van Turkse afkomst.⁶⁵

Antillianen relatief vaak niet verzekerd

Uit landelijke gegevens (Gezondheidstatistieken) blijkt dat Antillianen relatief vaak niet verzekerd zijn tegen ziektekosten: 4,2% is op 1 mei 2007 niet verzekerd. Alleen onder de groep van overige niet-westerse allochtonen en onder westerse allochtonen ligt dit aandeel hoger (resp. 6,1% en 4,4%). Onder autochtonen (0,8%), Marokkanen (1,4%), Turken (1,5%) en Surinamers (1,8%) ligt het aandeel onderverzekerden aanzienlijk lager dan onder Antillianen. Bovendien is bij Antillianen in Nederland het aandeel onverzekerden, in tegenstelling tot bij de andere herkomstgroepen, niet gedaald maar gestegen (van 3,0 in 2006 naar 4,2% in 2007).⁶⁶

6.4 Gezondheid jeugd

De meeste van de voorgaande gezondheidsgegevens hebben betrekking op Antillianen in Nederland en zijn niet beschikbaar voor Antillianen in Amsterdam in het bijzonder. Wel zijn er gegevens bekend over de gezondheid van Amsterdamse Antilliaanse kinderen en jongeren (zie afb. 6.1).

Amsterdamse Antilliaanse kinderen zijn vaak te dik. Ruim een vijfde deel van de Antilliaanse kinderen van 5 jaar heeft (ernstig) overgewicht (21%). Dat is twee keer zo veel als onder autochtone kinderen (9%).

Van de 10-jarige Antilliaanse kinderen zijn zelfs vier van de tien kinderen te dik (38%); dat is 2,5 keer zo veel als onder autochtone kinderen (15%). Deze kinderen hebben 1,5 x zo vaak (ernstig) overgewicht als Surinaamse kinderen. Turkse kinderen hebben het vaakst overgewicht.

Onder Antilliaanse kinderen uit de 2^e klas van het voortgezet onderwijs heeft ruim een kwart (ernstig) overgewicht (26%). Dit is in vergelijking met de andere jaren en groepen relatief weinig. Meisjes hebben op alle leeftijden vaker overgewicht dan jongens.⁶⁷

⁶⁵ Bron: Statline, CBS, *Ziekenhuisopnamen, herkomstgroepering, geslacht en leeftijd*, 28-2-2008. Afgeronde gestandaardiseerde cijfers over 2005, opname per 1000 0-60 jarigen. Mannen: Antillianen/Arubanen: 126 ziekenhuisopnamen, westerse allochtonen: 109, autochtonen: 119, ov. niet-westers: 114, Marokkanen: 123, Turken: 154, Surinamers: 138. Vrouwen: Antillianen/Arubanen: 187 ziekenhuisopnamen, westerse allochtonen: 148, autochtonen: 164, ov. niet-westers: 158, Marokkanen: 184, Turken: 204, Surinamers: 188. Zie ook : CBS. *Jaarrapportage Integratie 2008*. Den Haag, 2008.

⁶⁶ Bron: CBS. *Jaarrapportage Integratie 2008*. Den Haag, 2008.

⁶⁷ Bronnen: GGD Amsterdam. Nieuwsbrief 'Over gewicht gesproken', nummer 5, oktober 2007. GGD Amsterdam, Jeugdgezondheidsmonitor Amsterdam. Facsheet gezondheid, welzijn en leefstijl van leerlingen in de tweede klas van het voortgezet onderwijs in Amsterdam; schooljaar 2005-2006 en 2006-2007. September 2008.

Afb. 6.1 Percentages (ernstig) overgewicht per herkomst- en leeftijdsgroep, 2007

	5-jarigen	10-jarigen	2 ^e klas VO, 2006/2007
Surinamers	16	33	25
Antillianen	21*	38*	26
Turken	25	44	41
Marokkanen	21	35	31
autochtoon	10	18	15
			24

bron: GGD Amsterdam, cijfers door O+S afgerond

* cijfer uit 2006, over 2007 zijn geen aparte cijfers over Antillianen gerapporteerd

6.5 Problemen rond seksualiteit, zwangerschap en geboorte

Onder de Antilliaanse bevolking in Nederland komen seksueel overdraagbare aandoeningen (soa) en hiv relatief vaak voor. Ook ligt het aantal tienerzwangerschappen onder Antillianen hoger dan onder de autochtone bevolking en ondergaan Antilliaanse vrouwen vaker een abortus dan vrouwen uit andere herkomstgroepen. Deze seksuele gezondheidsproblemen komen vaak voort uit het niet of niet goed gebruiken van voorbehoedsmiddelen.⁶⁸ Daarnaast is de zuigelingensterfte onder kinderen van Antilliaanse afkomst in Nederland relatief groot.

De cijfers in deze paragraaf gaan in veel gevallen niet specifiek over Amsterdamse Antillianen maar over Antillianen in Nederland in het algemeen. Het is niet bekend in hoeverre deze cijfers ook representatief zijn voor Antillianen in Amsterdam.

Soa en hiv

Uit gegevens van het RIVM blijkt dat onder de Antilliaanse bevolking in Nederland seksueel overdraagbare aandoeningen (soa) en hiv vaker voor komen dan onder de autochtone bevolking.⁶⁹ Chlamydia en gonorrhoe komen meer voor bij Antillianen en Surinamers dan bij Turken, Marokkanen en autochtonen.⁷⁰

Eind 2007 concludeerden de Rotterdamse GGD en het RIVM dat in vergelijking met vijf jaar geleden in Rotterdam opvallend veel meer Antillianen geïnfecteerd zijn geraakt met hiv. Naar schatting 0,8 tot 3,2 procent van de Rotterdamse Antillianen is besmet met hiv. In tegenstelling tot de stijging onder Antillianen is het aantal hiv-besmettingen bij Surinamers (0,7%) en bij Kaapverdianen (0,8%) niet gestegen. Het toenemende percentage infecties zou komen doordat Antillianen minder condooms gebruiken en door wisselende seksuele partners. Eén op de vijf Antilliaanse mannen met een vaste partner gaf in dit onderzoek aan buiten deze relatie ook losse seksuele partners te hebben.

⁶⁸ Zie het overzicht in: *Amor i salu. Resultaten van een communityproject ter bevordering van de seksuele gezondheid van Antillianen en Arubanen in Rotterdam*. P.L. Kocken e.d. Tijdschrift voor Sociale Geneeskunde, 2005, nummer 4, pag. 190-198. Zie bijvoorbeeld ook: *Landelijke Abortusregistratie 2007*. Nisso Rutgers Groep, december 2008.

⁶⁹ Zie bijv. RIVM. *Seksuually transmitted infections in the Netherlands in 2007*.

⁷⁰ Zie overzicht RIVM: Haastrecht P van (NIGZ), Verweij A (RIVM). *Wat wordt met preventie gericht op allochtonen beoogd?* In: Volksgezondheid Toekomst Verkenning, Nationaal Kompas Volksgezondheid. Bilthoven: RIVM.

*Tienermoeders*⁷¹

Het jaarlijkse aantal (en aandeel) geboren baby's bij tieners (jonger dan 20 jaar) is flink gedaald; in 2003 ging het in Amsterdam nog om 196 geboorten (1,8% van alle geboorten), in 2008 om 136 (1,3% van alle geboorten). Landelijke cijfers laten zien dat die daling optreedt onder niet-westerse allochtonen en dat het constant bleef onder autochtone meisjes.⁷² De daling geldt vooral voor Turkse en Marokkaanse meisjes. Het aandeel geboorten onder deze tieners ligt nog maar iets hoger dan onder autochtone meisjes. Het geboortecijfer onder Antilliaanse tienermeisjes in Nederland daalt maar licht en de daling geldt alleen voor de eerste generatie Antillianen. Onder de tweede generatie komen tienermoeders sowieso veel minder vaak voor. Het aandeel geboorten onder Antilliaanse tieners in Nederland is in 2007 nog altijd 8 keer zo groot als onder autochtone tieners.⁷³

In het bevolkingsregister van Amsterdam zijn op 1 januari 2009 217 tienermoeders (jonger dan 20 jaar) te achterhalen, waarvan 22 Antilliaanse tienermoeders. Vaak zijn deze tienermoeders inwonend, bijvoorbeeld bij hun moeder of bij andere familieleden. Tien procent van alle tienermoeders in het register (14 t/m 19 jaar) is van Antilliaanse afkomst. In de vorige monitor waren er volgens het bevolkingsregister circa 300 tienermoeders in de hoofdstad, waaronder iets meer dan 20 van Antilliaanse afkomst (8% van alle tienermoeders). Er werd toen gesproken van een daling in het aantal Antilliaanse tienermoeders van 1999 op 2004. We zien nu wel een daling in het aantal tienermoeders in het algemeen (van circa 300 in 2004 naar 217 in 2009), maar niet onder Antilliaanse tienermoeders (in beide jaren rond de 20). Het aandeel Antilliaanse tienermoeders onder alle tienermoeders is zelfs iets toegenomen (van 8% naar 10%).

Omgerekend naar de 479 Antilliaanse meisjes van 14 t/m 19 jaar in Amsterdam (op 1-1-2009) is 4,6% van hen moeder. Dat is bijna vier keer zo vaak als onder alle Amsterdamse meisjes van die leeftijd (1,0% moeder) en veruit het hoogst van alle grote herkomstgroepen (zie afb. 6.2). In de vorige monitor werd ook al een oververtegenwoordiging van tienermoeders onder Antillianen geconstateerd.

⁷¹ Voor het schrijven van deze paragraaf zijn verschillende bronnen gebruikt. Deze gebruiken verschillende definities voor tienerzwangerschap. Voor de duidelijkheid moet er een onderscheid gemaakt worden tussen het aantal tienerzwangerschappen (geboorten en abortussen), het totale aantal tienermoeders (alle tienermeisjes met één of meer kinderen van verschillende leeftijden) en tienermoederschap per jaar (aantal levendgeborenen door tienermeisjes per jaar).

⁷² Het gaat hier om het aantal geboorten in een bepaald jaar onder meisjes jonger dan 20 jaar. Cijfers van het CBS.

⁷³ CBS, Webmagazine, 9 juni 2008, *Steeds minder allochtone tienermoeders*.

Afb. 6.2 Aantal tienermoeders (14 t/m 19 jaar) in Amsterdam volgens het bevolkingsregister per herkomstgroep, 1 januari 2009

	14 jaar	15 jaar	16 jaar	17 jaar	18 jaar	19 jaar	totaal	% onder die groep
Surinamers	0	1	6	11	29	50	97	2,9
Antillianen	1	1	0	1	8	11	22	4,6
Turken	0	0	1	2	3	10	16	0,8
Marokkanen	0	0	0	1	2	5	8	0,2
overig niet-westerse								
allochtonen	0	0	0	2	6	13	21	0,8
westerse								
allochtonen	0	0	0	1	3	6	10	0,5
autochtonen	0	0	2	7	15	19	43	0,5
totaal	1	2	9	25	66	114	217	1,0

bron: O+S

In De Staat van de Jeugd (Jeugdmonitor Amsterdam 2009, O+S 2009) werd geconstateerd dat het aandeel tienermoeders in Amsterdam hoger ligt dan landelijk (1,1% tegenover 0,6%). Verder werd beschreven dat het aandeel tienermoeders van 2005 tot 2007 afnam (van 1,7% naar 1,1%) en daarna stabiel bleef (1,1% zie afb. 6.3). De daling trad vooral op voor Turkse en Marokkaanse meisjes en voor meisjes uit de groep van overige niet-westerse landen. Het aandeel tienermoeders onder Antilliaanse meisjes daalde van 2005 tot en met 2007 (van 5,3 naar 2,8%) en nam daarna weer toe (2008: 4,8% en 2009: 4,6%).

Afb. 6.3 Percentage tienermoeders (15-19 jaar) per herkomstgroep, 1 januari 2005-2009

	2005	2006	2007	2008	2009
Surinamers	3,5	2,8	3,0	3,3	3,1
Antillianen	5,3	3,4	2,8	4,8	4,6
Turken	1,9	1,6	0,7	0,9	0,9
Marokkanen	0,9	0,8	0,4	0,3	0,3
overige niet-westerse allochtonen	2,8	2,3	1,5	0,9	1,0
westerse allochtonen	1,1	0,8	0,5	0,6	1,1
autochtonen	0,7	0,6	0,5	0,6	0,6
totaal	1,7	1,3	1,1	1,1	1,1

bron: O+S

Bij het LAS (Leerlingen Administratie Systeem) in Amsterdam zijn 1.236 jonge moeders tot en met 22 jaar bekend, waarvan 81 van Antilliaanse afkomst.⁷⁴ Dat komt neer op 6,5%

⁷⁴ Er is door DMO (Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling, gemeente Amsterdam) in het LAS-bestand (=leerlingen administratie bestand, t/m 22 jaar) gekeken naar kinderen waarvan de moeder ook in het bestand staat, dan komen zij op 81 jonge Antilliaanse moeders. Volgens het bevolkingsregister zijn er 69 Antilliaanse jonge moeders. Het is niet duidelijk waar het verschil in aantal jonge moeders volgens het LAS (81, 10%) en het bevolkingsregister vandaan komt (69, 9%). Wel is de peildatum anders (respectievelijk 30-9-2008 en 1-1-2008).

van alle jonge moeders. Omgerekend naar de Antilliaanse populatie betekent dat dat 10,1% van de Antilliaanse meisjes/vrouwen van 14 t/m 22 jaar moeder is. De meeste van deze jonge Antilliaanse moeders zijn nog schoolgaand (35%) of hebben al een startkwalificatie behaald (26%).⁷⁵

In Rotterdam komt het moederschap onder jonge Antilliaanse vrouwen nog vaker voor dan in Amsterdam: ruim 14% van de Antilliaanse vrouwen van 15 t/m 22 jaar in Rotterdam is moeder (236 van de 1627 vrouwen).⁷⁶

Abortussen⁷⁷

Het abortuscijfer bij allochtone vrouwen en meisjes in Nederland ligt ruim twee tot bijna acht keer hoger dan bij autochtone vrouwen en meisjes. Bij Antilliaanse vrouwen in Nederland is het abortuscijfer het hoogst (41,6 per 1.000 vrouwen van 15-44 jaar; tegenover 5,3 onder autochtone vrouwen). Het abortuscijfer is van 2005 op 2007 voor alle herkomstgroepen gedaald; voor de Antilliaanse vrouwen van 44,3 naar 41,6 per 1.000 (-6%).

Antilliaanse vrouwen hebben van alle herkomstgroepen het vaakst al één of meer kinderen wanneer zij abortus lieten plegen. De zwangerschap kwam vermoedelijk te snel na een vorige of hun kinderwens was al vervuld. Ruim de helft van de Antilliaanse vrouwen die in 2007 abortus lieten plegen, hadden al eerder één of meerdere abortussen laten uitvoeren. Bij de autochtone vrouwen geldt dat voor ongeveer een kwart.

Dertien procent van alle abortussen in 2007 in Nederland werd uitgevoerd bij tieners. Abortus komt het vaakst voor onder Antilliaanse en Surinaamse tieners; in 2007 lieten 34,2 op de 1.000 Antilliaanse tieners een abortus uitvoeren en 35,9 Surinaamse tieners per 1.000. Onder autochtone tieners en tieners uit andere herkomstgroepen ligt dit aandeel veel lager (4,9 per 1.000 autochtone tieners, Turks 5,4 Marokkaans 13,6). Bijna tweederde van de Antilliaanse tieners (15-19 jaar) die zwanger waren lieten abortus plegen (65%). Onder zwangere Surinaamse en Marokkaanse tieners lag dit aandeel hoger (respectievelijk 76% en 70%) en onder zwangere autochtone en Turkse tieners lag dit aandeel iets lager (respectievelijk 63% en 62%).

Claire is 21 jaar. Ze heeft een kind en er is intussen een tweede op komst. Samen met haar vriend kwam ze naar Nederland. Ze wonen nu bij een nicht op een studentenkamer. Inschrijving in het bevolkingsregister is op dat adres niet mogelijk. De nicht van Claire wordt intussen door de Woningbouwcoöperatie met uitzetting bedreigd. Want studentenwoningen zijn echt maar voor één persoon bedoeld. Zonder vast woonadres kan Claire zich niet verzekeren tegen ziektekosten. Dat betekent dat zij zich straks bij de bevalling in de schulden zal moeten steken.

⁷⁵ Status van de 81 Antilliaanse tienermoeders volgens het LAS op 30-9-2008: 1 absoluut verzuim, 6 mogelijke startkwalificatie, 28 schoolgaand, 21 startkwalificatie, 12 voortijdig-schoolverlater aan het werk, 4 voortijdig-schoolverlater niet op traject, 9 voortijdig-schoolverlater op weg naar werk.

⁷⁶ Bron: *Antilliaanse Rotterdammers 2008 Een monitor van hun maatschappelijke positie*. J. de Boom e.a.. Risbo, Erasmus Universiteit, juli 2008. Ter vergelijking is voor Amsterdam ook de situatie op 1 januari 2008 genomen.

⁷⁷ Cijfers van de Nisso Rutgers Groep, december 2008. *Landelijke Abortusregistratie 2007*.

*Zuigelingensterfte*⁷⁸

Kinderen van Antilliaanse afkomst in Nederland hebben een bijna tweemaal grotere kans om te vroeg geboren te worden dan autochtone kinderen. Daarnaast is de kans dat Antilliaanse kinderen in Nederland in het eerste levensjaar overlijden 50% groter dan onder autochtone kinderen. Turkse en Surinaamse kinderen hebben 30% meer kans om te overlijden in het eerste levensjaar en bij Marokkaanse kinderen is de kans 40% hoger. Het verhoogde risico bij Antillianen komt vooral door een lager geboortegewicht en kortere zwangerschapsduur. Antilliaanse zuigelingen zijn bij hun geboorte gemiddeld bijna 300 gram lichter dan autochtone zuigelingen. Deze verschillen hangen samen met de leeftijd en de burgerlijke staat van de moeder. Antilliaanse zwangere vrouwen zijn vaker alleenstaand of tiener. Zo is 50% van de Antilliaanse zwangere vrouwen alleenstaand, tegenover 8% van de autochtone zwangere vrouwen. Ook is 10% van de Antilliaanse zwangere vrouwen tiener, tegenover 2% van de autochtone vrouwen.

6.6 Opvoedingsproblemen

Uit cijfers van de afdeling Jeugdgezondheidszorg van de GGD Amsterdam blijkt dat drie van de tien Antilliaanse ouders van 0 tot en met 4 jarigen opvoedingsproblemen ervaren. Vijf procent geeft aan behoefte te hebben aan opvoedingsondersteuning.⁷⁹ Het aandeel Antillianen dat opvoedingsproblemen ervaart is daarmee het hoogst van alle herkomstgroepen, maar de behoefte aan opvoedingsondersteuning is daarentegen relatief laag (zie afb. 6.4). Dit werd ook al in de vorige monitor beschreven. Wanneer gecorrigeerd wordt voor de overige sociaal demografische factoren, onder andere het alleenstaand ouderschap, dan vallen deze verschillen weg. Verder blijkt uit deze gegevens dat bijna driekwart van de Antilliaanse ouders gebruik maakt van kinderopvang of peuterspeelzaal. Dat is veel meer dan onder ouders van andere niet-westerse herkomst. Gebruik van kinderopvang blijkt niet gerelateerd aan opvoedingsproblemen en behoefte aan opvoedingsondersteuning. Wel werden bij kinderen die geen gebruik maken van kinderopvang vaker taal- en spraakproblemen gesignaleerd. De beschreven gegevens van de GGD dateren uit 2000/'01 maar er zijn geen recentere gegevens beschikbaar.

⁷⁸ Bron: Promotie-onderzoek van Ernst-Jan Troe van het Erasmus MC. 2008: *Ethnic differences in fetal growth, birth weight and infant mortality. The Generation R Study.*

⁷⁹ Bron: GG&GD Amsterdam, A.C.M. Diepenmaat. *Gebruik kinderopvang en opvoedingsproblemen bij Amsterdamse zuigelingen en kleuters.* Amsterdam, 2003.

Afb. 6.4 Ervaren opvoedingsproblemen en behoefte aan opvoedingsondersteuning 0 t/m 4 jarigen per herkomstgroep, 2000/'01 (procenten)

	ervaren		behoefte	
	opvoedingsproblemen	opvoedingsondersteuning	gebruik kinderopvang	
Surinamers	19	5	55	
Antillianen	30	5	73	
Turken	27*	9*	38	
Marokkanen	23*	6	25	
Ghana	18	8*	55	
overige landen	26*	10*	27	
autochtonen	18	4	77	
totaal	22	5	48	

* =significant verschil in opvoedingsproblemen/-ondersteuning na correctie voor de overige sociaal demografische factoren (o.a. eenoudergezin: 33% opvoedingsproblemen en 11% behoefte aan ondersteuning, versus twee-oudergezin: respectievelijk 19% en 5%)

bron: GGD Amsterdam, 2003

Tijdens een congres over tienermoederschap en emancipatie onder Antilliaanse en Arubaanse vrouwen kwam naar voren dat veel van deze vrouwen moeite hebben met het opvoeden van hun kinderen in een voor hen vreemde, sterk individualistische en dure samenleving. In veel Antilliaanse gezinnen is sprake van een matrifocale structuur, een gezinstype bestaande uit één of meer volwassen vrouwen en hun kinderen. In een dergelijk gezin spelen mannen een beperkte rol als partners en vaders.⁸⁰ Veel moeders zijn alleenstaand en hebben financiële problemen (zie ook het hoofdstuk Inkomen). Dit kan zorgen voor spanningen in het gezin.

Uit interviews met 20 moeders die in Amsterdam wonen en op Curaçao geboren zijn, blijkt dat zij hun situatie niet als problematisch zien terwijl hun tienerkinderen kampen met meervoudige (maatschappelijke) problemen.⁸¹ Driekwart van deze moeders is alleenstaand. Zij voeden hun kinderen redelijk autoritair op en anticiperen vaak niet voldoende op de (rol)verwachtingen van de Nederlandse samenleving. De helft van de geïnterviewde moeders gaf aan behoefte te hebben aan hulp of advies bij het opvoeden van hun kinderen. Het gaat dan om opvoedkundig advies, praktische ondersteuning, scholingsadvies en financiële hulp. Veel van deze moeders hebben weinig kennis over de bestaande professionele hulp. Zij geven de voorkeur aan informele steun van familie, vooral praktische steun (bijvoorbeeld opvang) en financiële steun.

⁸⁰ Sociaal en Cultureel Planbureau. *Jaarboek integratie 2007*. Den Haag, 2007.

⁸¹ G.D. Ostiana. *Antilliaanse risicjongeren in Nederland; de rol van opvoeding bij meervoudige problematiek*. Universiteit van Amsterdam, 2007.

7 Criminaliteit

Kernpunten:

- Het aandeel verdachten onder Antillianen ligt in Amsterdam op 7%, dat is hoger dan onder alle andere herkomstgroepen. Dit aandeel nam echter minder sterk toe dan onder de meeste andere herkomstgroepen (cijfers 1999-2006).
- Het percentage verdachten onder Antillianen ligt in Amsterdam ongeveer even hoog als landelijk, maar lager dan onder Antillianen in Dordrecht, Den Helder en Rotterdam.
- Antillianen uit de tweede generatie, dat wil zeggen die in Nederland geboren zijn, zijn minder vaak verdachten dan Antillianen uit de eerste generatie. Bij andere herkomstgroepen is dat juist andersom.
- Antilliaanse verdachten zijn relatief vaak boven de 25 jaar.
- De criminaliteit onder Antilliaanse jongeren in Amsterdam valt in vergelijking met de andere Antillianengemeenten in de middenmoot (cijfers 2007).
- Het aandeel verdachten onder Antilliaanse jongeren steeg van 2004 op 2007 in Amsterdam sterker dan gemiddeld onder Amsterdamse jongeren en sterker dan onder Antilliaanse jongeren in Nederland.
- Antilliaanse meisjes en vrouwen worden relatief vaak van een misdrijf verdacht.
- Antilliaanse kinderen zijn vaker het slachtoffer van kindermishandeling dan kinderen van westerse allochtone of autochtone herkomst.

De problematiek van criminaliteit onder Antillianen heeft veel media-aandacht gekregen. Maar wat is de feitelijke situatie in Amsterdam en wat zijn de ontwikkelingen daarin? In dit hoofdstuk worden cijfers gepresenteerd over het voorkomen van criminaliteit en het soort delict. Hierbij is speciale aandacht voor jeugdcriminaliteit, criminaliteit onder Antilliaanse meisjes en vrouwen en huiselijk geweld.

7.1 Geregistreeerde verdachten⁸²

Antillianen zijn in vergelijking met de rest van de bevolking oververtegenwoordigd in de criminaliteit. In Amsterdam lag het aandeel verdachten onder Antillianen in 2006 op 7%, terwijl het gemiddeld op ruim 2% lag. Dat is het hoogste aandeel van de herkomstgroepen (zie afb. 7.1). Het ging in 2006 in Amsterdam om rond de 670 verdachten van Antilliaanse afkomst. Acht van de tien personen uit deze groep zijn volwassenen. Overigens geven cijfers over aanhoudingen van verdachten slechts een indicatie van de werkelijke criminaliteit, omdat niet iedereen die een delict pleegt gearresteerd wordt en

⁸² Deze informatie is, tenzij anders vermeld, ontleend aan het CBS (o.a. Statline en de rapportages *Criminaliteit en Rechthaving 2006* en *Criminaliteit en Rechthaving 2007*) en de rapportage: *Verborgene problemen. Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland*. Advies- en Onderzoeksgroep Beke, juli 2008.

aangehouden mensen niet altijd schuldig zijn. Recentere gegevens dan over 2006 zijn voor volwassenen in Amsterdam niet beschikbaar.

Afb. 7.1 Verdachtenpercentages per herkomstgroep in Amsterdam (12-80 jaar), 1999 en 2006

	1999	2006	procentuele toename in 2006 t.o.v. 1999
Antilliaans	6,0	7,0	17
Surinaams	4,2	5,7	36
Marokkaans	3,4	5,0	47
Turks	1,8	2,8	56
overig niet-westerse allochtonen	2,3	2,6	13
westerse allochtonen	1,0	1,3	30
autochtonen	0,9	1,4	56
totaal	1,6	2,3	44

bron: CBS

In de Antillianengemeenten ligt het verdachtenpercentage onder Antillianen 1,5 tot 7,5 keer zo hoog als het landelijke gemiddelde verdachtenpercentage van 2%. De situatie van Antillianen in de hoofdstad is nog relatief gunstig ten opzichte van die in veel andere Antillianengemeenten. In Dordrecht, Den Helder en Rotterdam ligt het percentage verdachten onder Antillianen een derde tot 2,5 keer hoger dan in Amsterdam. Zo is in Rotterdam ruim 9% van de Antillianen als verdachte geregistreerd tegenover 7% van de Antillianen in Amsterdam (cijfers 2006 CBS). Het percentage verdachten onder Antillianen ligt in Amsterdam ongeveer even hoog als landelijk (respectievelijk 7,0% en 6,9% onder Antillianen; cijfers 2006 CBS).

Het percentage geregistreerde verdachten is onder alle bevolkingsgroepen toegenomen, zo ook onder Antillianen: in Amsterdam van 6,0% in 1999 naar 7,0% in 2006. Het aandeel verdachten onder Antillianen is daarmee veel minder sterk toegenomen (toename van 17%) dan onder Turken, Marokkanen, Surinamers, westerse allochtonen en autochtonen (zie afb. 7.1).

De heer Alamo is 35 jaar. Hij is op zijn 30^e naar Nederland gekomen. Hij heeft nog steeds geen werk, geen vast inkomen en geen huisvesting. Hij is nog steeds bezig met zijn inburgeringstraject. Ondanks dat spreekt hij slecht Nederlands. Met familie in Nederland heeft hij weinig contact. Hij heeft ook geen sociaal netwerk waar hij op terug kan vallen. Intussen is de heer Alamo verschillende malen in aanraking met politie en justitie geweest. Alle ingrediënten zijn aanwezig om betrokkene te laten afglijden naar de criminaliteit. Hij zal langdurige intensieve begeleiding nodig hebben om uit deze uitzichtloze situatie te komen.

Type delict

Gedetineerden in Nederland die geboren zijn op de Antillen, in Suriname of Turkije, zitten relatief vaak vanwege een delict tegen de opiumwet. Het gaat bij Antilliaanse verdachten vooral om vermogensmisdrijven, geweldsdelicten en drugs(gerelateerde) delicten.⁸³ Dit laatste komt vooral in Rotterdam veel voor onder verdachten boven de 25 jaar. Jongeren zijn vaker betrokken bij geweldsmisdrijven. Uit een Rotterdams onderzoek blijkt dat drugscriminaliteit bijna altijd plaatsvindt in familieverband.⁸⁴ „Vooral bij het smokkelen van drugs zijn zij afhankelijk van anderen en wordt er vaak met broers, neven, ooms en tantes of andere familieleden samengewerkt”, stellen de onderzoekers in het rapport ‘Verslaafd aan een flitsende levensstijl’. Veel van de delicten blijken in de eigen woonplaats of vaak zelfs in de eigen buurt plaats te vinden. Het gaat daarbij om het plegen van overvallen en berovingen, of het verkopen van bolletjes drugs. Eerder werd aangenomen dat juist criminelen met een Antilliaanse achtergrond heel mobiel waren. Het is niet bekend of een dergelijk patroon zoals in Rotterdam ook vaak in Amsterdam voorkomt.

Generaties en leeftijdsverschillen

Het percentage verdachten onder Antillianen van de tweede generatie is lager dan onder de eerste generatie (respectievelijk 5,6% en 7,5% van de 12-80 jarigen, CBS-cijfers over 2006). Dit is opvallend omdat het bij andere herkomstgroepen in Amsterdam juist andersom is. Ook indien wordt gecorrigeerd voor leeftijd blijft het beeld van dat eerste generatie Antillianen meer betrokken zijn bij criminele activiteiten dan de tweede generatie overeind. Het verschil is het grootst onder mannen boven de 25 jaar: circa 10% van de eerste generatie Antillianen is verdachte en circa 5% van de tweede generatie van die leeftijd.

Ook binnen de groep Antilliaanse verdachten in heel Nederland gaat het vooral om eerste generatie Antillianen (dat wil zeggen Antillianen die op de Antillen zijn geboren en op latere leeftijd naar Nederland zijn gekomen). Zij zijn vaak afkomstig van (de achterstandswijken van) Curaçao. De criminaliteit onder eerste generatie Antillianen in Nederland die afkomstig zijn van Curaçao en Bonaire ligt hoger dan onder Antillianen afkomstig van de bovenwindse eilanden. Onder de tweede generatie zijn deze verschillen veel kleiner.⁸⁵ De verdachte Antillianen zijn vaak laagopgeleid en beheersen de Nederlandse taal niet of nauwelijks. De criminele levensstijl van sommige Antillianen is gekoppeld aan een brede problematiek, zoals op het gebied van opvoeding, scholing, werkloosheid, financiële problemen, gezondheid en huisvesting.

Antillianen in Nederland blijken minder vaak na hun twintigste te stoppen met het plegen van delicten dan de meeste andere delinquenten. Zij hebben langere criminele carrières en gaan door tot zelfs na hun 35e jaar. Zestien procent van de Antilliaanse verdachten is minderjarig, 25% is jongvolwassen (18-24 jaar) en de rest is 25 jaar of ouder (26% 25-34 jaar, 33% 35-64 jaar). Terwijl bij andere herkomstgroepen de betrokkenheid bij criminaliteit daalt met de leeftijd, is onder volwassen Antillianen het niveau van criminaliteit nog steeds hoog te noemen. Volgens Van San is het aannemelijk dat jongeren op een

⁸³ CBS-cijfers over 2006 over verdachten Antillianen in Amsterdam (12-80 jaar): 2,4% geweldsdelict, 2,8% vermogensdelict, 1,3% vernieling en openbare orde, 0,7% verkeersmisdrijven, 1,4% overige misdrijven, totaal 7,0%.

⁸⁴ Bron: San, M. van e.a., 2007, *Verslaafd aan een flitsende levensstijl*. Erasmus Universiteit.

⁸⁵ Zie het artikel van het CBS: *Antilliaanse en Arubaanse verdachten van misdrijven*. De verschillen binnen de generatie blijken kleiner te zijn wanneer men rekening houdt met de verschillen in achtergrondkenmerken (zoals bijv. sociaal-economische situatie). Onder studenten is het verdachtenpercentage veel lager dan onder niet-studenten.

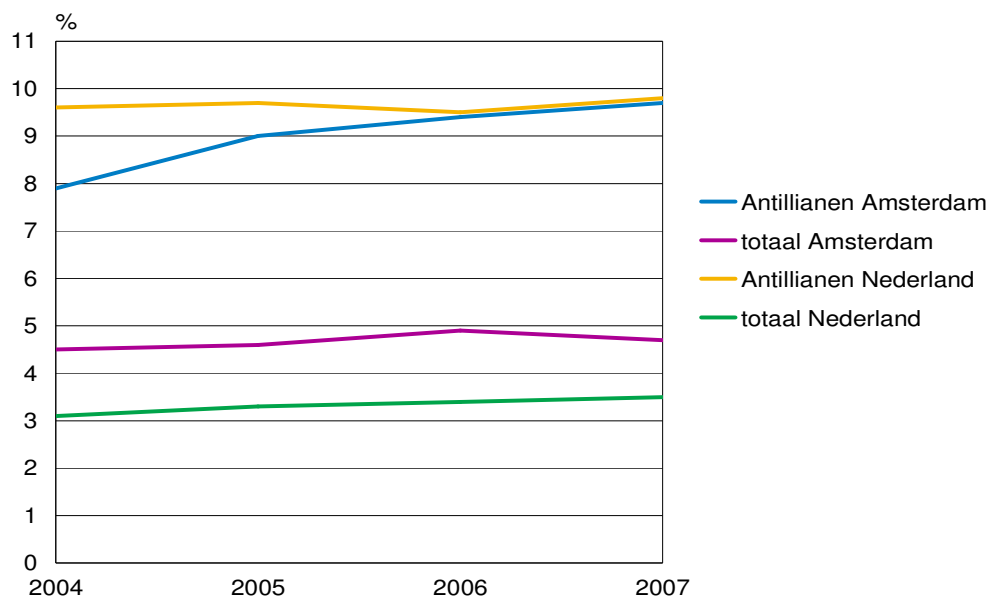
gegeven moment gaan trouwen en een gezin stichten waardoor de betrokkenheid van deze jongeren bij criminaliteit afneemt. Deze gezinsvorming vindt volgens haar bij Antilliaanse jongeren minder plaats waardoor zij vaak langer doorgaan met het plegen van delicten.⁸⁶

7.2 Jeugdcriminaliteit

In 2007 stonden 241 Antilliaanse jongeren (12-24 jaar) als verdachten geregistreerd bij de politie in Amsterdam. Het gaat daarbij om 4,5% van alle verdachte jongeren in dat jaar. Het aandeel verdachten onder Antilliaanse jongeren in Amsterdam is de afgelopen jaren gestegen van 7,9% in 2004 naar 9,7% in 2007 (zie afb. 7.2). Onder alle Amsterdamse jongeren is het aandeel verdachten veel kleiner (4,7% in 2007) en is het aandeel nauwelijks gestegen (4,5% in 2004).

Het aandeel verdachte Antilliaanse jongeren in Amsterdam is sterker gestegen dan in geheel Nederland. In Nederland is dit aandeel vrijwel gelijk gebleven (9,6% in 2004 en 9,8% in 2007). Het is opvallend dat het aandeel verdachten onder Antilliaanse jongeren in Amsterdam in 2004 nog onder het gemiddelde van Antilliaanse jongeren in Nederland lag, maar in 2007 ongeveer gelijk is aan het Nederlands gemiddelde.

Afb. 7.2 Aandeel verdachten onder (Antilliaanse) jongeren (12-24 jaar) in Amsterdam, 2004-2007 (procenten)

bron: KLPD/CBS

De criminaliteit onder Antilliaanse jongeren in Amsterdam valt in vergelijking met de andere Antillianengemeenten in de middenmoot: zij staat op de 11^e plaats. Steden als Vlaardingen, Zwolle, Dordrecht, Schiedam, Groningen, Rotterdam en Capelle aan de IJssel kennen een hoger aandeel Antilliaanse jongeren die als verdachte zijn

⁸⁶ Bron: San, M. van e.a., 2007, *Verslaafd aan een flitsende levensstijl*. Erasmus Universiteit.

geregistreerd (zie afb. 7.3). We constateerden al dat in Amsterdam een stijging in het aandeel verdachte Antilliaanse jongeren heeft plaatsgevonden terwijl dat landelijk nauwelijks het geval was. In andere Antillianengemeenten was de stijging in criminaliteit onder Antilliaanse jongeren vaak sterker (bijvoorbeeld Vlaardingen, Zwolle, Groningen, Arnhem; zie afb. 7.3). Maar er zijn ook Antillianengemeenten waar het aandeel Antilliaanse verdachten daalde (bijvoorbeeld Den Helder, Dordrecht, Lelystad) of (vrijwel) gelijk bleef (Rotterdam, Almere).

Afb. 7.3 Aandeel verdachten onder Antilliaanse jongeren (12-24 jaar) in Antillianengemeenten, 2004 en 2007 (procenten)

	2004	2007
Vlaardingen	13,3	18,6
Zwolle	9,9	15,2
Dordrecht	16,5	14,3
Schiedam	11,5	13,6
Groningen	7,4	12,4
Rotterdam	11,8	12,1
Capelle aan den IJssel	10,3	11,7
Leeuwarden	11,8	10,8
Den Helder	14,8	10,0
Amersfoort	6,8	9,9
<i>Amsterdam</i>	7,9	9,7
Almere	9,9	9,6
Nijmegen	6,7	9,5
Arnhem	6,0	9,2
Den Haag	10,2	9,0
Lelystad	10,3	8,5
Zoetermeer	9,6	8,4
Tilburg	8,9	7,6
Breda	6,5	7,5
Eindhoven	5,9	6,5
Vlissingen	niet bekend	niet bekend
Nederland	9,6	9,8

bron: CBS 2008, op basis van cijfers verdachten-KLPD

Onder Amsterdamse jongeren van Antilliaanse afkomst, Surinaamse afkomst en onder de groep van jongeren uit overige niet-westerse landen, gaat het met name om de eerste generatie die vaak verdacht wordt van een misdrijf. Bij Turken en Marokkanen gaat het om zowel de eerste als de tweede generatie. Onder de eerste generatie Antilliaanse jongens (12 tot 25 jaar) is het aandeel verdachten 16% en onder de tweede generatie 11%.

Allochtonen hebben vaak een minder gunstige sociaaleconomische positie wat samenhangt met het voorkomen van delinquent gedrag. Uit landelijk onderzoek blijkt dat wanneer rekening wordt gehouden met sociaaleconomische kenmerken als leeftijd, inkomen (van de ouders) en gezinssituatie (uit- of thuiswonend, gebroken gezin), de

oververtegenwoordiging van verdachten van misdrijven onder de eerste generatie jonge Antillianen (12-28 jaar), evenals onder Marokkanen, groot blijft.⁸⁷

Jonge Antilliaanse verdachten in Nederland (12-17 jaar) vertonen een hoog percentage recidivisme, evenals Marokkaanse jongeren. Zoals eerder is opgemerkt, daalt het criminaliteitscijfer onder Antillianen minder sterk met de leeftijd dan bij andere herkomstgroepen. Het plegen van geweldsdelicten en vermogenscriminaliteit is bij Antillianen minder van voorbijgaande aard dan bij andere allochtone groepen.⁸⁸ Bovenkerk wijst op het transnationale karakter van de criminaliteit onder recidiverende Antillianen; het gaat om niet-geregistreerde, recidiverende daders die heen en weer reizen tussen Nederland en de Antillen en tussen de steden binnen Nederland.⁸⁹

Jongeren die voor het eerst gearresteerd zijn voor kleine criminaliteit komen vaak in aanraking met bureau Halt. Halt is een voorziening om hulp te bieden aan jongeren van 12 tot 18 jaar die voor het eerst door de politie opgepakt zijn voor een delict. In Amsterdam kwamen in 2007 245 op 10.000 jongeren in aanraking met Halt. Circa 5% van deze jongeren is van Antilliaanse afkomst (cijfer 2002).

Antilliaanse jongeren in Nederland komen, even als Marokkaanse jongeren, tweemaal zoveel als autochtone jongeren met bureau Halt in aanraking (respectievelijk 3,0%, 3,3% en 1,5% van deze jongeren van 12 tot 18 jaar in de periode 2005-2007). Onder Antilliaanse en Surinaamse jongeren die bij Halt terechtkomen zijn relatief veel meisjes (rond de 2% onder de 12- tot 18-jarige meisjes, totaal nog geen 1%). Het gaat bij de Antilliaanse Halt-jongeren relatief vaak om vermogensdelicten. Een Halt-verwijzing komt onder Antillianen die voortijdig de school hebben verlaten nauwelijks meer voor dan onder niet-voortijdig schoolverlaters (respectievelijk 3,4% en 3,2%; totaal 3,9% en 1,8%). Bij jongeren uit andere herkomstgroepen is dat wel het geval.⁹⁰

7.3 Criminaliteit onder meisjes en vrouwen

Opvallend in de criminaliteitscijfers is dat het aandeel verdachten onder Antilliaanse meisjes en vrouwen veel groter is dan onder andere herkomstgroepen. Antilliaanse meisjes en vrouwen zijn in 2006 bijna vier keer zo vaak als verdachte geregistreerd als Amsterdamse meisjes en vrouwen gemiddeld (respectievelijk 3,1% tegenover 0,8% van alle vrouwen van 12-80 jaar).

Uit cijfers van het CBS blijkt dat het bij Antilliaanse verdachten in de Antillianengemeenten bij 15% tot 25% om vrouwen gaat. Bij de totale Nederlandse bevolking ligt dat aandeel vrouwen op 14%. De vrouwelijke Antilliaanse verdachten zijn vaak tussen de 25 en 35 jaar. In Rotterdam is een kwart van de Antilliaanse verdachten een vrouw, terwijl dat onder de autochtone verdachten 15% is. Rotterdamse Antilliaanse vrouwen zijn relatief

⁸⁷ CBS/WODC. Jennissen, R.P.W. & J. Oudhof (2006). *Ontwikkelingen in de maatschappelijke participatie van allochtonen*. Zie ook: S. Crok & J. Slot. *Een groep met twee gezichten. Criminaliteit onder Amsterdamse Antillianen*. In: M. Komen (red.). *Straatwaad en jeugdcriminaliteit. Naar een algemene of een etnisch-specifieke aanpak?* Het Spinhuis, Apeldoorn, 2005.

⁸⁸ Zie overzicht in: *State-of-the-Art studie Antilliaanse risicjongeren*. S. van der Heijden e.a., QA+/KIEM, 2005

⁸⁹ Zie vorige voetnoot.

⁹⁰ CBS. *Jaarboek Integratie 2008*. Onder Surinamers en Turken rond de 2,5%, westerse allochtonen en overige niet-westersen rond de 2%.

vaak verdacht van een drugsdelict (1%) of een vermogensdelict (3%). Dat is respectievelijk bijna tien keer en ruim zes keer hoger als onder de gemiddelde Rotterdamse vrouw.⁹¹ Dergelijke cijfers zijn niet voor Amsterdam bekend.

Er is weinig bekend over de achtergronden en oorzaken van het hoge aandeel Antilliaanse meisjes en jonge vrouwen in de criminaliteit. Soms wordt gewezen op de mogelijkheid van een 'emancipatorische' inhaalslag van Antilliaanse meisjes⁹², maar de hogere criminaliteit van Antilliaanse vrouwen in vergelijking met andere bevolkingsgroepen werd al in 1993 gesignaleerd.⁹³

Uit een onderzoek in Rotterdam waarin gesproken is met 15 Antilliaanse vrouwen die in detentie verbleven kwam naar voren dat het meestal om drugssmokkel gaat. Deze vrouwen hebben zich vanuit Curaçao na 1995 in Rotterdam als alleenstaande gevestigd. Anders dan bij de jongens begonnen zij niet op jonge leeftijd met het plegen van delicten of soms wel met enkele winkeldiefstallen. Ook verschillen vrouwen erin dat zij maar één soort delict plegen en vrijwel nooit geweldsdelicten.⁹⁴

7.4 Huiselijk geweld

Huiselijk geweld is geweld dat in de privé-sfeer plaatsvindt, gepleegd door partners, ouders, kinderen, andere familieleden en huisvrienden. Het kan gaan om geestelijke, fysieke of seksuele mishandeling. Uit een landelijk onderzoek uit 2002 komt naar voren dat vier van de tien Antillianen (41%) rapporteerden ooit slachtoffer te zijn geweest van huiselijk geweld. Andere allochtone respondenten rapporteerden dit veel minder vaak (Marokkanen 14%, Turken 21%, Surinamers 28%) en autochtonen gaven iets vaker aan slachtoffer te zijn (45%). Vijftien procent van de vrouwelijke Antilliaanse respondenten gaf aan slachtoffer te zijn (geweest) van seksueel geweld. Dat is veel vaker dan onder de andere vrouwelijke allochtonen (Marokkanen 4%, Surinamers 10%, Turken 5%) en veel minder vaak dan onder vrouwelijke autochtonen (30%). Wanneer gevraagd werd of men iemand kent die huiselijk geweld heeft meegemaakt dan waren de verschillen tussen de herkomstgroepen veel kleiner. Bij de vier allochtone groepen zal sprake zijn van onderrapportage van het eigen slachtofferschap maar het is niet duidelijk hoe groot die is.⁹⁵

Cijfers van de politie en van Bureau Jeugdzorg in Amsterdam over meldingen van kindermishandeling laten zien dat van de 1.110 meldingen (exclusief dubbeltellingen) in 2006 het 32 Antilliaanse kinderen betraf in 24 huishoudens. Antilliaanse kinderen, Surinaamse kinderen en kinderen uit de groep overige niet-westerse allochtonen zijn relatief gezien vaker het slachtoffer van kindermishandeling (rond de 1,2% van de 0-17

⁹¹ Zie: *Verborgene problemen; Een onderzoek naar (de aanpak van) criminaliteit onder Antillianen in Nederland*. H. Ferwerda, A. van Wijk & N. Arts, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, 2008.

⁹² Taskforce Antilliaanse Nederlanders. *Antilliaanse probleemgroepen in Nederland; Een oplosbaar maatschappelijk vraagstuk*. Den Haag, 2008.

⁹³ H. van Hulst & J. Bos. *Pan i respect. Criminaliteit van geïmmigreerde Curaçaose jongeren*. Utrecht, OKU, 1993.

⁹⁴ Bron: M. Van San, J. de Boom & A. van Wijk. *Verslaafd aan een flitsende levensstijl; Criminaliteit van Antilliaanse Rotterdamers*. RIBO/EUR, 2007.

⁹⁵ Bron: *Huiselijk geweld onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen, en Turken in Nederland*. T. V. Dijk e.a., Intomart, 2002.

jarigen binnen elk van de 3 herkomstgroepen) dan kinderen van westerse allochtone of autochtone herkomst (respectievelijk 0,3 en 0,6%). Mishandeling van Antilliaanse kinderen wordt, evenals in het geval van Surinaamse en autochtone kinderen, in vergelijking met de overige groepen relatief vaak gemeld bij Jeugdzorg. Kindermishandeling in de overige groepen wordt relatief vaak bij de politie gemeld. Deze cijfers over meldingen van kindermishandeling geven een onderschatting van het werkelijk voorkomen van kindermishandeling. Immers, niet alle gevallen van kindermishandeling worden ergens gemeld en we hebben maar de beschikking over de gegevens van twee kanalen. Het gaat weliswaar om alle officiële meldingen, maar er zijn ook gevallen van kindermishandeling die niet via een van deze twee kanalen bekend worden maar bijvoorbeeld bij de huisarts.

Afb. 7.4 Percentage gemelde slachtoffers van kindermishandeling onder 0-17 jarigen binnen herkomstgroepen, 2006

Surinaams	1,25
overige niet-westerse allochtonen	1,22
Antilliaans	1,18
Turks	0,80
Marokkaans	0,75
autochtonen	0,60
westerse allochtonen	0,28

bron: cijfers politieregio Amsterdam-Amstelland en Amsterdams Meldpunt Kindermishandeling van Jeugdzorg Amsterdam, bewerking O+S